

ingediend op **42** (2023-2024) – Nr. 1
16 november 2023 (2023-2024)

Jaarverslag

van het Kinderrechtencommissariaat

2022-2023

Kinderen tonen de weg

Hoe komt het Kinderrechtencommissariaat
op voor rechten van kinderen?
Hoe detecteert, signaleert en adviseert het?
Waar knelt het voor kinderen en hun rechten?

Jaarverslag
2022-2023

Kinderen tonen de weg

Hoe komt het Kinderrechtencommissariaat op
voor rechten van kinderen?

Hoe detecteert, signaleert en adviseert het?

Waar knelt het voor kinderen en hun rechten?

**Jaarverslag
2022-2023**

Colofon

**Jaarverslag
Kinderrechtencommissariaat
2022-2023**

Kinderen tonen de weg

Redactie

Leen Ackaert
Michaël Bouchez
Hilde Cnudde
Tine De Winter
Sarah Meys
Isabel Moerman
Yentl Roels
Julie Ryngaert
Inge Schoevaerts
Eline Strik
Dominique van den Akker
Isa Van Dorsselaer
Els Van Hemelrijck
Sofie Van Rumst
Jean Pierre Verhaeghe
Chris Vleugels
Caroline Vrijens

Eindredactie

Hilde Cnudde
Els Van Hemelrijck

Coördinatie

Isa Van Dorsselaer

Vormgeving

rca.be

Druk

Drukkerij Artoos

Verantwoordelijke uitgever

Caroline Vrijens
kinderrechtencommissaris
Leuvenseweg 86
1000 Brussel

ISBN: 9789077021514

Wettelijk depotnummer: D/2023/9680/003

Dit jaarverslag staat ook online op www.kinderrechten.be.

Inhoud

Colofon	4
Voorwoord van de kinderrechtencommissaris	8
Voorwoord Kristel Verbeke	12
Het jaar in vogelvucht	14
Deel 1: Van signaal tot advies	16
1. Een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement	17
2. Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt klachten, bemiddelt, verwijst door en geeft individueel advies	19
3. Meldingen en klachten bij het Kinderrechtencommissariaat in cijfers	20
4. Het Kinderrechtencommissariaat adviseert het beleid	24
5. Het Kinderrechtencommissariaat draagt kinderrechten uit	26
6. Samenwerken met externen	26
Deel 2: Kinderrechten in 2022-2023: waar knelt het?	28
1. Recht op basiszorg	29
1.1. Kinderopvang: een omvattend plan blijft nodig	29
MeMoQ.1 neemt de kwaliteit in kinderopvang onder de loep	29
Benchmarkstudie pleit voor lagere kind-begeleider-ratio, minister belooft te volgen	30
Ouders en verantwoordelijken van opvanginitiatieven kloppen aan bij het Kinderrechtencommissariaat	30
Het Kinderrechtencommissariaat neemt standpunt in	31
1.2. Groen licht voor bekwame helpers in de zorg	31
1.3. Verhoogde halfwezentoeslag	32
1.4. Sociale zekerheidsrechten: kinderen in de kou bij onbetaalde rekeningen	32
2. Recht op hulp op maat	34
2.1. FOCUS Keten van de jeugdhulp dreigt te barsten	34
2.2. Steeds vaker netwerkplaatsingen in pleegzorg door gebrek aan gepaste hulp	39
2.3. Contacten tussen ouders en hun kind in een pleegzorgsituatie	41
2.4. Spanningen tussen ouders en pleegouders: extra conflict voor het kind	42
2.5. Samenwerking tussen jeugdhulp en kinder- en jeugdpsychiatrie blijft nodig	43
2.6. Rechtspositie van minderjarigen in jeugdhulp versterkt	44
2.7. FOCUS Bij agressie voorbij het gedrag van het kind durven kijken	46
3. Recht op een behoorlijke levensstandaard	50
3.1. Collectieve schuldenregeling: geef ademruimte voor een waardig kinderleven	50
3.2. Lege brooddozen: snelle én echte oplossingen nodig	50
3.3. Open brief aan interministeriële conferentie roept op tot samenwerking	51
3.4. Financiële problemen vaak ondertoon in meldingen	51
4. Recht op integriteit	53
4.1. In de vrije tijd	53
Aanspreekpersonen Integriteit: verankeren en versterken	53

4.2. Op school	54
Grensoverschrijdend gedrag door schoolpersoneel	54
Pesten door leerlingen: gebruik de expertise die er is	56
4.3. In het gezin	56
Intrafamiliaal geweld: onveilige leefomstandigheden blijven onder de radar	56
Digitale integriteit: jonge kinderen beschermen tegen schadelijk onlinemateriaal	58
5. Recht op identiteit	59
5.1. Donorkinderen: weten waar je vandaan komt is een fundamenteel recht	59
5.2. Kinderen helpen de puzzel van hun afkomst te leggen	60
5.3. Recht op vergetelheid: jeugdzonden moeten jongeren niet achtervolgen	61
6. Rechten op en in het onderwijs	62
6.1. Een school vinden	62
Plaatstekort in de B-stroom en in het beroepsonderwijs	62
Buitengewoon onderwijs: voor veel kinderen geen plek	62
Tekort aan OKAN-plaatsen vertraagt integratie jonge nieuwkomers	63
6.2. Op school geraken in het buitengewoon onderwijs	64
Meldingen over te lange busritten	64
Appel aan vijf beleidsdomeinen om mobiliteitsondersteuning te doen slagen	65
Scholen buitengewoon onderwijs geografisch beter spreiden	66
Busvervoer botst op gewestgrenzen	66
6.3. Op school	67
Onderwijsinternaten: sterkere rechtspositie voor internen in zicht	67
Vlaamse centrale toetsen: mogelijkheden en risico's voor gelijke onderwijskansen	69
Leersteundecreet: pad naar inclusie meer geëffend, maar nog niet helemaal open	70
Extra drempels voor dove en slechthorende leerlingen met buitenlandse roots	72
Kinderen met specifieke onderwijsnoden: kijken naar mogelijkheden	73
Interactief afstandsonderwijs: graag meer garanties voor kwaliteitsvolle toepassing	73
Nadenken over bijsturen van Smartschool	75
Lerarentekort: noodingrepen én structurele oplossing gevraagd	75
Sancties op school: aandacht voor impact van ingrijpende straffen	75
7. Rechten van kinderen op de vlucht	79
7.1. Geen noodopvang voor heel wat jongeren en gezinnen met kinderen	79
7.2. Nood aan aangepaste opvang voor niet-begeleide minderjarigen	81
Moeilijke doorstroom naar de jeugdhulp	81
Niet-begeleide minderjarigen vast in ongeschikte collectieve opvang	81
7.3. Wettelijke vertegenwoordigers nodig voor niet-begeleide Oekraïeners	83
7.4. Domino-effect van geschonden rechten voor niet-begeleide minderjarigen	84
7.5. Gezinshereniging legt zware druk op schouders van minderjarigen	85
Hindernissen voor gezinsleden bij indiening in het herkomstland	86
Te korte indieningstermijn	86
Hoge kosten	86
Te veel ad-hocondersteuning tijdens de procedure	86
Tekort aan ondersteuning bij spanningen in hersamengesteld gezin	87

8. Rechten van jongeren in conflict met de wet	88
8.1. Handboeien bij minderjarigen: alleen nog in uitzonderlijke omstandigheden	88
8.2. Nog geen regeling voor naaktfouilles bij minderjarigen	88
8.3. Kindtoets voor politiewerk: wachten op concrete richtlijnen	88
8.4. Gegevensbank voor terrorisme: een bedreiging voor kinderrechten	90
9. Recht op vrije tijd	91
9.1. Niet-begeleide minderjarigen kunnen voetballen na versoepeling FIFA-regels	91
9.2. FOCUS Kinderen botsen op drempels in hun vrije tijd	92
10. Recht op wonen	96
10.1. Dak- en thuisloosheid: verontrustende signalen houden aan	96
Telling dak- en thuisloosheid toont veel verborgen dakloosheid bij kinderen	96
Regionale dynamiek door dak- en thuislozentelling	97
10.2. Grondwettelijk Hof verplicht Vlaanderen wijzigingen aan sociaal huurstelstel bij te sturen	97
11. Recht op een gezinsleven	98
11.1. Hoogconflictueuze scheidingen: snel ingrijpen voorkomt ingesleten breuken	98
Belang van het kind voorop	98
Jeugdhulp en hoogconflictueuze scheidingen: nog te weinig expertise	99
Contact tussen ouder en kind tijdelijk opschorten als oplossing?	99
11.2. Spreekrecht voor kinderen in echtscheidingen: beweegt er iets?	100
11.3. Deskundigenonderzoek moet beginpunt van begeleiding en opvolging zijn	101
12. Kinderrechten internationaal	102
12.1. ENOC: Vlaams kinderrechtencommissaris verkozen tot voorzitter	102
Jaarthema 2022: Rechten van kinderen in de klimaatcrisis beschermen	102
Jaarthema 2023: Rol van onafhankelijke kinderrechteninstituten	102
Koppen bij elkaar tijdens Spring Session in Stockholm	103
ENYA Malta	103
12.2. Europese Unie	104
12.3. VN-Kinderrechtencomité	104
Adviezen van VN-Kinderrechtencomité en het Kinderrechtencommissariaat over de klimaatverandering	104
Tussentijdse rapportage	106

Kinderen tonen de weg

Geef kinderen een stem

1,3 miljoen Vlaamse kinderen en jongeren onder de achttien jaar hebben weinig invloed op de politiek. Zij hebben niet de kans om – behalve dan voor de Europese verkiezingen – te gaan stemmen en hun stem wordt zelden gehoord in het publieke debat. Terwijl we toch voor grote uitdagingen staan. Keuzes die gemaakt worden voor de toekomst, ook voor hun toekomst en die van volgende generaties kinderen en jongeren. Maar hun impact op die toekomst is nog te beperkt.

Hoewel er op veel plaatsen respect is voor de rechten van kinderen, blijven er situaties waarin kinderen niet begrepen worden of waarin hun belangen niet centraal staan. We kregen dit jaar 1.300 meldingen en klachten die dat aantonen.

Toch is het de plicht van overheden die het kinderrechtenverdrag ratificeerden om elke keer opnieuw het belang en de behoeften van kinderen centraal te stellen. Omdat kinderen kwetsbaar zijn en hun welzijn afhangt van de volwassenen die voor hen verantwoordelijk zijn. En soms stroken hun belangen niet met die van hun ouders of andere volwassenen van wie ze afhankelijk zijn. Dat gebeurt ook op scholen en soms in hun vrije tijd, in de rechtbank, in de media of waar ze wonen.

CAROLINE VRIJENS

“Als ik één ding geleerd heb in mijn werk, is het dat we zoveel van kinderen en jongeren kunnen leren. Nog te veel is het eenrichtingsverkeer.”

Daarnaast zijn kinderen nog volop in ontwikkeling en dat maakt ze extra kwetsbaar voor problemen als armoede, geweld, slechte huisvesting en vervuiling. Dat raakt ze nu, en heeft ook gevolgen op de langere termijn. Voor hun gezondheid, hun scholing, de ontdekking en ontplooiing van hun talenten, hun welbevinden.

Kinderen hebben nog altijd geen volwaardige toegang tot klachtenprocedures en het rechtssysteem. Terwijl bijna elk overheidsbeleid gevolgen heeft voor kinderen. Ze behoren tot de grootste gebruikers van openbare diensten zoals onderwijs en jeugdzorg. Kinderen worden sterk getroffen als openbare diensten tekortschieten. Omdat ze zo'n zwakke rechtspositie hebben, is het gemakkelijk om hun belangen over het hoofd te zien. Daarom moeten we erop blijven hameren om kinderrechten centraal te stellen in elk onderdeel van het beleid.

Heb meer aandacht voor onrecht dat kinderen aangedaan wordt

Gelukkig zijn er veel mensen die zich het welzijn van kinderen en jongeren aantrekken en aandacht hebben voor hun zorgen en behoeften. Dat kon ik ook dit jaar opnieuw vaststellen in gesprekken met hulpverleners, opvoeders, vrijwilligers, leerkrachten en beleids mensen. Geëngageerde mensen verzetten elke dag bergen werk om kinderen alle kansen geven. Om al wat in de kiem in kinderen aanwezig is tot volle bloei te laten komen. Dat zien we ook in de meldingen die onze klachtenlijn behandelt. Situaties waar ouders of andere mensen rond het kind bij ons komen aankloppen op zoek naar oplossingen omdat kinderen en jongeren vastzitten. Zij zorgen er mee voor dat kinderen tot hun rechten kunnen komen.

Er zijn nog te veel situaties waarin kinderen onrecht wordt aangedaan en waarvoor er te weinig aandacht is. Het topje van de ijsberg zien we bij onze klachtenlijn.

Denk aan de opvangcrisis: mensen op de vlucht, ook kinderen en jongeren, die een tijdlang geen opvang kregen en letterlijk in de kou stonden. Of aan het toenemend plaatsgebrek in de kinderopvang en in de jeugdhulp. En de immense druk die dat legt op gezinnen, ouders, kinderen en jongeren.

Een schrijnend voorbeeld is het verhaal van vier jongeren die gedwongen verblijven in de crisisafdeling van de kinderpsychiatrie, wachtend op een plek in de jeugdhulp. Opvallend is dat de kinderpsychiater geen van die jongeren beschouwt als acuut psychiatrisch patiënt. Raisa, een 16-jarig meisje dat door de jeugdrechtbank opgevolgd wordt, verblijft bijvoorbeeld in die crisisafdeling omdat er geen plaats is in een voorziening. De kinderpsychiater wil Raisa zo snel mogelijk naar huis om verdere trauma's te voorkomen. Dat ze noodgedwongen tussen andere jongeren zit met ernstige psychiatrische aandoeningen, sommigen zelfs agressief, is ronduit alarmerend.

Of de vader van Fien (5) en Carlo (3) die doodongerust is over de veiligheid van zijn kinderen bij hun moeder. Hij wil de scheiding aanvragen maar maakt zich zorgen als de kinderen bij haar zouden blijven. Hij zou willen dat de familierechter een onderzoek oplegt aan de moeder, maar een advocaat zegt hem dat de familierechter dat niet kan bevelen, zelfs niet bij mogelijk intrafamiliaal geweld.

Een ander aangrijpend voorbeeld is een negenjarig meisje dat ons belt, samen met haar rouw- en verliesconsulent. Ze verloor haar moeder en heeft geen contact meer met haar vader. Ze woont nu bij haar pleegouders en heeft op school regelmatig woede-uitbarstingen. Ze zoekt informatie over haar moeder, van wie ze niets weet, en stelt zich veel vragen. We adviseerden om via zoveel mogelijk ingangen te zoeken naar informatie over haar verleden. Elk kind heeft recht op informatie over zijn afkomst.

Bescherm kinderrechten over de grenzen heen

Belangrijke uitdagingen waar we voor staan, zijn ook internationale uitdagingen. Denk aan de klimaatverandering, de migratiecrisis en de evoluties in de digitale wereld en de impact op kinderen. Daarom vinden we het cruciaal om Europees en internationaal samen te werken. Dat doen we actief in ons Europees Netwerk van Kinderombudspersonen (ENOC).

Met ENOC werkten we vorig jaar rond klimaatrechtvaardigheid en kinderrechten. Tegelijk werkte het VN-Kinderrechtencomité aan een nieuwe 26e [General Comment over kinderrechten en klimaat](#). Zowel het Kinderrechtencomité als ENOC betrokken kinderen en jongeren bij dat werk. Het besef is er dat de impact van de klimaatverandering voor hen heel groot is en dat ze actief willen meedenken over oplossingen. Hoewel volwassenen de verantwoordelijkheid dragen om die oplossingen uit te werken, moeten we het engagement van kinderen en jongeren erkennen en waarderen. En kinderen de kans geven om mee de weg te tonen voor hoe het anders en beter kan. Kinderen en jongeren vragen om te luisteren naar hun stem, om ze te betrekken bij de besluitvorming. Ze vragen respect voor hun recht om zich te verenigen en te protesteren om van zich te laten horen. Al op jonge leeftijd willen ze les krijgen over de klimaatproblematiek zodat alle kinderen goed geïnformeerd worden.

Een krachtig Europees netwerk blijft ontzettend belangrijk om uitdagingen aan te pakken die de rechten van kinderen bedreigen en de grenzen overschrijden. Vanaf september 2023 heb ik de eer om een jaar lang voorzitter te zijn van ENOC.

Heb meer oog voor de signalen en boodschappen van kinderen

Als ik één ding geleerd heb in mijn werk, is het dat we zoveel van kinderen en jongeren kunnen leren. Nog te veel is het eenrichtingsverkeer van volwassenen die kinderen 'instrueren' of onderwijzen. Zonder echt te luisteren. Maar zij zijn de ervaringsdeskundigen. Zij weten wat het is om vandaag jong te zijn. Volwassenen kijken vaak vanuit hun eigen perspectief, met hun eigen levenservaring en referentiekader. Daarom roep ik op tot actie, of het nu gaat om klimaatverandering, sociale media, om onderwijs of identiteit: luister naar wat kinderen en jongeren te vertellen hebben. Hoe vaker je dat doet, hoe meer je je realiseert dat hun inzichten ongelooflijk leerrijk zijn. Dat zal iedereen beamen die oprecht voor en met kinderen werkt. Het zijn hun ervaringen, verteld in hun

woorden, op het moment dat ze nog jong zijn. Ik sta keer op keer versteld van hoe vindingrijk en wijs ze zijn.

We moeten wat er is niet alleen beter afstemmen op de behoeften van kinderen. We moeten daarvoor ook luisteren naar wat ze daarover te zeggen hebben, en dat ernstig nemen. Niet alleen luisteren naar hun concrete verzuchtingen, maar ook naar wat ze niet in woorden vatten maar ons vertellen via hun gedrag. En dan vooral verder kijken dan dat gedrag. Als we goed luisteren, zullen we vaststellen waar en wanneer kinderen vastlopen, wat er nodig is om ze opnieuw zuurstof te geven om met volle energie, geloof in zichzelf en ondersteund vooruit te gaan en te groeien.

Kinderen zijn medeburgers en hebben het recht hun mening te geven, ze hebben er recht op dat volwassenen naar ze luisteren en ze ernstig nemen. Zelfs de jongste kinderen hebben dat recht op een manier die aangepast is aan hun capaciteiten. Hoe jong kinderen ook zijn, ze moeten ervaren dat het ertoe doet. Ook als ze zich nog niet met woorden kunnen uitdrukken en alleen maar zonder woorden duidelijk kunnen maken wat ze nodig hebben of wat ze gelukkig maakt. Kinderpsychiater Binu Singh verwoordt dat heel mooi: 'Vanuit het kind bekeken zie je andere dingen.'

Stem de samenleving meer af op wat kinderen en jongeren nodig hebben

Met de verkiezingen in 2024 is er een nieuwe kans om kinderen en jongeren echt centraal te zetten. We hebben een overheid nodig die kiest voor kinderen, die investeert in kinderen. Een overheid die middelen vrijmaakt voor iedereen die werkt met kinderen en jongeren. Alleen dan zal er vooruitgang geboekt worden.

Als kinderen centraal staan, wint iedereen. Als de ruimtelijke ordening of de mobiliteit van een stad zich richt op de behoeften van kinderen, plukt iedereen daar de vruchten van. Steden worden aangenamer en veiliger voor iedereen. In ons memorandum 'Maak van kinderrechten een prioriteit in Vlaanderen, België en Europa: iedereen wint' ([link](#)) doen we aanbevelingen voor een kindvriendelijk beleid.

Als de samenleving niet meer tegemoetkomt aan de noden en behoeften van kinderen en jongeren, moeten we de samenleving veranderen en aanpassen. Niet andersom.

Caroline Vrijens
Vlaams kinderrechtencommissaris

Mogen we nog twijfelen?

Twijfelen, het is ons als volwassenen niet vreemd. Maar vragen we ons ook genoeg af wat die twijfel doet met onze kinderen en jongeren? Die observeren scherper en begrijpen veel meer dan we soms denken. Kinderen zijn niet blind en doof voor wat rond hen gebeurt. Integendeel.

Groot worden doe je met vallen en opstaan, dat weten ze maar al te goed. Gelukkig groeien veel kinderen en jongeren op in een omgeving waar ruimte is voor dialoog, waar samen afspraken gemaakt worden, en waar er veel aandacht gaat naar warm ondersteunen.

Maar ik maak me wél grote zorgen over de kinderen en jongeren die opgroeien in kwetsbare situaties. Ik heb het geluk dat ik heel vaak de kans krijg om met die kinderen te praten. De laatste tijd vooral over kansarmoede.

Onlangs zei een jongen tegen me: 'Ik heb hier niet voor gekozen, Kristel. En toch zien mensen mij als die gast die het nooit gaat halen, die nooit iets zal bereiken. Ik had het moeilijk op school, was de luide en de ambetanterik. Als ik luid was op school, kreeg ik tenminste aandacht. Hoe kom ik ooit af van die stempel?' Ik wist niet wat zeggen. Ik twijfelde: Wilde hij hulp? Verwachtte hij een oplossing van mij? Maar nee, het was op dat moment al genoeg dat hij zijn verhaal even kon delen.

Wat me telkens weer opvalt, is dat kinderen en jongeren een plek nodig hebben waar altijd iemand is die naar hen wil luisteren, die hun vragen en zorgen serieus neemt. Ze willen niet altijd dat we hun hand vastnemen of klaarstaan met kant-en-klare oplossingen. Vaak weten ze zelf beter wat ze nodig hebben dan wij allemaal samen. Alleen willen wij volwassenen dat niet altijd horen. We denken dat wij de weg moeten wijzen, terwijl zij ons vaak de juiste richting tonen. Ze weten heel goed wat voor hen echt belangrijk is.

Onze taak is om er simpelweg te zijn en te luisteren. We moeten er zijn voor hen, hun input vragen als we beslissingen nemen die hen aanbelangen. Dat is het engagement dat we van iedereen mogen verwachten die met kinderen en jongeren werkt.

Ik ben dankbaar dat ik de verhalen van kinderen en jongeren kan delen. En ik hoop dat we dat met z'n allen veel meer kunnen doen. Dat we elkaar zo versterken en inspireren.

Verhalen en praktijken delen van jongeren is ook wat het Kinderrechtencommissariaat doet. Elk verhaal in dit jaarverslag verdient het om gelezen en doorverteld te worden. Dat is de bedoeling. Het is geen document om in de kast te zetten. Laat je inspireren door de verhalen. Gebruik ze als wegwijzer.

Ik bedank het Kinderrechtencommissariaat om die verbinding te maken. Eén ding staat vast: we moeten er nooit aan twijfelen dat kinderen ons de weg tonen.

Kristel Verbeke
Voorzitter van het Overleg- en Adviesorgaan
van het Kinderrechtencommissariaat

Het jaar in vogelvlucht

Leven op een schoolinternaat in Vlaanderen

Naar aanleiding van de hervorming van de onderwijsinternaten brachten we een advies uit over de rechtspositie van de leerlingen die er verblijven. Dit advies werd gevoed door onze focusgesprekken met jongeren voor ons rapport 'Leven op een schoolinternaat in Vlaanderen. Hoe beleven jongeren dit zelf?'

p 67

Caroline Vrijens: nieuwe voorzitter van ENOC p 102

Vlaams kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens is al langer lid van het Bureau maar nu ook de nieuwe voorzitter van ENOC, het Europese netwerk van 44 kinderradbudsdiensten uit 34 landen.

Memorandum verkiezingen 2024

In 2024 kunnen een half miljoen jongeren tussen 16 en 23 jaar stemmen voor de lokale, regionale, federale en Europese verkiezingen. We pikken bij het KRC ook veel signalen op van kinderen en jongeren die niet op deze manier gehoord worden. Waar ze op botsen en wat daar volgens ons aan moet veranderen, lees je in ons memorandum.

Je vindt dit terug bij de relevante thema's in dit jaarverslag.

Via deze QR-code surf je direct naar het volledige memorandum op onze website.

Humanitaire hub

p 79

Tijdens de opvangcrisis in het najaar van 2022 brachten we een bezoek aan de humanitaire hub in Brussel, waar ook niet-begeleide minderjarigen geholpen worden.

1.289

Totaal aantal klachten, vragen en signalen

TOP 3

1. Onderwijs (537)
2. Jeugdhulp (245)
3. Scheiding (171)

Lees waar het knelde voor alle kinderrechten in 2022-2023 van pagina 20 tot 24.

68.613

Bezoekers website

Meest bekeken Facebookpost
Buitengewoon onderwijs

Aantal volgers Twitter

 7.747

Aantal volgers Instagram

 2.872

+16,8%

Aantal volgers Facebook

 9.788

+19%

Deel 1

Van signaal tot advies

1. Een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement

Het Kinderrechtencommissariaat geeft kinderen een stem

Het Kinderrechtencommissariaat is de officieel erkende vertolker van de rechten, noden en belangen van minderjarigen. We zien toe op de naleving van kinderrechten in Vlaanderen. We vangen signalen op van kinderen, jongeren en professionals. We bemiddelen, onderzoeken klachten, adviseren het beleid.

De informatie uit onze klachtenwerking en uit onze contacten met het middenveld en de andere kinderrechtenactoren vertalen we naar het Vlaams Parlement. We laten zo de stem van kinderen en jongeren maximaal horen.

We brengen maatschappelijk onrecht tegenover kinderen en jongeren onder de aandacht. We waken erover dat de nodige instrumenten, kanalen en voorzieningen uitgebouwd worden en dat ze kwaliteit blijven leveren.

Onder de vleugels van het Kinderrechtencommissariaat is de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties actief. Dat is een toezichtsorgaan voor alle Vlaamse gemeenschapsinstanties en private voorzieningen die 'veilig verblijf' aanbieden aan minderjarigen.

De bevoegdheden van de Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties zijn net voor de zomer 2023 uitgebreid naar voorzieningen waar kinderen en jongeren met ernstige gedrags- en emotionele problemen verblijven (GES+-voorzieningen en GES+-typemodules). Dat betekent ook dat er maandcommissarissen bijkomen om de voorzieningen te bezoeken.

De Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties rapporteert in een eigen jaarverslag.

Jaarverslag 2022

'Maak van afzondering de uitzondering',

[Commissie van Toezicht voor Jeugdinstanties](#)

Het Kinderrechtencommissariaat is een paraparlementaire instelling. We brengen jaarlijks verslag uit aan de Vlaamse volksvertegenwoordigers. We overleggen ook geregeld met de Vlaamse Ombudsdienst, eveneens een paraparlementaire instelling, over klachten die we ontvangen.

Het [overleg- en adviesorgaan](#), waarin alle politieke fracties vertegenwoordigd zijn samen met personen uit de samenleving en de wetenschappelijke wereld, fungeert als klankbord voor het Kinderrechtencommissariaat. Kristel Verbeke is voorzitter van dit overleg- en adviesorgaan.

Ons team

Kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens kan rekenen op een multidisciplinair team van vijftien medewerkers.

Caroline Vrijens
Vlaams
kinderrechtencommissaris

Leen Ackaert
Beleidsadviseur
Gehandicaptenzorg, wonen, kinderopvang,
gezinsondersteuning, jeugd- en
kinderrechtenbeleid, vrije tijd

Michaël Bouchez
Adviseur
klachtenbehandeling
Asiel en migratie, diversiteit, interculturaliteit,
religie, gelijke kansen, afstamming, adoptie

Hilde Cnudde
Communicatieadviseur en
coördinerend adviseur

Tine De Winter
Administratief medewerker
klachtenwerking

Sarah Meys
Beleidsadviseur
Kinderarmoede, sociaal beleid, media,
mobiliteit, milieu, gezondheid, cultuur

Isabel Moerman
Directiesecretaresse

Yentl Roels
Adviseur
klachtenbehandeling
Jeugdhulp, gehandicaptenzorg en
jeugddelinquentie/recht

Julie Ryngaert
Beleidsadviseur
Asiel en migratie, diversiteit, interculturaliteit,
religie, gelijke kansen, identiteit en afstamming,
sport, kinderrechten internationaal

Inge Schoevaerts
Coördinerend adviseur
klachtenbehandeling
Jeugdhulp, wonen, kinderopvang, justitie,
politie en (geestelijke) gezondheid

Eline Strik
Secretaris Commissie
van Toezicht voor
Jeugdinstanties

Dominique van den Akker
Adviseur
klachtenbehandeling
Gezinsondersteuning, familierecht, welzijns- en
sociaal beleid, mobiliteit, onderwijs

Els Van Hemelrijck
Communicatieadviseur
klachtenwerking
Jeugdinformatie

Sofie Van Rumst
Beleidsadviseur
Familierecht, jeugdhulp, politie, justitie,
jeugddelinquentie/recht

Jean Pierre Verhaeghe
Beleidsadviseur
Onderwijs

Chris Vleugels
Adviseur
klachtenbehandeling
Onderwijs, media, vrije tijd, sport, kinder-
armoede, milieu, consumentenzaken, werk

2. Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt klachten, bemiddelt, verwijst door en geeft individueel advies

Bij het Kinderrechtencommissariaat komen heel uiteenlopende vragen en signalen binnen over de rechten van kinderen. De meldingen komen van ouders, familieleden, opvoedingsverantwoordelijken, professionals en jongeren zelf.

Werkingsprincipes

De meeste klachten worden afgesloten nadat de melders uitgebreide informatie of uitgebreid advies hebben gekregen. Niet elke melding vraagt om een onderzoek. Soms volstaat advies over wat de melder zelf kan doen, over welke rechten in het geding zijn en hoe ze die kunnen afdwingen. Als dat nodig is, volgen we de situatie verder op samen met de melder.

Vragen over situaties van kinderen en jongeren zonder een duidelijke link met de kinderrechten of klachten die een andere dienst beter kan behandelen, verwijzen we door naar de juiste dienst of hulpverlener.

Klachten over minderjarigen die botsen op regels en procedures of die vastlopen in hun relaties met instanties en dienstverleners, behandelen we zelf. Vaak gaat het over problemen en knelpunten die niet opgelost geraken langs de gewone administratieve of juridische weg of over situaties waarin de communicatie erg stroef verloopt.

Toetsingskaders

We toetsen de meldingen aan het VN-Kinderrechtenverdrag en aan het wettelijk kader. Daarnaast zijn de algemeen aanvaarde ombudsnormen een belangrijk kader. Die normen hebben te maken met behoorlijkheid en zorgvuldigheid van de dienstverlening van overheden, diensten en voorzieningen.

Bemiddeling en onderzoek

Het Kinderrechtencommissariaat gaat altijd na of er nog ruimte is om te bemiddelen. We streven ernaar om klachten om te buigen naar oplossingen in het

belang van het kind of de jongere. We verzamelen daarvoor informatie bij de klager en de betrokken dienst of instantie. We gaan na of we het probleem kunnen aanpakken met bemiddeling en overleg. We werken via pendelbemiddeling, waarbij het principe van meerzijdige partijdigheid centraal staat. Als tussenpersoon kunnen wij vaak al verheldering brengen.

Bemiddeling brengt echter niet altijd de oplossing. We kunnen dan op vraag en met de toestemming van de melder een onderzoek opstarten. Voor dat onderzoek vragen we verschillende stukken op of voeren we ter plaatse gesprekken. We gaan na of een overheid, een dienst of een voorziening de rechten van het kind te weinig gegarandeerd heeft of geschonden heeft. We oordelen op basis van de toetsingskaders. We formuleren aanbevelingen voor de betrokken diensten, maar we kunnen niet sanctioneren.

Interne werkingsprincipes: het kind centraal

- We zijn onafhankelijk.
- We richten ons op samenwerking en bemiddeling.
- We ondernemen niets zonder de toestemming van de melder.
- We geven geregeld feedback over het verloop van de klacht.
- We streven ernaar om de minderjarige te spreken over wie het in de klacht gaat. Als dat kan, willen we het mandaat van die minderjarige.
- We behandelen elke klacht in drie fasen:
 - > de klacht moet in de eerste plaats behandeld worden door de bevoegde personen op de plaats waar het probleem zich voordoet;
 - > als er geen intern klachtenmechanisme is of als een oplossing uitblijft, treedt het Kinderrechtencommissariaat op;
 - > als de klachtenbehandelaars geen individuele oplossing vinden omdat er een structureel knelpunt is, signaleren ze dat aan de beleidsmedewerkers van het Kinderrechtencommissariaat.
- We rapporteren over klachten tegenover externe partners altijd anoniem.

Het klachtenonderzoek heeft **drie doelen**:

- **analyseren** waar de dienst, hulp of zorg in kwestie vastliep;
- **proberen** het conflict te ontminnen met dienst- of hulpverlening;
- **toewerken** naar een concrete oplossing voor de minderjarige.

Kwaliteitsbewaking

- We behandelen of onderzoeken een vraag of klacht binnen een aanvaardbare termijn.
- We behandelen alle informatie discreet en houden rekening met het delicate karakter van elke melding.
- We zorgen voor duidelijke communicatie met alle partijen.
- We streven naar een zo groot mogelijke openheid en transparantie.
- We bespreken en onderzoeken complexe klachten over kinderrechten in ons multidisciplinair team.

3. Meldingen en klachten bij het KRC in cijfers

Hoeveel meldingen lopen binnen?

Vragen, klachten en signalen

Vragen, klachten, signalen	1.289
----------------------------	-------

Vragen, klachten en signalen per werkjaar

Werkjaar 2013-2014	975
Werkjaar 2014-2015	1.028
Werkjaar 2015-2016	1.141
Werkjaar 2016-2017	1.239
Werkjaar 2017-2018	1.224
Werkjaar 2018-2019	1.218
Werkjaar 2019-2020	1.128
Werkjaar 2020-2021	1.530*
Werkjaar 2021-2022	1.249
Werkjaar 2022-2023	1.289

*In 2020-2021 gingen 376 van de 1530 klachten over de gevolgen van de coronamaatregelen waardoor dit een piek kenden in het aantal meldingen.

Wie doet een beroep op ons?

De melders

We registreren de hoedanigheid van de oorspronkelijke aanmelder. Vaak is dat de opvoedingsverantwoordelijke. Wanneer klachtenmedewerkers de klacht verder onderzoeken, nemen ze in heel wat meldingen contact op met de minderjarige zelf. In de registratie is dit voorlopig nog niet zichtbaar.

			Totaal
Privépersonen			984
	Opvoedingsverantwoordelijke	794	
	Minderjarige	73	
	Grootouder	41	
	Buur, kennis, vriend	30	
	Andere familie	24	
	Niet nader gedefinieerde privépersoon	22	
Professionelen			299
	Onderwijs	103	
	Jongerenwelzijn	51	
	Gezondheidszorg	45	
	Asiel en migratie	31	
	Kinderrechten-en mensenrechtenorganisaties	23	
	Welzijn	22	
	Justitie	9	
	Zorg voor personen met een handicap	6	
	Vrije tijd	4	
	Media	3	
	Buitenschoolse kinderopvang	2	
Overheden			6
	Niet-sectorale overheid (bijvoorbeeld via een andere Ombuds-dienst)	6	
			1.289

De minderjarige melders

Leeftijd	Aantal
10 jaar	1
11 jaar	1
12 jaar	1
13 jaar	5
14 jaar	4
15 jaar	2
16 jaar	5
17 jaar	7
18 jaar	6
19 jaar	6
Onbekend	33
Totaal	71

Hoe nemen melders contact op?

Telefoon	783
Website	150
E-mail	344
Brief	3
Bezoek	7
Andere (bijvoorbeeld aangesproken worden tijdens een studiedag)	2
Totaal	1.289

Waarover gaan de meldingen?

			Totaal
Onderwijs			537
	Sancties	148	
	School vinden en er geraken	62	
	Pesten	62	
	Gezag personeel	61	
	Leerlingen met specifieke behoeften	46	
	Leerlingenbegeleiding	43	
	Evaluatie en oriëntering	38	
	Onderwijs breed	25	
	Schoolreglement en informele regels	24	
	Leerplicht	10	
	Huisonderwijs	6	
	Recht op informatie	5	
	Nieuwe media en technologie	3	
	Schoolkosten	2	
	Voor- en naschoolse kinderopvang	2	
Hulp aan minderjarigen			291
	Jeugdhulp	245	
	Gezondheidszorg	33	
	Welzijn	13	
Gezin			252
	Scheiding	171	
	Ouderschap	67	
	Afstamming en adoptie	14	
Kinderen op de vlucht			81
Vrije tijd			36
	Sport	22	
	Spel en cultuur	14	
Justitie en politie			34
	Politie	23	
	Justitie	11	
Media			15
Huisvesting			13
Leefmilieu en technologie			4
Relaties en seksualiteit			1
Consumenten- en geldzaken			2
Identiteit en religie			1
Kinderrechten algemeen			4
Andere			18
Totaal			1.289

Hoe behandelen we vragen en klachten?

	Aantal
Advies en informatie	969
Onderzoek en bemiddeling	125
Signaal/suggestie	36
Geen afhandeling mogelijk	34
Beleidsaanbeveling	8
<i>Klachten nog in behandeling bij afsluiten van huidig werkjaar</i>	117
Eindtotaal	1.289

Bij veel meldingen zullen we de klager uitgebreid persoonlijk advies en informatie geven. Vaak blijven we de melder zelfs bijstaan met advies in de verschillende stappen die hij zelf zet. Dit geeft het Kinderrechtencommissariaat ook meer inzicht in de praktijk. Zonder actieve tussenkomst zoals bemiddeling of een onderzoek kunnen de klachtenbehandelaars op die manier situaties deblokkeren en pijnpunten detecteren.

4. Het Kinderrechtencommissariaat adviseert het beleid

Veel individuele klachten en meldingen van knelpunten over kinderrechten hebben een signaalfunctie. Ook professionals en vrijwilligers trekken bij ons aan de alarmbel.

Duidelijke aanbevelingen

Het Kinderrechtencommissariaat probeert kinderen en jongeren die vastlopen of in een kwetsbare situatie zitten op de voorgrond te brengen. Onze klachtenbehandelaars ondersteunen die kinderen en hun gezinnen, maar we kaarten hun situatie ook aan bij het Vlaams Parlement. We geven daarbij duidelijke aanbevelingen.

Signaleren aan overheid

Wijst een individuele klacht op onduidelijke, inconsequente, discriminerende of ontbrekende regelgeving? Of op regels of praktijken die in strijd zijn met het Kinderrechtenverdrag? Dan signaleren we dat aan de bevoegde overheid. Dat lost het probleem van de minderjarige niet meteen op. Maar het helpt om in de toekomst gelijkaardige problemen te voorkomen. Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt, verheldert en vertaalt kinderrechtenproblemen naar het niveau waar het beleid en de regels worden bepaald.

Structurele problemen vertalen naar adviezen

Het Kinderrechtencommissariaat vertaalt de structurele problemen in dossiers, adviezen, standpunten en knelpuntennota's voor het Vlaams Parlement en de bevoegde ministers. We onderzoeken diepgaand kinderrechtenthema's en de onderliggende problemen om het Vlaams Parlement te informeren en te adviseren. We geven aan hoe het parlement en de regering adviezen kunnen vertalen naar de Vlaamse regelgeving. We toetsen beleidsinitiatieven zoals ontwerpen en voorstellen van decreet aan het Kinderrechtenverdrag.

Schriftelijke adviezen en standpunten

Het Kinderrechtencommissariaat bracht schriftelijk advies uit over verschillende onderwerpen die raken aan de kinderrechten:

- Advies 'Verbod op naaktfouilles bij minderjarigen', 12 oktober 2022
- Advies 'Meer van op afstand leren of digisprong naar meer onderwijskwaliteit?', 20 oktober 2022
- Jaarverslag 2021-2022 'Meer gewicht aan kinderrechten', 16 november 2022
- Knelpuntennota 'Geef in de opvangcrisis gewicht aan kinderrechten', 15 december 2022
- Advies 'Meer gelijke onderwijskansen door Vlaamse toetsen?', 16 december 2022
- Advies 'Tussentijds verslag JKP 2020-2024: reik verder dan een actieverslag', 8 februari 2023
- Advies 'Naar een betere rechtspositie voor leerlingen op internaat', 2 maart 2023
- Rapport 'Leven op een schoolinternaat in Vlaanderen. Hoe beleven jongeren dit zelf?', 2 maart 2023
- Advies 'Collectieve schuldenregeling: schulden treffen kinderen', 3 maart 2023
- Advies 'Kinderen hebben recht op informatie over hun afstamming, ook van een donor', 20 maart 2023
- Advies 'De klimaatcrisis vanuit kinderrechtenperspectief', 27 maart 2023
- Advies 'Decreet Leersteun: stappen naar meer inclusief onderwijs', 28 maart 2023
- Advies 'Capaciteitstekort in OKAN: houd de vinger dicht aan de pols', 26 april 2023
- Advies 'Meer gewicht aan kinderrechten in hoogconflictueuze scheidingen', 2 mei 2023
- Standpunt 'Kinderopvang: omdat de allerkleinsten het niet zelf kunnen vragen, moeten wij het doen', 24 mei 2023

- Memorandum 2024 'Als kinderrechten een prioriteit worden in Vlaanderen, België en Europa, wint iedereen', 14 juni 2023
- Advies 'Schaaf vanuit kinderrechten voorontwerp bij van wet tot oprichting van gemeenschappelijke gegevensbank Terrorisme, Extremisme, Radicaliseringsproces', 21 juni 2023

Gehoord in de parlementen

Het afgelopen jaar hoorden commissies van het Vlaams Parlement en van de Kamer van Volksvertegenwoordigers de kinderrechtencommissaris over verschillende kinderrechtenthema's:

- Commissie voor Democratische Vernieuwing, Burgerschap en Internationale Aangelegenheden, hoorzitting voorstel van resolutie betreffende de rechten en het welzijn van de 'lockdowngeneratie' in de post-Covid samenleving (Doc. Senaat, 7-309), Senaat, 24 oktober 2022
- Commissie voor Economie, Consumentenbescherming en Digitale Agenda, hoorzitting voorstel van resolutie betreffende het beschermen van jonge kinderen tegen ongepaste online-inhoud, (Doc. 55 2851/001), Kamer van Volksvertegenwoordigers, 8 februari 2023
- Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding, hoorzitting conceptnota bescherming kinderen in hoogconflictueuze scheidingen (1482 (2022-2023) Nr.1), Vlaams Parlement, 3 mei 2023
- Het jaarverslag 2021-2022 'Meer gewicht aan kinderrechten' werd op 17 november 2022 voorgesteld aan het Vlaams Parlement. Vervolgens werd het jaarverslag per thema besproken in de Commissie Onderwijs op 26 januari 2023, in de Commissie Welzijn op 8 februari 2023 en in de Commissie Jeugd op 9 februari 2023.

5. Het Kinderrechtencommissariaat draagt kinderrechten uit

Het Kinderrechtencommissariaat wil de overheid en het middenveld zo goed mogelijk informeren over waar het knelt voor kinderen en hun rechten. Daarom signaleren en ontsluiten we onze adviezen en knelpuntennota's via onze website, nieuwsbrief, Facebook, Twitter, Instagram en LinkedIn.

We voeden het maatschappelijk debat over de kinderrechten via lezingen, opiniestukken, persberichten, artikels in tijdschriften en bijdragen aan boeken.

↘ [Het Kinderrechtencommissariaat in de media 2022-2023](#)

We nemen deel aan debatten, congressen en studiedagen.

↘ [Debatten, congressen en studiedagen 2022-2023](#)

We bezorgen informatie op maat aan professionals die elke dag werken met kinderen en jongeren. Ook kinderen, ouders en andere intermediären informeren we over onze klachtenwerking en over wat we voor hen kunnen betekenen.

↘ kinderrechten.be/ikzoekhulp

6. Samenwerken met externen

Het Kinderrechtencommissariaat werkt samen met verschillende organisaties om expertise uit te wisselen, ons inhoudelijk te verdiepen in een thema en netwerken uit te bouwen.

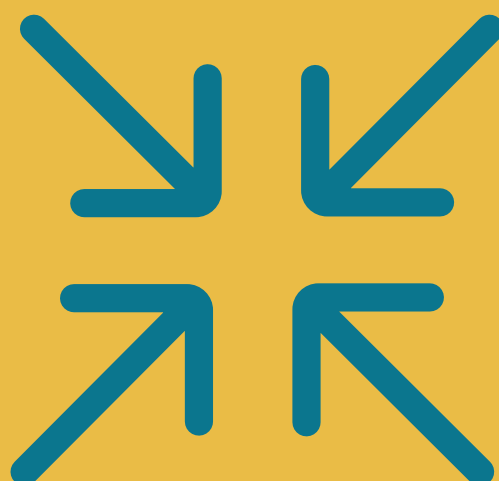
Enkele stuurgroepen, projecten en werkgroepen waar het Kinderrechtencommissariaat deel van uitmaakt:

- EU Children's Rights Forum, European Network of Ombudspersons for Children (ENOC)
- Expertisegroep 'Politie & jongeren in de politiezone Zuid', JES
- European Network of Ombudspersons for Children (ENOC)
- Permanent overleg Ombudslui van België (POOL)
- Bestuurscomité van het Prins Filipsfonds
- Platform Kindermishandeling, Agentschap Opgroeien
- Stuurgroep Klasziekaal, Provincie West-Vlaanderen
- Maatschappelijke adviesraad, Instituut voor Kind en Jeugd KU Leuven
- Adviesorgaan Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind
- Bureau Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind
- Commissie Jeugdinformatie, De Ambassade
- Stuurgroep 'Onderzoek naar de kosten van en bijdragen aan de cliënten in de jeugdhulp', Agentschap Opgroeien
- Begeleidingsgroep Steunpunt voor Inclusie
- Commissie Diversiteit en Gelijke Onderwijskansen, Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)
- Werkgroep GGG-proeven (gestandaardiseerde, gevalideerde en genormeerde proeven), Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)
- Klankbordgroep 'Lekkers op school', KU Leuven-Hiva
- Klankbordgroep 'Evaluatie onderwijs voor zieke leerlingen', IDEA Consult
- Klankbordgroep 'Tweetalig basisonderwijs Nederlands Vlaamse Gebarentaal', departement Onderwijs en Vorming
- Werkgroep Armoede en Onderwijs, Netwerk tegen Armoede e.a.
- Oekraïne-overleg sociale partners onderwijs, kabinet Onderwijs
- Werkgroep Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, Werkgroep Gezinnen, Platform Kinderen op de Vlucht
- Lerend Netwerk 'Kansen van kinderen versterken in de opvangpraktijken', Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee)
- Netwerk 'Laat ze leren', Katholiek Onderwijs Vlaanderen
- Coördinerend overleg onderwijs, asiel en migratie, kabinet Onderwijs, departement Onderwijs, AGODI, onderwijsnetten en -koepels, kabinet Asiel en Migratie, Dienst Vreemdelingenzaken, Fedasil, Rode Kruis

- Informeel overleg met ouder- en belangenverenigingen van kinderen met specifieke onderwijsbehoeften, Ouders voor Inclusie, GRIP, e.a. ondersteund door departement Onderwijs en Vorming
- Coördinerend overleg Kleuterparticipatie, departement Onderwijs en Vorming
- Project 'Vlaams Netwerk voor Jongeren op de Vlucht', Vluchtelingenwerk Vlaanderen en CERA
- Netwerk 'Samen tegen Schooluitval Brussel', departement Onderwijs en Vorming
- Stuurgroep Onderzoek Gezinshereniging, Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee)
- Denkgroep 'Onderwijs aan het Jonge Kind', Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)
- Gebruikersgroep 'Family 2.0: op weg naar een vernieuwde solidariteit in diverse gezinsvormen', UAntwerpen, UGent, KU Leuven, Arteveldehogeschool
- Klankbordgroep 'Reflector 2.0', Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi)
- Klankbordgroep MemoQ.1, Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek (UGent), Expertisecentrum Ervaringsgericht Onderwijs, Onderzoekseenheid Gezins- en Orthopedagogiek (KU Leuven)
- Adviescommissie Buitenschoolse Opvang en Activiteiten (BOA), Arteveldehogeschool, Karel De Grote Hogeschool
- Expertengroep 'Ideale Wereld', Agentschap Opgroeien
- Mensenrechtenplatform
- Reflectiegroep EXPOO, Expertisecentrum Opvoedingsondersteuning
- Reflectiegroep Jeugd- en Kinderrechtenbeleid, departement Cultuur, Jeugd & Media
- Vlaams Netwerk Kind- en Jeugdvriendelijke Steden en Gemeenten
- Werkgroep 'Goe gespeeld!', Vlaamse dienst Speelpleinwerk
- Netwerkgroep Jeugdonderzoek, Departement Cultuur, Jeugd & Media
- Gemengd Platform Dak- en thuisloosheid, kabinetten Welzijn en Wonen
- Dakuzie, Betonne Jeugd
- Begeleidingscomité TRAHOME, Research Network Homelessness Trajectories, LUCAS KU Leuven, UGent, UCLouvain
- Resonansgroep Project 'Refters en Speelplaatsen (middagpauzes) op school', Karel De Grote Hogeschool
- Stuurgroep label 'Kindvriendelijke Steden en Gemeenten', Bataljong
- Adviescommissie 'Schoolloopbaan kinderen zonder papieren', Arteveldehogeschool
- Klankbordgroep proefschrift Sara Lembrechts 'Kinderrechten in asielpcedures' (UGent)
- Gezonde toegankelijke voeding op school, Rikolto
- European Child Guarantee, POD Maatschappelijke Integratie
- Werkgroep Kinderrechten en Klimaat, UNICEF België
- Werkgroep Kinderarmoede, UNICEF België
- Stuurgroep project 'Jeugdwerk en verontrusting', Expertisecentrum Kindermishandeling
- Klankbordgroep 'Module langdurig verblijf', Agentschap Opgroeien
- Bovenlokale expertisegroep 'Jeugd en politie Brussel', JES
- Stuurgroep Onderzoek '1 Gezin 1 Plan', Agentschap Opgroeien
- Werkgroep Conflictueuze Scheidingen en Contactbreuk, Agentschap Opgroeien, FOD Justitie
- Opvolggroep Jeugddelinquentierecht, Agentschap Opgroeien
- Kroonraad Jeugdwerk, De Ambrassade
- Werkgroep Meldcode Kindermishandeling, Agentschap Opgroeien
- Stuurgroep Cliëntenrechten, departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Stuurgroep Tienerpooiers, departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Werkgroep 'Vrijheidsbeperkende Maatregelen in onderwijs', Onderwijsinspectie
- Onafhankelijke Adviesraad Smartschool, Smartschool
- Klankbordgroep project 'Ondersteuning van onderwijsinternaten vanuit Welzijn', Agentschap Opgroeien en departement Onderwijs en Vorming
- Stakeholdersgroep SBO-project 'Disconnect to connect', UGent, KU Leuven, UAntwerpen
- Intervisiegroep wegwijzers Alles over Pesten, Vlaams Netwerk Kies Kleur tegen Pesten

Deel 2

Kinderrechten in 2022-2023: waar knelt het?

1. Recht op basiszorg

1.1. Kinderopvang: een omvattend plan blijft nodig

MeMoQ.1 neemt de kwaliteit in kinderopvang onder de loep

Het Kinderrechtencommissariaat drong de voorbije jaren aan op een nieuwe 'MemoQ-meting: Meten en Monitoren van de Kwaliteit in de Kinderopvang van baby's en peuters'. De vorige dateert van 2016.

Advies [‘Bezorgdheden en suggesties naar aanleiding van de wantoestanden in de kinderopvang’](#), 20 juli 2021

MeMoQ bestaat uit een zelfevaluatie-instrument, een pedagogisch raamwerk, een monitoringinstrument voor de zorginspectie en een wetenschappelijk meet-instrument die samen de kwaliteit van de kinderopvang in Vlaanderen in kaart brengen.

Het voorbije werkjaar gingen de vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek (UGent), het Expertisecentrum Ervarensgericht Onderwijs en de Onderzoekseenheid Gezins- en Orthopedagogiek (KU Leuven), in opdracht van het Agentschap Opgroeien, hiervoor opnieuw aan de slag.

Op 31 maart 2023 brachten de wetenschappers de klankbordgroep MeMoQ.1 samen om MeMoQ.1 te lanceren. Wij maken deel uit van de klankbordgroep.

MeMoQ.1 zal vier vragen beantwoorden. Hoe voelen kinderen zich in de opvang en welke ervaringen doen ze er op? Hoe gaan begeleiders met de kinderen om? Hoe ervaren ouders de opvang? En welke invloed hebben andere factoren op de pedagogische kwaliteit (historiek, personeel, samenwerking, ingeschreven kinderen)?

De onderzoekers werken via drie kanalen.

- Speciaal opgeleide observatoren trekken naar kinderopvanginitiatieven om vast te stellen hoe de interactie tussen kindbegeleiders en kinderen verloopt, hoe zij de baby's en peuters emotioneel en educatief ondersteunen, welke activiteiten er zijn, en hoe het is met het welbevinden en de betrokkenheid van de baby's en peuters.
- Ouders kunnen via een vragenlijst de keuze voor hun kinderopvang toelichten, hun verwachtingen en ervaringen meegeven, en aangeven hoe tevreden ze zijn.
- Verantwoordelijken van de opvanglocatie geven de verschillende contextfactoren aan de onderzoekers door.

Benchmarkstudie pleit voor lagere kind-begeleider-ratio, minister belooft te volgen

In juli 2022 formuleerde een parlementaire onderzoekscommissie 75 aanbevelingen om de veiligheid in de kinderopvang te verbeteren. De Vlaamse overheid probeert sindsdien op verschillende domeinen deze aanbevelingen op te volgen. Ze werkte een toekomstplan voor de kinderopvang uit. Ze trok de subsidiebedragen op en subsidieerde extra plaatsen. De overheid verscherpte het verzorgsprincipe met een strakkere handhaving en een bijhorend comité van toezicht. Er kwamen acties op het vlak van ICT en bijkomende inspanningen om extra kindbegeleiders aan te trekken en te ondersteunen. De zorginspectie kreeg extra personeel en de inspectierapporten zijn nu openbaar.

Toch blijft de kinderopvang kampen met een tekort aan personeel. De sector komt geregeld op straat en blijft de nood aan een Marshallplan voor de kinderopvang en een lagere kind-begeleider-ratio benadrukken. Ook wij dringen al lang aan op een verlaging van de kind-begeleider-ratio.

Op aanbeveling van de parlementaire onderzoekscommissie financierde Vlaanderen een benchmarkstudie naar de kind-begeleider-ratio in verschillende Europese landen. De benchmarkstudie kwam op 4 juli 2023 tot de slotsom dat Vlaanderen met maximaal 9 kinderen per begeleider de hoogste wettelijke ratio heeft in de groepsopvang. In andere landen varieert die ratio tussen maximaal 3 en 8 kinderen.

De minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin verklaarde in het Vlaams Parlement dat de kind-begeleider-ratio in de groepsopvang en in de gezinsopvang effectief naar beneden moet in Vlaanderen. Vanaf september 2023 zou de Vlaamse overheid hier werk van maken.

Ouders en verantwoordelijken van opvanginitiatieven kloppen aan bij het Kinderrechtencommissariaat

In het voorjaar van 2023 klopten ouders en verantwoordelijken van kinderopvanginitiatieven bij het Kinderrechtencommissariaat aan. Ze kaartten verschillende pijnpunten aan. Door het tekort aan personeel moeten ze met sluitingsdagen werken. Ze moeten leefgroepen tijdelijk schrappen. Wanneer kindbegeleiders uitvallen, kunnen ze hen niet vervangen.

'Leren op de werkvloer' wordt lastiger – naast tutor van nieuwe begeleiders zijn ze immers ook zelf kindbegeleider.

Ouders gaan zelf als kindbegeleiders in de opvang aan de slag en spreken af wie wanneer welke kinderen opvangt. Andere ouders zien zich genoodzaakt om te stoppen met werken. Kinderopvanginitiatieven kampen met financiële problemen, hun werkingsmiddelen zijn al lang niet meer geïndexeerd, de kosten voor energie en voeding zijn fel gestegen.

Terwijl verantwoordelijken van een kinderopvanginitiatief voordien dagelijks bij elke leefgroep konden langsgaan om de kinderen te begroeten en een handje toe te steken, lukt dat nu niet meer. Die tijd gaat op aan het zoeken naar nieuw personeel en extra middelen en aan het verwittigen van ouders wanneer ze geen opvang kunnen organiseren.

Verantwoordelijken kunnen hun beloftes aan de ouders, de baby's en de peuters niet meer waarmaken, terwijl ze weten hoeveel ze voor hen kunnen betekenen. Ze kunnen maatschappelijk kwetsbare gezinnen vooruithelpen en naast 'care' ook inzetten op 'educare', maar dat lukt steeds minder.

De kinderrechtencommissaris ging op bezoek in verschillende crèches. Met de juiste erkenning en ondersteuning heeft de kinderopvang alles om naast de gezinsopvoeding aan elk kind veelzijdige ontwikkelingskansen en warmte te geven.

Het Kinderrechtencommissariaat neemt standpunt in

Op 24 mei 2023 publiceerden we ons standpunt over deze knelpunten. Het kabinet Welzijn pikte onze signalen op. Op 30 mei lichtten we ons standpunt toe bij het kabinet. Het Vlaams Parlement stelde een vraag om uitleg aan de minister. Onze belangrijkste punten zijn ook terug te vinden in ons memorandum (zie hieronder).

Standpunt *'Omdat de allerkleinsten het niet zelf kunnen vragen, moeten wij het doen'*, 24 mei 2023

Memorandum 2024

- Ga voor stevige ondersteuning van de hele sector en zet de ingeslagen weg van verhoogde alertheid voort.
- Nu en in de toekomst moet elke baby en peuter die opvang nodig heeft, kunnen rekenen op warme, veilige kwaliteitsopvang.

1.2. Groen licht voor bekwame helpers in de zorg

Niet mee op bosklassen

Een moeder belt voor een conflict met de school van haar zoon. De jongen zit in het zesde leerjaar en heeft diabetes type 1. Zijn klas vertrekt over een paar dagen op bosklassen. De directie liet echter plots weten dat de jongen niet mee mag. Moeder en kind zijn van de kaart.

Zijn juf weet immers wat ze moet doen en dat is ook het geval voor de andere juf die mee is, want het gaat om zijn juf van vorig schooljaar. De directie houdt vol dat de school deze verantwoordelijkheid niet kan dragen, de jongen kan volgens haar overlijden als het fout gaat.

De moeder schakelt de behandelende arts in. Die had het schoolteam vroeger al geïnformeerd over wat te doen bij deze ziekte. De arts drukt de school op het hart dat het opvolgen en toedienen van insuline automatisch verloopt via een sensor onder de huid en een pompje.

De juffen moeten alleen tijdelijk een app op hun gsm installeren voor het weinig waarschijnlijke geval dat de jongen een alarm niet opmerkt.

De arts raadt de moeder aan om ons te contacteren omdat hij vindt dat de school de jongen discrimineert op basis van zijn gezondheidstoestand. Wanneer wij bellen met de school, blijkt dat de directie zelf al opnieuw met de arts belde. De school erkent haar overreactie. De jongen kan mee op bosklassen.

De federale regering keurde op 24 maart 2023 een wetsontwerp goed dat de wet op de uitoefening van de gezondheidsberoepen aanpast. Ze creëert daarmee de functie van 'bekwame helpers in de zorg'. De federale minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid zou de wettelijke regeling tegen eind september 2023 rond hebben.

Zonder deze wettelijke regeling mochten leraars, sportmonitoren of scoutsleiders kinderen op school, tijdens een buitenschoolse activiteit, op een zomerkamp of in de jeugdbeweging geen medicijnen of spuitjes toedienen, bij hen geen sondes vervangen of suikerwaarden controleren. Alleen artsen of verpleegkundigen mochten dergelijke verpleegkundige handelingen uitvoeren.

Dit had ingrijpende gevolgen voor het kind en de mantelzorgers. Ouders van kinderen met een chronische ziekte bijvoorbeeld moesten overdag naar de school om bloedwaarden te meten of een spuitje te geven. Kinderen moesten thuisblijven, terwijl klasgenoten en vriendjes op scoutskamp, op schooluitstap of bosklassen vertrokken.

Sommige scholen maakten informele afspraken met de ouders om zelf te prikken, zodat de leerling toch zo veel mogelijk aan alles kon deelnemen. Ze werkten dan wel in een grijze zone en riskeerden in het slechtste geval vervolging voor oneigenlijke uitoefening van een medisch beroep. Andere scholen hielden strikt vast aan het wettelijk kader.

Wij maakten ons al langer zorgen over de impact op de levenskwaliteit en de participatie van kinderen met een chronische ziekte. We pleitten al vele jaren voor een wettelijk verankerd statuut voor de zogeheten 'bekwame helper in de zorg': professionals of vrijwilligers in het onderwijs, in dagverblijven, voorzieningen voor kinderen met een handicap of in jeugd- of sportverenigingen die verpleegkundige handelingen mogen stellen.

↘ Jaarverslag 2017-2018, [‘Hoe rekbaar is het kind?’](#), p. 125-126

Vanaf eind september zouden leraars en (vrijwillige) begeleiders met een gerust hart welomlijnde medische handelingen kunnen uitvoeren, op basis van een zorgplan dat is doorgepraat met een arts of verpleegkundige. Ze moeten wel eerst een opleiding volgen. De website bekwamehulp.be zal meer informatie geven over wat te doen, en onder welke voorwaarden deze bekwame helpers kinderen medische zorg kunnen toedienen.

1.3. Verhoogde halfwezentoeslag

Kinderen van wie een van de ouders overleden is, hebben sinds februari 2023 recht op een hogere toeslag. Die toeslag is een aanvulling op het basisbudget van hun Groeipakket. Het bedrag ervan werd opgetrokken van 86,6 euro tot 138,56 euro voor alle kinderen die na 31 december 2018 een ouder verloren.

De Vlaamse regering komt hiermee tegemoet aan de vraag van oudervereniging Odos (Ouders die opnieuw starten). Toen Vlaanderen op 1 januari 2019 het Groeipakket invoerde, na de overheveling van de kinderbijslag naar de gewesten, beloofde de Vlaamse regering dat er niets zou veranderen voor kinderen geboren vóór 1 januari 2019.

Ouders stelden echter vast dat de halfwezentoeslag in het Groeipakket plots berekend werd op basis van de overlijdensdatum van de ouder. Voordien was dat de geboortedatum van het kind. Gevolg: voor kinderen die geboren zijn vóór 2019, maar die een ouder verloren in 2019 of later, werd de genereuzere toeslag onder de oude kinderbijslagwet vervangen door een lager bedrag in het Groeipakket. Het ging eind 2022 naar schatting om ongeveer 10.000 kinderen.

Ook wij maakten in ons jaarverslag van 2018-2019 melding van klachten van (groot)ouders hierover. We signaleerden dat het verschil in behandeling onevenredig kon zijn.

↘ Jaarverslag 2018-2019, [‘Kinderen willen echt gehoord worden’](#), p. 56-57

1.4. Sociale zekerheidsrechten: kinderen in de kou bij onbetaalde rekeningen

Geschorst door ziekenfonds

Een gezinsbegeleider van een observatie- en behandelcentrum (OBC) contacteert onze klachtenlijn. Ouders van kinderen die er in behandeling zijn, kregen een brief van hun ziekenfonds. Ze zijn twee jaar geschorst omdat ze hun lidgeld niet betaalden. De gezinsbegeleider wil weten wat dit betekent voor de kinderen. Hebben zij dan geen recht op medische zorg?

De begeleider heeft al contact opgenomen met verschillende diensten en vraagt nu ook advies van het Kinderrechtencommissariaat. Wij suggereren twee mogelijke oplossingen. De ouders kunnen hun probleem voorleggen aan de sociale dienst van het ziekenfonds om toch een regeling te vinden voor de kinderen. Als er medische kosten zijn voor de kinderen, kunnen de ouders met de steun van het OBC aan het OCMW van hun gemeente een tussenkomst vragen.

De sociale zekerheidsrechten van kinderen zijn een afgeleide van die van de ouders. Met andere woorden, als de ouders niet in orde zijn met hun ziekenfonds, krijgen de kinderen ook geen financiële tussenkomst of terugbetaling.

De beslissing van het ziekenfonds voor deze ouders is het gevolg van een wetswijziging die inging op 1 januari 2022. Vóór deze aanpassing hadden deze ouders 24 maanden om hun betaalachterstand aan te zuiveren, zonder geschorst te worden. Sinds de wetswijziging worden ze bij een achterstal van minstens twee jaar meteen voor twee jaar geschrapt als lid.

Het Netwerk tegen Armoede kant zich tegen de schorsing van wanbetalers door het ziekenfonds. Het Netwerk wijst erop dat mensen meestal niet betalen omdat ze gewoonweg het geld niet hebben. Volgens de armoedeorganisatie duwt deze maatregel gezinnen in armoede nog dieper in de problemen.

Ook wij stellen dit probleem vast. Een gelijkaardig probleem is er trouwens voor jongeren die in een jeugdhulpvoorziening verblijven, en van wie de ouders uit beeld zijn. De betrokken overheden zouden de gevolgen van deze wetswijziging moeten onderzoeken en voorkomen dat de rechten van kinderen en jongeren in de gezondheidszorg worden beknot.

Het Kinderrechtencommissariaat signaleert

↗ Administratie in de knoei als ouders niet in orde zijn

Harold, 15 jaar, verblijft al sinds de leeftijd van drie jaar in jeugdhulpvoorzieningen, in een Centrum Kinderzorg en Gezinsondersteuning (CKG) en recenter in een voorziening van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH). Zijn vader maakt geen deel uit van zijn leven. Ook zijn moeder is grotendeels buiten beeld. Haar administratie is niet in orde en dat is ook zo voor haar aansluiting bij een ziekenfonds. Harold kan daardoor geen terugbetalingen krijgen voor zijn medische zorg.

De consulent en de jeugdrechter zijn op de hoogte, maar ze hebben geen oplossing. De begeleidster van de voorziening signaleert ons dit samen met Harold. Ze verwachten niet dat wij deze administratieve knoop voor hem ontwarren, maar helaas zijn er wel wat jongeren in de jeugdhulp zoals Harold. Als dit administratief vacuüm blijft bestaan, geraken deze jongeren dieper in de problemen.

Wij vragen dat de bevoegde instanties oplossingen uitwerken voor minderjarigen zoals Harold. In deze situaties zien we immers vaak dezelfde knelpunten opduiken, zoals de aansluiting bij een ziekenfonds.

Jongeren stoten daarnaast op problemen als ze geen domicilieadres hebben. We weten dat ze zich in theorie kunnen domiciliëren op het adres van de voorziening, maar heel wat voorzieningen staan hier niet zomaar voor open.

Beheerders van voorzieningen zitten zelf vaak met de handen in het haar wanneer ze merken dat de minderjarige administratief niet in orde is. Ze kloppen dan bij ons aan om dit juridisch te laten uitzoeken. Het zou voorzieningen helpen als er heldere informatie te vinden is over welke stappen zij kunnen zetten om dit voor hun jongeren in orde te brengen.

2. Recht op hulp op maat

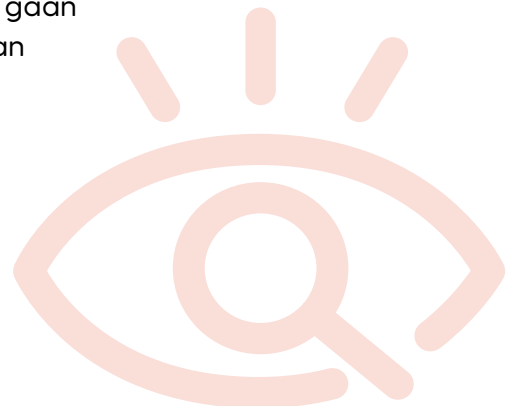

2.1. Focus

Keten van de jeugdhulp dreigt te barsten

Jaar na jaar wijzen we op de schrijnende gevolgen van de lange wachtlijsten en het nijpend personeelstekort in de jeugdhulp voor kinderen en jongeren. Dit was het afgelopen werkjaar niet anders. We stelden dit opnieuw vast in de meldingen die we binnenkregen op onze klachtenlijn en in signalen uit het werkveld. Wat ons echter nog meer verontrust is de vaststelling dat de hele keten van de jeugdhulp dreigt uiteen te vallen. Hulpverleners en directies van voorzieningen zijn ontzettend begaan met hun jongeren en doen wat ze kunnen. Maar met kunst- en vliegwerk en ad-hocoplossingen redden ze het niet meer. De tekorten in de ene schakel doen de volgende schakel barsten. Het wachten duurt steeds langer. Het risico op escalatie wordt met de dag groter, de kans dat er een oplossing komt op maat van de jongere met de dag kleiner.

Doordat de jeugdhulp onvoldoende snel en effectief kan helpen, zien we soms dat gezinnen er ook niet meer in geloven. Het wantrouwen in het 'systeem' werkt door in de individuele hulpverleningsrelatie. En dit zet relaties tussen ouders, minderjarigen en professionals extra onder druk. Er moet soms teveel aandacht en energie gaan naar het opvangen van de frustraties en het wantrouwen van het gezin door de structurele knelpunten in de jeugdhulp.

Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt

➤ Oriënterend verslag blijft uit

Een vader van twee dochters en een zoon vertelt dat de jeugdrechtsbank de oudste dochter geplaatst heeft in een onthaal-, observatie- en oriënteringscentrum (OOOC). De andere dochter en zoon vielen buiten de opdracht van het OOOC. Eind september is de plaatsingstermijn ten einde. Na een adviesgesprek tussen de voorziening, de ouders en de consulent zegt de consulent dat de dochter best terug bij de vader gaat wonen; er is bezorgdheid over de stabiliteit en de pedagogische vaardigheden van de moeder. De zoon en de jongste dochter volgen nog steeds de week-weekregeling. Na dit mondeling advies van de consulent volgt logischerwijs de verslaggeving voor de jeugdrechtsbank. De vader contacteert het Kinderrechtencommissariaat in februari. De verslaggeving is nog steeds niet ingediend.

De informatie, de bezorgdheden en het advies zijn mondeling aan de jeugdrechter bezorgd. De jeugdrechter stelt echter dat hij geen gefundeerde beslissing kan nemen zonder volledige inzage in het verslag. De vader haalt aan dat het verslag ook een impact kan hebben op de regeling van de andere dochter en zoon. Hoe kan er bezorgdheid zijn over de thuissituatie

bij de moeder voor één kind zonder dat dit ook geldt voor de andere kinderen? Zes maanden na de observatieperiode is het bovendien niet meer mogelijk om te verifiëren of het verslag wel juist is, en of de context correct is weergegeven. Volgens de vader haalt Jeugdhulp op deze manier de eigen geloofwaardigheid onderuit. Ze geeft de indruk zomaar wat te adviseren en te beslissen.

We onderzochten deze klacht omdat gezinnen en jongeren recht hebben op duidelijke informatie en op inzage in het verslag. Het verslag is de basis om de vervolghulp vorm te geven. In dit geval zien we nog een tweede probleem: de jeugdadvoocaat die de stem, de belangen en de rechten van de minderjarigen vertolkt voor de rechtbank, neemt niet deel aan het eindgesprek met het OOOC. Zo ontstaat het gevaar dat de jeugdadvoocaat onvoldoende op de hoogte is en niet kan opkomen zoals het hoort voor de rechten van de kinderen. De klacht van de vader is dus terecht. We geven deze feedback aan het OOOC. Tegelijkertijd zijn we niet blind voor de achterstand die deze diensten oplopen door de hoge werkdruk. Structurele knelpunten mogen niet worden herleid tot de individuele verantwoordelijkheid van hulpverleners en organisaties.

Jeugdhulpvoorzieningen sluiten (tijdelijk) de deuren

Net als vorig werkjaar sloten in 2022-2023 afdelingen in jeugdhulpvoorzieningen (tijdelijk) de deuren. Dit blijkt ook uit de cijfers die we opvroegen bij het Agentschap Opgroeien. Er is te weinig personeel om de kinderen en jongeren op een veilige en kwaliteitsvolle manier te begeleiden. Veel vacatures geraken niet ingevuld, er is een groot personeelsverloop en nogal wat medewerkers zijn met ziekteverlof. Deze sluitingen zijn maar het zichtbare deel van de ijsberg van het personeelstekort.

Voorzieningen draaien met een kleinere capaciteit waardoor een opnamestop van kracht is. Ze stellen de opening van nieuwe afdelingen uit of ze zetten plaatsen van jongeren van wie ze weten dat die niet terugkeren, niet open.

Crisisnetwerken slibben dicht

Naast de aanhoudende en nog groeiende moeilijkheden om een vaste plek te vinden voor kinderen en jongeren die daar nood aan hebben, lopen ook de crisisnetwerken vast. In maart 2023 slaakten de crisismeldpunten een noodkreet in de media. Volgens een persbericht van het kabinet Welzijn zelf konden de crisismeldpunten meer dan 2.000 keer geen verdere hulp vinden omdat het crisisaanbod volzet of niet beschikbaar was. De crisismeldpunten en de crisisnetwerken in de jeugdhulp moeten onmiddellijk ingrijpen wanneer het voor een kind thuis te onvoorspelbaar, te gevaarlijk of te onveilig wordt. De wachtlijden lopen echter op. Gezinnen die dringend hulp nodig hebben, krijgen die niet. Het risico op escalatie groeit. Sommige ouders moeten de politie inschakelen om crisissen thuis onder controle te krijgen.

Druk op het buitengewoon onderwijs

Jongen loopt school én hulp mis

Tibo, 11 jaar, zit in het buitengewoon onderwijs voor gedrags- en emotionele problemen. Bij de start van het schooljaar begon hij in een nieuwe school, maar dit liep al snel moeizaam. Tibo kan heel bedreigend en zowel verbaal als fysiek agressief zijn. Medeleerlingen en leraars voelen zich hierdoor vaak onveilig. Geregeld moet de school de politie erbij halen. De jeugdrechter volgt Tibo op. Na een zwaar incident met een mes sluit de school de jongen definitief uit. De zoektocht van het CLB samen met het gezin naar een nieuwe school verloopt allesbehalve gemakkelijk. De school die ze vinden, wil eerst niet inschrijven uit bezorgdheid over zijn agressie. Uiteindelijk wordt afgesproken om te starten met proefdagen. Die verlopen moeizaam. Tibo komt te laat, is betrokken bij conflicten en maakt een weinig gemotiveerde indruk. De nieuwe school wil Tibo enkel inschrijven als er ook andere hulp betrokken is. Die hulp is door de wachtlijsten op de korte termijn niet voorhanden. Zo staat hij op de wachtlijst van een psychiatrisch centrum voor minderjarigen, maar voor hij daar kan starten, moet hij een dagbesteding hebben. Als de school hem niet wil inschrijven, heeft hij die niet. Dan loopt Tibo onderwijs én hulp mis.

Een domein dat buiten beeld blijft wanneer het gaat over de wachtlijsten en het personeelstekort in de jeugdhulp is het buitengewoon onderwijs. Nochtans voelen ook deze scholen de gevolgen hiervan. Scholen in het buitengewoon onderwijs gaan steeds vaker op de rem staan wanneer gevraagd wordt om een kind in te schrijven dat extra zorg nodig heeft of dat in een voorziening verblijft.

Kinderen met een complexe problematiek kunnen vaak niet voltijds naar school. We krijgen signalen over scholen die een kind of jongere slechts willen inschrijven als er tegelijk dagopvang is in een voorziening tijdens de week. Scholen voor buitengewoon onderwijs zijn namelijk bang dat zij anders overdag volledig voor het kind moeten instaan, en daar hebben ze geen personeel voor. Ze willen de draagkracht van hun personeel bewaken.

Dit zorgt ook voor moeilijkheden bij de voorzieningen zelf. Ook zij hebben vaak niet voldoende personeel, middelen en mogelijkheden om deze kinderen en jongeren ook tijdens de schooluren te begeleiden. Ze proberen hier creatief mee om

te gaan, zodat het recht op onderwijs voor deze kinderen en jongeren gewaarborgd blijft. Dit legt wel een enorme druk op de hulpverleners.

Bij een bezoek aan een multifunctioneel centrum (MFC) kregen we dit nogmaals bevestigd. Jongeren worden soms te snel en voor langere tijd deeltijds of voltijds geschorst op school. Het MFC moet dan out of the box denken om toch een dagbesteding te vinden. De voorziening vroeg zich ook uitdrukkelijk af wie het schooltraject van kinderen en jongeren nog opneemt in dit soort situaties. Ze gaf aan dat er nood is aan meer samenwerking en meer verbinding tussen onderwijs, VAPH en Opgroeien.

Gesloten verblijf en gedwongen opname worden noodoplossingen

Noodgedwongen in gemeenschapsinstelling

Mohammed (16 jaar) is een niet-begeleide minderjarige uit Afghanistan, slachtoffer van mensenhandel. Samen met zijn oudere broer komt hij na enkele jaren van omzwervingen in België terecht. De begeleiders vermoeden trauma's opgelopen onderweg. In het opvangcentrum voor minderjarigen kan hij zich niet goed aanpassen. Hij voelt zich snel bedreigd en heeft steeds een mes op zak dat hij dan bovenhaalt.

Door enkele feiten belandt Mohammed in een gemeenschapsinstelling. Op basis van de observatie wordt geoordeeld dat hij een veilig verblijf nodig heeft om op termijn de overgang naar zelfstandigheid te kunnen realiseren. Zijn consulent meldt hem aan, hij krijgt ook een priorstatuut. Hij rondt in tussentijd met succes een leertraject over agressie en weerbaarheid af.

Na een moeilijk begin maakt hij in de gemeenschapsinstelling een mooie evolutie door. Zijn begeleiders zien dat hij klaar is voor de overstap. Toch is hij, na ruim een jaar, nog steeds in de gemeenschapsinstelling, omdat hij wacht op een plaatsje in een veilig verblijf. In het weekend gaat hij naar zijn oudere broer. Om hem iets omhanden te geven wordt bekeken of hij buitenshuis naar school kan gaan. De uitzichtloosheid van zijn verblijf weegt op Mohammed. Hij glijdt af en zoekt zijn toevlucht in eten.

Om toch een plek te vinden voor Mohammed kijkt de jeugdhulpregisseur ook buiten de provinciegrenzen. Toch is er nog steeds geen

plaats, of zijn de voorzieningen niet bereid om een traject met Mohammed te starten. Ze vrezen zijn beperkte IQ, zijn beperkte context – met alleen zijn broer – en de rugzak die hij draagt.

Wij stellen vast dat de rechten van Mohammed geschonden worden door de lange wachtlijsten. Hij moet daardoor veel te lang in een gesloten instelling verblijven. Die dient al lang het doel niet meer. Gemeenschapsinstellingen bieden pedagogische hulpverlening in een beveiligde opvang. Mohammed doet het echter goed, de reden om hem daar te houden bestaat niet meer. Mohammed ging uiteindelijk in de zomervakantie naar een veilig verblijf.

Mohammed is geen alleenstaand geval. Zoals hij zijn er veel kinderen en jongeren die niet de hulp krijgen die ze nodig hebben. We roepen nogmaals op om de wachtlijsten weg te werken.

 In gedwongen opname door plaatsgebrek
Een psychologe van de crisiseenheid voor minderjarigen van een kinderpsychiatrische dienst contacteert ons over vier jongeren die allemaal daar onder gedwongen statuut verblijven in afwachting van een plaats in de jeugdhulp of een VAPH-voorziening. Bij geen van de vier stelt de kinderpsychiater een acute psychiatrische nood vast. Raisa, een meisje van 16 dat door de jeugdrechtsbank wordt opgevolgd, verblijft bijvoorbeeld bij hen omdat er geen plaats is in een begeleidingshuis. Raisa ging niet meer naar school en bleef hele dagen in bed liggen. Om het gezin ademruimte te geven, werd ze gedwongen opgenomen.

Volgens de kinderpsychiater heeft het meisje geen psychiatrische problematiek. Ze ziet wel een gezinsproblematiek, en daar is een opname in de kinderpsychiatrie geen gepast antwoord op.

De kinderpsychiater wil het meisje zo snel mogelijk naar huis om verder trauma te vermijden. Tijdens de gedwongen opname wordt Raisa immers dagelijks geconfronteerd met kinderen in crisis met een zware psychiatrische aandoening die ook agressief kunnen zijn. De jeugdrechter gaat echter niet in op de vraag om de gedwongen opname stop te zetten. Raisa vlucht een aantal keren weg. Na 20 dagen zet de dienst Kinderpsychiatrie de gedwongen opname zelf stop. Ze vinden het niet langer verantwoord om Raisa nog langer bij hen te laten verblijven. Ze oefenden druk uit om haar sneller te laten doorstromen naar een begeleidingshuis, en dit loonde.

Door de dichtslibbende jeugdhulp gaan jeugdrechters, parketmagistraten en hulpverleners onder druk op zoek naar andere oplossingen om minderjarigen toch even uit de moeilijke thuissituatie te halen. Verschillende kinderpsychiaters signaleerden ons een gevaarlijke tendens die heel wat kinderrechten onder druk zet: ze merken dat steeds meer kinderen en jongeren aan hen worden toevertrouwd onder een gedwongen statuut. Omdat er te weinig plaatsen zijn op de kinderafdeling verblijven ze bovendien vaak op crisisafdelingen voor volwassenen. Ze staan er oog in oog met volwassenen met hun eigen psychiatrische, soms erg complexe problematiek.

Kinder- en jeugdpsychiaters stellen ook vast dat kinderen en jongeren vaak langer dan opportuun is in gedwongen opname blijven omdat geen andere hulp voorhanden is. We vernemen van professionals dat sommige afdelingen in 2023 na een half jaar al hetzelfde aantal gedwongen opnames bereikten als voor heel 2022. Deze tendens baart ons zorgen.

Alarmsignalen aan de Vlaamse regering

Zowat alle spelers betrokken bij de jeugdhulp (CLB's, jeugdhulpvoorzieningen, magistratuur, geestelijke gezondheidszorg) trokken het afgelopen werkjaar aan de alarmbel over deze noodsituatie in de sector en de gevaarlijke gevolgen voor kinderen en jongeren. In oktober 2022 hekelden de jeugdadvocaten en enkele jeugdrechters van de arrondissementen Brussel en Halle-Vilvoorde in een open brief de gebrekkige bescherming van kwetsbare kinderen en jongeren door de crisis in de jeugdhulp.

In een brief die bol stond van de schrijnende voorbeelden uit hun dagelijkse praktijk greep één verhaal in het bijzonder ons naar de keel: dat van twee kleuters die weggehaald waren uit een gezin waar ernstige vermoedens van mishandeling waren. Ze waren geplaatst in een leefgroep, maar werden wegens plaatstekort naar huis gestuurd. De machteloze kleuterleiders zagen nadien de kinderen vaak met verwondingen op school toekomen. De jeugdadvocaten weten dit in de eerste plaats aan het personeelstekort in de jeugdhulp.

Ook op de voorstelling van ons Jaarverslag op 15 november 2022 stonden de onaanvaardbare gevolgen van het personeelstekort en van de wachtlijsten in de jeugdhulp centraal, en dit in alle mogelijke domeinen waar kinderen hulp moeten krijgen. We wezen op de onherstelbare schade die in deze jonge levens wordt aangericht als de overheid niet snel genoeg ingrijpt.

↘ Jaarverslag 2021-2022, ['Meer gewicht aan kinderrechten'](#)

↘ Persbericht, ['Geef kinderrechten meer gewicht. Kinderrechtencommissariaat stelt nieuw jaarverslag voor'](#), 16 november 2022

Crisisplan voor de jeugdhulp

Zowel de jeugdadvocaten als het Kinderrechtencommissariaat werden in december 2022 uitgenodigd voor een overleg met de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. De minister

richtte een taskforce op met mensen uit de magistratuur, de voorzieningen, de geestelijke gezondheidszorg en beleidsmedewerkers van het Agentschap Opgroeien. Ook wij maakten daar deel van uit.

Op 31 maart 2023 keurde de Vlaamse regering een crisisplan voor de jeugdhulp goed. Ze trekt een budget uit om de ergste nood te lenigen. Dit geld moet onder meer gaan naar meer crisisbegeleiding aan huis en in voorzieningen. De zes crisismeldpunten krijgen er een extra voltijdse medewerker bij. Voor Brussel, waar de nood het hoogst is, komen er specifieke maatregelen.

We zijn tevreden dat de Vlaamse overheid zich bewust is van de aanhoudende crisis in de jeugdhulp. We herhalen echter dat er meer nodig is dan een crisisbeleid. De jeugdhulp heeft nood aan een masterplan. Geen doekjes voor het bloeden, stoplappen of tijdelijke oplossingen, maar een allesomvattend plan vanuit een structurele visie. Daar moeten voldoende middelen tegenover staan, zoals geïndexeerde werkingsmiddelen, voldoende loon en goede arbeidsvoorwaarden en werkomstandigheden voor het personeel.

We blijven ondertussen signalen binnenkrijgen zoals deze brief, een hartenkreet van personeelsleden van een jeugdhulpvoorziening, waaruit we hier een stukje citeren:

"We zien onze collega's en teams worstelen: we kunnen niet meer garanderen dat we onze kinderen en jongeren veiligheid bieden. Primaire zorg, zo lijkt het soms wel. Dat wringt. Dat knaagt. Dat vreet aan ons.

Crisismanagement, ziekteverlof opvullen, inspringen, agressie incasseren, 1 of 2 begeleiders en 10 kinderen, hoe kan je nog kwaliteit garanderen? Het enige wat overblijft zijn ons hart en onze ziel. En gewetensnood.

We zien parels van collega's vertrekken, weg uit onze mooie sector. Dat is nefast voor het team en bovenal voor de kinderen en jongeren. 'Weer iemand anders die me in bed stopt!'

Wij houden van deze kinderen, wij willen zorgen voor een veilig plekje, wij willen werken rond trauma's, positieve ervaringen meegeven, vaardigheden aanleren, aan de slag gaan met onveiligheid. Maar deze kinderen lijden mee."

2.2. Steeds vaker netwerkplaatsingen in pleegzorg door gebrek aan gepaste hulp

Het merendeel van de pleegplaatsingen vandaag zijn netwerkplaatsingen, waarbij een kind wordt geplaatst bij een familielid. Dit heeft voordelen. Het kind kan in een vertrouwde omgeving blijven, bij een grootouder bijvoorbeeld, iemand die ze kennen, iemand die het kind kent. Zoals we in een vorig jaarverslag al aanstipten zijn er echter ook nadelen aan verbonden.

Jaarverslag 2018-2019, '[Kinderen willen écht gehoord worden](#)', p. 76

We stellen vast dat deze netwerkplaatsingen niet altijd de beste oplossing zijn voor het kind in kwestie. Dat zien we in de meldingen en dat blijkt uit ons jaarlijks overleg met de dienst Pleegzorg. Maar de crisis in de jeugdhulp heeft ook gevolgen voor de pleegzorg.

Omdat andere oplossingen vaak ontbreken, schakelt de jeugdrechter of de gemandateerde voorziening het netwerk in om de pleegzorg op zich te nemen. Ook als alle betrokkenen het erover eens zijn dat netwerkpleegzorg voor het kind of de jongere in kwestie niet de beste oplossing is, kiezen ze daar toch voor, bij gebrek aan alternatieven.

De draagkracht van pleeggezinnen staat bovendien vaak zwaar onder druk. We pleiten voor meer en degelijke ondersteuning. Voor pleeggezinnen moet er een aanvullend aanbod in de jeugdhulp zijn. Voorzieningen in de jeugdhulp kaarten terecht hun behoefte aan ondersteuning, vorming en personeel aan. Als professionals al extra ondersteuning vragen, kunnen we niet verwachten van pleeggezinnen dat zij de complexiteit van de zorg voor deze kinderen in hun eentje bolwerken. We vragen om pleeggezinnen tijdig te omkaderen, met extra ondersteuning, zodat de zorg niet onderbroken moet worden.

Het Kinderrechtencommissariaat informeert

➤ “Voor professionals is de zorg te zwaar, maar voor mij als pleegmoeder niet?”

De pleegmoeder van Jayden, 16 jaar, contacteert ons. Ze zit met de handen in het haar. Jayden verblijft al sinds zijn zes jaar bij haar. Zijn moeder is overleden, zijn vader is uit beeld. Jayden gaat al enige tijd naar een psycholoog om te werken rond zijn complex trauma. Sinds een drietal maanden ziet de psychologe bij Jayden toenemende agressie en paranoia. “Hij krijgt een soort van ‘klik’, hij is weg in zijn hoofd en ontploft dan in een ongekende agressie”, beschrijft zijn pleegmoeder. Jayden heeft haar al twee keer aangevallen en trachten te wurgen.

De jongen kon twee keer veertien dagen terecht voor een crisisopname op een dienst kinder- en jeugdpsychiatrie. Vanaf november was langdurige opname mogelijk, maar toen hij daar zwaar agressief werd, stopte de opname. Bij dit incident moest het veiligheidspersoneel tussenbeide komen. De enige oplossing is een time-out in de volwassenpsychiatrie. Daar verblijft hij nu. Deze opname loopt over 6 weken af. Er is geen vervolgtraject dat inspeelt op de pleegzorg en zijn nood aan psychiatrische zorg. Het OCJ en de dienst Pleegzorg weten het ook niet meer. Ze zeggen dat de wachtlijsten voor een andere kinder- en jeugdpsychiatrische dienst ontzettend lang zijn.

Jayden zal dus opnieuw naar zijn pleeggezin komen. Zijn pleegmoeder begrijpt dit niet. Een multidisciplinair team met een veiligheidsteam naast zich kan een opname en een begeleiding van een jongere stopzetten omdat het te zwaar wordt. Maar van het pleeggezin wordt verwacht dat het dit probleemloos overneemt? Eigenlijk wil de pleegmoeder zich symbolisch aanmelden bij een Vertrouwenscentrum Kindermishandeling want dit is een onveilige situatie. Zij en de broer van Jayden, die zij ook opvangt, zijn in gevaar als Jayden zijn ‘klik’ krijgt. Maar ook voor Jayden is er geen veiligheid. Zijn grootste angst is dat hij eens echt over de schreef gaat en zijn pleegmoeder of zijn broer iets aandoet. Hij zou het zichzelf nooit vergeven.

Situaties als deze van Jayden zijn ook voor ons beklijvend. De melders signaleren ons structurele knelpunten, maar ze hopen toch ook dat wij vanuit de kinderrechten situaties kunnen deblokkeren en deze kinderen sneller kunnen toeleiden naar het hulpaanbod. Dat kunnen wij niet. De betrokken diensten, zoals hier het OCJ en de dienst Pleegzorg, zijn aan zet. Toch vinden we het belangrijk om vanuit de kinderrechten aan te geven waar het recht op de juiste zorg en ondersteuning geschonden wordt.

We volgen zulke situaties op en kijken waar we kunnen ondersteunen. Jayden keerde effectief na zes weken terug naar zijn pleegmoeder. Zij vond toch opnieuw de moed en de kracht om met Jayden verder te gaan, met de hulp van zijn psycholoog. Anderhalve maand later kon Jayden dan terecht in de volwassenpsychiatrie. Deze plek slaat aan. Zijn pleegmoeder is dankbaar dat zij wel met hem werken rond zijn complex trauma en zijn psychiatrische zorgnood. In tegenstelling tot de kinder- en jeugdpsychiatrie, die na twee maanden al opnieuw wilde evalueren, stelt deze afdeling dat ze Jayden gaan observeren en begeleiden zolang dat nodig is. Dit traject biedt rust.

Nu Jayden een plek heeft voor diagnostiek en behandeling, laat Jeugdhulp echter weten dat ze de huidige pleegzorgformule willen bespreken. Jeugdhulp wil overstappen van perspectiefbiedende (langdurige) pleegzorg naar ondersteunende pleegzorg, omdat hij voorlopig slechts twee dagen per week naar huis komt. De keuze voor ondersteunende pleegzorg heeft gevolgen voor de frequentie waarmee de dienst Pleegzorg het gezin ondersteunt. Ze heeft ook financiële gevolgen voor de pleegmoeder en voor Jayden.

Dit vinden wij moeilijk te begrijpen. Hoe kan het dat er gevolgen zijn voor de huidige ondersteuning vanuit de jeugdhulp, als Jayden is moeten uitwijken naar het aanbod voor volwassenen omdat er geen toegankelijk aanbod was voor hem in die jeugdhulp?

2.3. Contacten tussen ouders en hun kind in een pleegzorgsituatie

Ouders contacteerden ons dit werkjaar opnieuw over het beperkte bezoekrecht met hun kind in de pleegzorg. We stellen soms ook echt vast dat het contactrecht heel beperkt is. Soms zien we een contactverbod van meer dan een jaar. Ouders ervaren zichzelf dan niet als een betekenisvolle en betrokken persoon in het leven van hun kind.

Ze hebben soms ook bedenkingen of bezorgdheden over het pleeggezin. Het gaat zowel om materiële

zorgen, als om de ruimte die pleegouders hun kind geven om hun ouders graag te zien en over hen te praten. Als ze deze bezorgdheden uiten, hebben ze vaak niet het gevoel dat de pleegzorgdienst ze ter harte neemt.

Vanuit het recht op contact met de ouders wordt het Kinderrechtencommissariaat om advies gevraagd of wordt ons gevraagd te bemiddelen. We stellen dan vaak vast dat, naast het recht op contact, toch ook de (emotionele) veiligheid van het kind in het geding is. Dat die verschillende rechten van het kind moeten afgewogen worden, is voor ouders en pleegouders niet altijd eenvoudig te aanvaarden.

Het Kinderrechtencommissariaat adviseert

Tempo van pleegkind geeft de doorslag

Juan (6) verblijft in een pleeggezin. Er waren aanhoudende moeilijkheden tussen zijn ouders en zijn grootouders; de politie werd er herhaaldelijk bijgehaald. Daarnaast is er bezorgdheid over het drugsgebruik en de depressie van zijn moeder.

De moeder ging hiervoor in opname en kreeg nadien ambulante begeleiding.

De hulpverlening en de jeugdrechter zien dat Juan een grote behoefte heeft aan veiligheid, duidelijkheid en structuur. De jeugdrechter verlengt de pleegplaatsing met drie jaar.

De bezoekenregeling verloopt lange tijd goed, maar plots keert het gedrag van Juan.

De pleegouders en de hulpverleners zijn meer en meer gealarmeerd over het contact met zijn moeder. Juan trekt zich steeds meer in zichzelf terug, hij gaat praten als een robot zodra het over zijn moeder gaat. Juan vertoont tekenen van trauma. Er wordt traumasensitieve begeleiding opgestart bij bezoek aan zijn moeder. Daarnaast wordt geprobeerd om zijn functioneren scherper in beeld te krijgen. Bij de jongen wordt een zeer complex trauma, PTSS en een gedesorganiseerde hechting vastgesteld. Het advies luidt om eerst aan het trauma van Juan te werken en individuele therapie op te starten. De therapie slaat aan, maar Juan blijft erg boos op zijn moeder.

Al snel wordt duidelijk waarom. Juan vertelt over seksueel misbruik. Het bezoek met zijn moeder wordt stopgezet. Met Juan gaat het hierna de goede kant uit. In afwachting van het strafrechtelijk onderzoek is er een contactverbod. De moeder wordt uiteindelijk vrijgesproken. Ze werkt met alles mee, ze is in begeleiding. Toch heeft zij al meer dan twee jaar geen contact meer met Juan. Ze begrijpt niet waarom. Ze krijgt alleen

tweemaandelijks een update van pleegzorg. De onwetendheid knaagt. Ze maakt zich ook zorgen over de mate waarin het pleeggezin ruimte laat voor haar in het leven van Juan.

We nemen contact op met de pleegzorg-begeleidster en de consulent van de jeugdrechtbank om duidelijkheid te krijgen over het traject van Juan. Het bezoek liep bij de start behoorlijk goed en Juan vertelde geen zorgwekkende verhalen. De plotse ommekeer blijft ook voor de hulpverlening een raadsel. Hoewel de moeder is vrijgesproken blijven hulpverleners veel boosheid zien bij Juan tegenover zijn moeder. Van zodra het over haar gaat, sluit hij zich toch nog af. Dit is verontrustend. Juan vraagt ook zelf niet naar contact met zijn moeder, de hulpverleners dringen het dan ook niet op.

Tegelijk merkt de hulpverlening ook dat zijn moeder echt sterker probeert te worden. Ze begrijpen haar onmacht. Ze moedigen haar verder aan. Maar de signalen van Juan zijn momenteel doorslaggevend. Dat ondersteunen wij vanuit het Kinderrechtencommissariaat. Het is allemaal nog heel broos en de hulpverleners zien nog te veel triggers om het contact met zijn moeder al opnieuw op te bouwen.

Hoewel het tempo en de wens van Juan doorslaggevend zijn, herinneren wij ook aan de schade door een te lange contactbreuk. We begrijpen ook de uitzichtloosheid die de moeder ervaart. We benadrukken het belang van regelmatige evaluatiemomenten. De therapeute hierbij laten aansluiten zou een grote meerwaarde zijn. Zo wordt een perspectief van Juan binnengebracht, los van de pleegouders, en voelt de moeder zich mogelijk wat meer betrokken. De sociale dienst neemt deze suggestie ter harte.

2.4. Spanningen tussen ouders en pleegouders: extra conflict voor het kind

Soms creëert een pleegplaatsing een spanningsveld tussen de ouders die het ouderlijk gezag hebben over hun kinderen, en de pleegouders die tijdelijk de zorg in handen nemen. De ouders behouden veel rechten waar pleegouders rekening mee moeten

houden, maar ze moeten de dagelijkse opvoeding wel aan de pleegouders laten. Ideeën over wat in het belang van het kind is, lopen vaak uiteen. Soms is de pleegplaatsing moeilijk te aanvaarden voor de ouders. Als reactie daarop gaan ze dan soms bij beslissingen over hun kind voet bij stuk houden.

De wetgever probeerde hier in het verleden een oplossing voor te bieden met een wettelijk statuut voor pleegouders. De pleegouders konden dan over een

aantal zaken alleen beslissen. Het Grondwettelijk Hof heeft dit gedeelte van het statuut geschrapt. Wat wel overeind blijft is artikel 7 van de Jeugdbeschermingswet. Dat stelt dat de jeugdrechtbank zich kan uitspreken over alle maatregelen voor het ouderlijk gezag als die samenhangen met de opgelegde jeugdbeschermingsmaatregelen. Jeugdrechters maken daar jammer genoeg weinig gebruik van. Conflicten tussen ouders en pleegouders kunnen daardoor inslijten, met het kind er middenin.

Meningsverschil tussen ouders en pleegouders over HPV-vaccin

Een gezinsondersteuner vraagt advies over de situatie van een 13-jarig meisje, Sheila. De jeugdrechter heeft haar al geruime tijd toevertrouwd aan een pleeggezin. Van het CLB kreeg ze een brief over de mogelijkheid om zich te laten inenten tegen het humaan papillomavirus (HPV). Sheila en haar pleegouders willen dit doen, haar moeder verzet zich tegen de vaccinatie. Ze verzet zich tegen de pleegzorg in het algemeen. Dat geeft geregeld spanningen volgens de gezinsondersteuner. De gezinsondersteuner vraagt hoe hij het recht van Sheila zelf centraal kan stellen.

De discussie pleegouders versus ouders bracht ons niet verder. We nemen daarom de wet op de Patiëntenrechten als vertrekpunt voor de reflectie met de gezinsondersteuner. Als de huisarts of de CLB-arts vindt dat Sheila oordeelsbekwaam is en dus haar rechten als patiënt zelfstandig kan uitoefenen, kan ze zich laten vaccineren als ze dat wil. In het andere geval beslissen de ouders. We adviseren om dit centraal te houden in de dialoog met ouders en pleegouders. Als de arts Sheila niet oordeelsbekwaam vindt en het meisje voet bij stuk houdt, adviseren we te vragen of de jeugdrechter kan beslissen.

Moeder verzet zich tegen communie

De vier kinderen (18, 16, 14 en 12 jaar) van Annick verblijven al een hele tijd in een pleeggezin, de twee oudste in één gezin en de twee jongste samen in een ander gezin. Annick kon lange tijd haar kinderen bezoeken, maar in 2017 legde de jeugdrechter een contactverbod op. Voor Annick is het heel moeilijk om de pleegplaatsing van haar kinderen te aanvaarden. Zij verliest hierdoor de belangen van haar kinderen uit het oog en heeft ook geen stem meer in hun opvoeding. Alles wat met het pleeggezin te maken heeft, zorgt voor weerstand bij Annick. Zo wou haar zoon van 12 jaar heel

graag zijn communie doen, maar Annick wilde hier niet mee instemmen. Nadat het conflict een jaar had aangesleept, nam de jeugdrechter dit deel van het ouderlijk gezag over en gaf de jongen toestemming om zijn plechtige communie te doen.

2.5. Samenwerking tussen jeugdhulp en kinder- en jeugdpsychiatrie blijft nodig

We hadden een overleg met de federale minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid over de samenwerking tussen de jeugdhulp en de kinder- en jeugdpsychiatrie. De samenwerking tussen deze sectoren in zorgtrajecten voor kinderen en jongeren met complexe problematieken loopt vaak moeilijk. Kinder- en jeugdpsychiatrische diensten stellen steeds meer voorwaarden voor een opname. Doordat er meer vraag dan aanbod is verleggen ze hun focus vaak naar de kinderen en jongeren voor wie ze nog op een redelijk korte termijn een verschil kunnen maken.

Door de wachtlijsten in de jeugdhulp kunnen kinderen en jongeren bovendien niet snel doorstromen. Ze verblijven daardoor vaak veel te lang in de kinderpsychiatrie. Andere kinderen en jongeren die dringend psychiatrische ondersteuning nodig hebben moeten dan soms erg lang wachten op hulp, waardoor hun situatie escaleert.

Doordat vervolghulp vanuit de agentschappen Opgroeien of VAPH veel te lang uitblijft, zien kinderpsychiaters zich genoodzaakt om de minderjarige uiteindelijk naar huis te sturen of om in te tekenen op een vorm van hulp die allesbehalve ideaal is. Door een gebrek aan hulp, stabiliteit en perspectief gaat de vooruitgang van de jongere in de kinderpsychiatrie soms helemaal verloren.

De minister zegt in zijn beleid de nadruk te willen leggen op vroegdetectie in de eerste lijn, onder andere via eerstelijnspsychologen bij de CLB's. Hij maakt ook budget vrij voor projecten waarbij afdelingen kinder- en jeugdpsychiatrie ondersteuning bieden aan voorzieningen voor jeugdhulp voor kinderen en jongeren met psychiatrische problemen.

Geen uitstroom vanuit jeugdpsychiatrie

Een kinderpsychiater die een meisje van 10 al een half jaar opvolgt neemt contact op. Een jaar of vier geleden verbleef Anna al even kort op zijn afdeling. Toen waren er al vermoedens van seksueel misbruik, maar er was nog heel wat onduidelijkheid. Ook Jeugdhulp volgde Anna in die periode al op. Het advies vanuit de kinderpsychiatrie was toen om Anna uit het gezin weg te halen, maar dat werd niet onmiddellijk uitgevoerd. Er waren lange wachtlijsten en met de ouders liep al een traject. Het meisje werd ondertussen ambulantly opgevolgd door de kinderpsychiater en een psycholoog.

Naarmate de vermoedens van seksueel misbruik groter werden, groeide de bezorgdheid over haar mentaal welzijn. Het begeleidend team dacht aan een hechtingsproblematiek die zich uitte in zware automutilatie en gedragsproblemen. Dit gedrag, in combinatie met het gebrek aan draagkracht in haar netwerk, deed Anna belanden in de carroussel van het crisismet netwerk. Ze ging van crisis naar crisis omdat de duidelijkheid en de structuur die ze nodig had, ontbraken. Omdat haar gedrag zo destructief werd, werd Anna, een meisje van 10, gedwongen opgenomen in de crisiseenheid voor volwassenen in de psychiatrie.

De kinderpsychiater kende Anna dus al. Ze kon doorstromen naar de kinderafdeling. Tijdens haar verblijf daar, waar ze veiligheid, duidelijkheid en structuur vond, konden ze haar automutilerend gedrag onder controle krijgen. In overleg met de jeugdrechter werd Anna aangemeld voor een MFC met de hoogste prioriteit.

Helaas komen in de regio waar het meisje verblijft maar twee MFC's in aanmerking. Eén MFC zei dat het pas over een jaar perspectief kon bieden wegens personeelstekort. Bij het andere MFC had ze mogelijk al sneller een plek, er was ook al een intakegesprek geweest dat goed verlopen was. Helaas liet het MFC kort daarna weten dat enkele begeleiders onverwacht waren uitgevallen. Anna kon er daardoor niet opstarten. Er zal pas plaats zijn voor Anna in augustus 2024. Ze verblijft noodgedwongen opnieuw in het crisismet netwerk. De groei die ze doormaakte dreigt hierdoor verloren te gaan.

2.6. Rechtspositie van minderjarigen in jeugdhulp versterkt

In juni 2023 kondigde de Vlaamse regering aan dat ze een consensus heeft bereikt over de wijziging van het decreet van 2004 over de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp. Na twintig jaar is deze grondige update meer dan noodzakelijk. Het voorstel van decreet voorziet nu ook (eindelijk) in een duidelijk rechtenkader voor jongeren in een gesloten setting. Dat is er tot op vandaag nog steeds niet.

Het toekomstige decreet verankert de grondrechten van minderjarigen en versterkt zo de rechtspositie van alle minderjarigen in de (residentiële) jeugdhulp. Een belangrijke rechtswaarborg in het toekomstige gewijzigde decreet zijn de duidelijke regels over afzondering en fixatie van minderjarigen.

Het Kinderrechtencommissariaat was betrokken bij de opmaak van het nieuwe decreet en we brachten heel wat aanbevelingen naar voren op de ontwerp teksten. We vroegen onder andere om ook een recht op een persoonlijk archief op te nemen voor kinderen die in de jeugdhulp verblijven en een expliciet recht op contact met broers en zussen. We brengen hierover een uitgebreid advies uit zodra de regering de tekst voorlegt aan het Vlaams Parlement.

Memorandum 2024

Garandeer dat elk kind en elke jongere de hulp krijgen die ze nodig hebben

- Ontwerp een masterplan voor de jeugdhulp.
- Werk de wachtlijsten weg.
- Laat jongeren met psychische problemen nooit gedwongen opnemen in de psychiatrie voor volwassenen.
- Geef bijzondere aandacht aan minderjarige slachtoffers in de brede zin van het woord.
- Zorg dat minderjarige broers en zussen niet van elkaar gescheiden worden.

2.7. Focus

Bij agressie voorbij het gedrag van het kind durven kijken

De keerzijde van de ongeziene crisis in de jeugdhulp zijn de toenemende signalen over de steeds complexer wordende problematiek en de zwaardere agressie-incidenten met kinderen en jongeren. We kregen het afgelopen werkjaar opnieuw geregeld meldingen van mensen die aan de slag zijn in de jeugdhulp, zowel residentieel als ambulant. Van begeleiders in gemeenschapsinstellingen, MFC's, begeleidingshuizen, voorzieningen voor veilig verblijf, gemeenschapsinstellingen en van ouders en pleegouders.

Wij pleiten ervoor om de discussie over dit probleem niet te verengen tot het gedrag van individuele jongeren. Ook al is de impact op de andere kinderen in de leefgroep en op de begeleiders soms enorm, we vragen om achter het gedrag het kind en zijn behoeften te blijven zien. Dit gedrag is vaak een gevolg van de structurele tekorten in de jeugdhulp.

Vanuit onze gesprekken met verschillende diensten en de analyse van onze meldingen geven we hier aan wat volgens ons mee aan de basis ligt van deze onrustwekkende evolutie.

Escalatie door lange wachttijden

Door de lange wachtlijsten is het voor te veel kinderen en jongeren vaak maandenlang wachten op de geschikte crisisbegeleiding of thuisbegeleiding. Het kind of de jongere krijgt geen of onaangepaste hulp. Er is weinig perspectief en de crisissen volgen elkaar op. De schade is aangericht. De situatie escaleert, met zware agressie tot gevolg.

Overprikkeld door grotere leefgroepen

Door de personeelsuitval moeten voorzieningen leefgroepen schrappen of samenvoegen. Het personeel in deze grotere groepen heeft nog minder tijd voor individuele kinderen, terwijl individuele aandacht net is wat deze kinderen nodig hebben. Jongeren in een voorziening die we het afgelopen werkjaar bezochten, vertelden ons hoe moeilijk ze het vinden dat opvoeders zelfs geen tijd hebben om even te polsen hoe hun dag is geweest. Ook in gesprekken met opvoeders in een voorziening voor jonge kinderen bleek dat deze kinderen – volgens de hulpverleners terecht – meer individuele aandacht en tijd vragen.

Vertrouwde gezichten verdwijnen

Het personeelsverloop en de personeelsuitval nopen voorzieningen tot kunst- en vliegwerk om de shifts ingevuld te krijgen. Dat verhoogt de werkdruk en stress voor het personeel dat er is, zodat mogelijk nog meer personeelsleden noodgedwongen afhaken. Kinderen zien vaak andere opvoeders die hen instoppen 's avonds, die hun ontbijt geven 's ochtends, die hen begeleiden bij hun huiswerk. Die opvoeders doen dat met hart en ziel, maar de kinderen missen de vertrouwde gezichten die hun een gevoel van "thuis" en stabiliteit geven. Te veel onvoorspelbaarheid kan bij heel wat kinderen stress en agressie uitlokken.

Carrousel van verblijfplaatsen

Kinderen en jongeren wachten soms maanden of zelfs jaren op de verkeerde plek op de hulp die ze wel nodig hebben. Oplossingen worden geïmproviseerd, het weekend op de ene plek, tijdens de week op een andere plek. Kinderen gaan van voorziening naar voorziening, in de hoop dat in de volgende het antwoord ligt op hun behoeften of dat ze er gewoon opvang vinden. Ook hulpverleners geraken gefrustreerd. Ze kunnen niet de zorg bieden die ze willen geven.

Margot, 10 jaar – Ze sliep al in heel veel verschillende huizen. Steeds hoopt ze om eindelijk te kunnen blijven, om ergens iets op te bouwen, maar helaas.

Deze kinderen en jongeren voelen zich van het kastje naar de muur gestuurd. Het resultaat is een verbrokkeld parcours met breuken in hun netwerk en vriendenkring, hobby's en school. Steeds nieuwe plekken, met nieuwe gezichten, nieuwe regels, nieuwe verwachtingen, een carrousel die steeds sneller draait en waar ze niet uit kunnen. De stabiliteit en de veiligheid die beoogd worden door kinderen en jongeren (tijdelijk) uit huis te plaatsen, wordt hierdoor tenietgedaan. Biedt deze carrousel van plaatsingen echt meer veiligheid dan de thuiscontext? Dat is de vraag die ook hulpverleners zelf ons soms stellen.

Elke vrijdagavond onzekerheid over weekendverblijf

Een consulent signaleert de situatie van twee zussen, Emma (17 jaar) en Caitlynn (14 jaar). Het lukt maar niet om een vaste plek te vinden voor deze meisjes. Ze verbleven een jaar in België bij hun vader hier, hun moeder woont in Afrika. De jeugdrechter haalde hen thuis weg nadat ze zorgwekkende verhalen verteld hadden over de agressie van hun vader.

Een geëngageerde leraar vangt hen in eerste instantie op. Met de ouders en de meisjes wordt gezocht naar een haalbare oplossing. Een terugkeer naar Afrika is geen optie. Een langdurige plaats is er niet. De meisjes belanden in het crisisnetwerk; om de twee weken wordt bekeken waar ze terecht kunnen in afwachting van een stabiele plek. In de zomervakantie verblijven ze één maand in een crisisspleeggezin.

Bij de start van het schooljaar gaan de meisjes naar een schoolinternaat, maar elk weekend is het bang afwachten waar ze heen kunnen. Twee maanden lang weten de meisjes op vrijdagavond niet waar ze hun weekend zullen doorbrengen. Ze krijgen een VIST-crisisstatuut (versnelde indicatiestelling en toewijzing) toegekend, met de hoogste prioriteit voor een reguliere plaats. Zonder resultaat.

Na enkele maanden vindt een organisatie een pleeggezin voor Emma en Caitlynn. Tijd om te wennen aan de nieuwe situatie en om deze overstap geleidelijk op te bouwen is er niet. Ze gaan niet langer naar het schoolinternaat omdat het pleeggezin te ver woont. De meisjes beginnen op een nieuwe school dicht bij het pleeggezin.

Al snel zijn er wrijvingen tussen het pleeggezin en de meisjes. Het pleeggezin is erg streng in de hoop de meisjes in de sporen te houden, maar de zussen verwerpen het gezag van hun pleegouders. Pleegzorg krijgt de situatie niet rechtgetrokken. Nog geen jaar later gaan de meisjes tijdens de week opnieuw op internaat om hen en het pleeggezin ademruimte te geven. In het weekend blijft het moeilijk lopen.

Na een schrijnend gesprek met de zussen, de consulent en het pleeggezin wordt nog gezocht naar andere kortetermijnoplossingen voor Emma en Caitlynn. Maar een half jaar later stopt het pleeggezin zijn engagement. De zoektocht naar een plek begint opnieuw. De consulent zit samen met de jeugdhulpregie en het crisismeldpunt van twee provincies, maar dit biedt geen perspectief. Elke vrijdag avond is het weer afwachten waar de zussen terecht kunnen.

Ontbreken van een gepast aanbod bij hoge complexiteit

Voor jongeren met zeer zware gedragsproblemen, jongeren die hun emoties moeilijk de baas kunnen en die ze op zwaar agressieve wijze uiten, is het geschikte aanbod vaak niet voorhanden. Wat deze jongeren nodig hebben is een zeer gestructureerde omgeving met een grotere personeelsondersteuning. Het aanbod veilig verblijf werd onder andere voor deze jongeren opgericht. In de meldingen zien we dat dit niet steeds vlot verloopt. Veilig verblijf is een nieuw aanbod en de voorzieningen zijn nog zoekende of in opstart. Wordt dit een gepast antwoord voor deze jongeren?

Ondertussen proberen voorzieningen het vol te houden, maar dat legt een zware hypotheek op hun werking en ontwricht vaak ook de leefgroep waar de jongere verblijft. Met extra middelen wordt soms geprobeerd om voorzieningen te overtuigen om een jongere toch aan boord te houden. Of de jongere gaat tijdelijk naar een gesloten kinderpsychiatrische afdeling. Jeugdrechters zitten voor deze jongeren vaak met de handen in het haar. Het parket stelt soms noodgedwongen een vordering op grond van een jeugddelict in om de jongere toch een vaste plaats te kunnen geven in een gemeenschapsinstelling. Die voorzieningen hebben immers een opnameplicht. Maar een structurele oplossing blijft uit.

Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt

➤ Is een gemeenschapsinstelling echt een oplossing voor Jannick?

Jannick is 17, maar hij functioneert sociaal en emotioneel als een eenjarige. Als hij niet goed in zijn vel zit, uit zich dat in fysieke agressie. Hoe ouder en sterker hij wordt, hoe agressiever. Jannick woonde lange tijd thuis, maar zijn moeder kon de zorg niet meer bolwerken. Hij ging naar een MFC gespecialiseerd in gedrags- en emotionele moeilijkheden (GES). Het MFC kreeg het echter steeds moeilijker om Jannick te begeleiden en zijn agressie te begrenzen. Dit bracht zijn veiligheid en die van de andere jongeren en de begeleiders in gevaar. De agressie escaleerde. In het najaar van 2022 startte Jannick in een ander MFC met een GES+ werking; die biedt meer beveiliging en één-op-één-begeleiding.

Het lukte aanvankelijk om Jannick de nodige veiligheid en begeleiding te bieden, maar ook dit MFC heeft het steeds moeilijker. Het gedrag van Jannick wordt nog onvoorspelbaarder en gevaarlijker. Hij moet steeds vaker in een prikkelarme ruimte (Tijdelijke Afzondering van Alles ruimte) blijven. In de leefgroep is hij steeds agressiever tegenover de begeleiders en de andere jongeren. De politie moet nog vaker tussenbeide komen.

Wat Jannick in het begin nog tot rust bracht, verliest effect. De situatie is niet langer te controleren. Ook de andere jongeren voelen zich niet meer veilig, ze worden onrustig. De minste trigger kan Jannick over de rooie jagen. Hij komt dan bijvoorbeeld met glasscherven naar de begeleiding gelopen. Jannick moet daarom veel in een gesloten kamer verblijven.

Om de situatie onder controle te houden zijn steeds drie leefgroepbegeleiders aanwezig, maar dit hypothekeert de personeelsbezetting. Ook de zorg op maat voor Jannick staat onder druk.

Het lukt niet om met hem een traject te lopen en hem te ondersteunen in zijn ontwikkeling. Hij stagneert. Momenteel functioneert hij relatief goed in de gemeenschapsinstelling. Daar verblijft hij regelmatig in een time-outleefgroep na het recentste zware incident. Dit biedt de andere jongeren en het personeel even ademruimte.

In de zoektocht naar een gepast hulpaanbod voor Jannick zaten verschillende voorzieningen en sectoren samen, zonder resultaat. Het MFC trekt ook bij ons aan de alarmbel omdat er heel wat rechten van Jannick onder druk staan. Tezelfdertijd is dit ook het verhaal van een voorziening die een evenwicht zoekt tussen nabijheid en veiligheid bieden voor Jannick, voor de andere jongeren en voor de begeleiders.

We gaan hierover in gesprek met de begeleiders en de directie van het MFC. Jannick verblijft op dat moment in time-out in de gemeenschapsinstelling. We proberen mee na te denken wat zij nog kunnen doen. Helaas stellen we vast dat iedereen die kan ingrijpen, al betrokken is. Door de wachtlijsten in het MFC en bij veilig verblijf is er geen hulp of een gedeeld traject op de korte termijn. Ook een opname in de kinderpsychiatrie ligt moeilijk omdat Jannick een lager IQ heeft en agressief kan zijn. De voorziening engageert zich wel om lid te worden van de lerende netwerken Geestelijke Gezondheid om samenwerkingsverbanden op te bouwen.

Ondanks de enorme inspanningen van de hulpverlening om deze jongen zorg op maat te bieden, heeft het parket na een nieuw zwaar agressie-incident een vordering wegens een jeugddelict ingesteld. Jannick verblijft nu permanent in de gemeenschapsinstelling. Zou hij daar beland zijn als er vroeger in dit traject gepaste hulp was gevonden voor hem?

3. Recht op een behoorlijke levensstandaard

3.1. Collectieve schuldenregeling: geef ademruimte voor een waardig kinderleven

Kinderen voelen de gevolgen van een leven met schulden. Dat geldt ook voor gezinnen in een collectieve schuldenregeling. De arbeidsrechter stelt in dat geval een schuldbemiddelaar aan die de inkomsten van het gezin beheert en de schulden afbetaalt. Zo'n regeling loopt drie tot zeven jaar.

In die periode krijgt het gezin 'leefgeld' voor de dagelijkse behoeften. Dat bedrag is vaak zeer krap en niet aangepast aan de reële behoeften. Zelden is er financiële ademruimte omdat onverwachte kosten elk opgespaard centje opsorpen. Geld voor extraatjes zoals gezinsvakanties, verjaardagsfeestjes of hobby's is er vaak niet. De stress van schaarste weegt op de kinderen.

In ons advies '*Schulden treffen kinderen*' wijzen wij op het feit dat schulden het welzijn en de ontplooiing van kinderen ondermijnen. Dit advies werd op 30 januari 2022 gevraagd door de Kamercommissie Justitie. Ze boog zich over een wijziging van het gerechtelijk wetboek om het gebruik van de collectieve schuldenregeling te bevorderen.

Met een collectieve schuldenregeling valt de dreiging van schuldeisers, deurwaarders en inbeslagnames weg – wat de stress in deze gezinnen onder hoogspanning vermindert. Maar samen met armoedeverenigingen stellen wij vast dat collectieve schuldenregelingen te weinig rekening houden met de kinderen in het gezin en hun behoeften. De duur van de regeling, tot zeven jaar, is bovendien een eeuwigheid in een kinderleven.

De initiatiefnemers van het wetsvoorstel zijn zich hiervan bewust. Ze willen het leefgeld beter afstemmen op de reële situatie van de schuldenaar. Dit kan door het bedrag te baseren op een wetenschappelijk onderbouwd referentiebudget. Dat is het minimum dat nodig is voor een gezin in België om waardig te leven en deel te nemen aan de samenleving. We vinden dat een positieve zaak. We staan ook achter de beperking van de duurtijd van de collectieve schuldenregeling.

In ons advies dringen we ook aan op extra waarborgen om het recht van kinderen op een behoorlijke levensstandaard, op ontwikkeling en op vrije tijd te garanderen:

- Zorg voor voldoende flexibiliteit: pas het leefgeld tijdig aan veranderende omstandigheden en de specifieke situatie van de kinderen aan.
- Verplicht schuldbemiddelaars om een kindtoets te doen.
- Zorg er via opleiding voor dat schuldbemiddelaars meer inzicht krijgen in wat armoede met mensen doet en leer ze oog te hebben voor de behoeften van kinderen.

Volgens het Observatorium voor Krediet en Schuldenlast heeft de helft van de mensen met een collectieve schuldenregeling overlevingsschulden. Dit betekent dat ze schulden moeten aangaan om hun basisbehoeften te dekken. Omdat ze huurachterstand hebben, bijvoorbeeld, of onverwachte gezondheidskosten of omdat ze niet kunnen werken omdat ze voor een kind met een handicap moeten zorgen terwijl ze (lang) wachten op een plek in een voorziening. De uitkeringen in België zitten ver onder de Europese armoedegrens. Hogere vervangingsinkomens en minimumlonen kunnen – samen met een flankerend en structureel armoedebeleid – voorkomen dat mensen in de schulden螺旋 belanden.

Advies '[Schulden treffen kinderen](#)', 3 maart 2023

3.2. Lege brooddozen: snelle én echte oplossingen nodig

Verhalen van kinderen die geen of ongezonde maaltijden mee naar school krijgen, blijven de gemoeieren beroeren. Terecht zoeken scholen, middenveldorganisaties, liefdadigheidsinitiatieven en lokale besturen naar manieren om hier iets aan te doen. Onder druk van de gestegen energie- en voedselprijzen hebben vele scholen de prijs van hun schoolmaaltijden echter nog moeten optrekken. De huidige discussie over gratis gezonde maaltijden op school komt geen moment te vroeg.

De onderzoeksgroep Consumentengedrag van de Universiteit Gent en het Vlaams Instituut voor Gezond Leven voeren in 2023 in opdracht van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin een onderzoek uit om de problematiek van de 'lege brooddozen' in kaart te brengen en oplossingen voor te stellen. De bevraging moet het mogelijk maken om een gericht beleid uit te werken en nadien te toetsen of het ook doeltreffend is. Wij ondersteunen dit onderzoek en zitten mee in de stuurgroep. Onder andere ouders én kinderen worden bevestigd; er is ook aandacht voor kinderen in een maatschappelijk kwetsbare situatie.

Naast dit onderzoek werken we ook mee aan rondetafelgesprekken georganiseerd door de Federale Overheidsdienst voor Maatschappelijke Integratie, waarvan er één gaat over schoolmaaltijden. Dit initiatief past in de uitrol van de Europese Kindgarantie. Daarmee wil Europa de toegang tot een reeks essentiële diensten voor alle kinderen in nood garanderen, met als doel sociale uitsluiting voorkomen en bestrijden. De focus ligt op onderwijs en opvang voor jonge kinderen, onderwijs, gezondheidszorg, voeding en huisvesting. De Raad Werkgelegenheid, Sociaal Beleid, Volksgezondheid en Consumenten zaken (EPSCO) van de Europese Unie heeft de Child Guarantee al in 2021 aangenomen. Het is belangrijk dat ons land nu snel concrete beleidsinitiatieven neemt.

Net als in ons vorig jaarverslag herhalen we dat gratis schoolmaaltijden een goed idee zijn om aan een nood van kinderen tegemoet te komen, maar dat er daarnaast een structureel armoedebeleid moet zijn dat kinderarmoede in haar geheel succesvol terugdringt.

Op 14 februari 2022 werd een conceptnota voor nieuwe regelgeving over de invoering van schoolmaaltijden voor elk kind ingediend in het Vlaams Parlement. Op 8 december 2022 volgde hierover een hoorzitting en op 27 april 2023 werd het onderwerp nog eens in de Commissie Onderwijs besproken. Hieruit bleek dat de Vlaamse Regering over dit probleem niet op één lijn zit.

3.3. Open brief aan interministeriële conferentie roept op tot samenwerking

Armoedebestrijding maakt maar een kans als de verschillende beleidsniveaus van dit land samenwerken om maatregelen op elkaar af te stemmen, zodat ze elkaar versterken. Toch was het vorig jaar al acht jaar geleden dat de verschillende ministers voor Armoedebestrijding van de federale

en gewestregeringen van België samenzaten in een Interministeriële Conferentie Armoede. Op 25 oktober 2022 was het opnieuw zover. Aan de vooravond van die Conferentie deden armoede- en kinderrechtenorganisaties, waaronder UNICEF en het Kinderrechtencommissariaat, een warme oproep aan de regeringen van ons land om armoede structureel aan te pakken door op de verschillende niveaus samen te werken.

We pleitten voor structurele veranderingen om de vicieuze cirkel van langdurige armoede te doorbreken. We vroegen in het bijzonder aandacht voor kinderen die opgroeien in armoede. Elke dag worden hun rechten geschonden en missen ze kansen, met een impact op hun verdere leven.

We gaven ook onze gezamenlijke prioriteiten mee:

- Trek de laagste uitkeringen en inkomens op tot boven de Europese armoedegrens.
- Investeer in sociale woningen en in andere maatregelen om wonen kwaliteitsvol en betaalbaar te maken.
- Gebruik het Groeipakket gericht voor wie dit geld het meeste nodig heeft.
- Garandeer de toegang tot een pakket van basisdiensten – water, energie, internet – met sociale tarieven.
- Maak onderwijs kosteloos tot achttien jaar zodat kinderen hun dromen niet moeten aanpassen aan de financiële mogelijkheden van het gezin.
- Betrek kinderen en ouders in armoede bij de uitwerking van het beleid.
- Garandeer de toegang tot fysieke en geestelijke gezondheidszorg.
- Zorg voor kwaliteitsvolle, toegankelijke en betaalbare kinderopvang.

Open brief '[Armoede structureel aanpakken vraagt samenwerking op alle niveaus](#)', 24 oktober 2022

3.4. Financiële problemen vaak ondertoon in meldingen

Uit de meldingen bij onze klachtenlijn horen we dat sommige gezinnen in een zeer precare financiële situatie trachten te overleven. Ze klagen het thema armoede vaak niet rechtstreeks aan, maar in hun verhaal horen we wel hoe ze worstelen met financiële uitdagingen en welke impact dit heeft op de kinderen.

Alleenstaande ouders na een scheiding bijvoorbeeld stellen ons vragen over de verblijfsregeling of over het alimentatiegeld dat zeer laag is of dat de andere ouder niet wil betalen. Ze zoeken bij ons hulp omdat ze het geld niet hebben om een advocaat in te schakelen.

In sommige situaties kunnen ze een beroep doen op volledig of gedeeltelijk kosteloze rechtsbijstand, maar heel wat gezinnen zitten net boven de toelaatbare inkomensgrenzen. Ze kunnen dus geen pro-deo-advocaat inschakelen, maar ze hebben ook niet de middelen voor een advocaat met ereloon.

We horen ook bezorgdheden over de impact op kinderen op het vlak van basiszorg, zoals voeding, wonen, onderwijs en vrije tijd. Er is ook de ongelijke toegang voor kinderen en jongeren tot ondersteuning en hulp. Zo noteren we dat scholen ouders van kinderen met gedragsmoeilijkheden soms aanmanen om een diagnostisch onderzoek te laten doen. Gezinnen botsen dan op de lange wachtlijsten bij de gesubsidieerde centra zoals de Centra voor Ontwikkelingsstoornissen of de revalidatiecentra. Niet alle ouders kunnen onderzoeken bij private multidisciplinaire centra betalen. De trajecten van kinderen voor onderwijs of gepaste ondersteuning kunnen daardoor heel verschillend verlopen.

Domino-effect van armoede op een gezin

De moeder van de achtjarige Lias wil haar verhaal brengen. Enkele maanden geleden vernam ze van het OCMW dat haar uitkering werd verminderd tot 850 euro. Dit was een fout van het OCMW. Via een pro-deo-advocaat leidde de moeder een zaak in bij de arbeidsrechtbank. Het arbeidsauditoraat gaf de vrouw alvast gelijk. Volgens de advocaat volgt de rechter dit advies meestal, maar het is nog wachten op een uitspraak. Moeder had het financieel al heel moeilijk. Door de beslissing van het OCMW kon ze de rekeningen van water, gas en elektriciteit niet meer betalen. Deze situatie had een grote impact op Lias.

Recent werd bij Lias ASS vastgesteld.

De moeder vroeg hulp aan thuisbegeleidingsdiensten, maar er zijn wachtlijsten tot een jaar. Ze kan geen psycholoog of private auticoach betalen. Doordat alles samenkwam en zij als ouder enorm veel stress had, voelde ze dat ze niet goed voor Lias kon zorgen. Via de vrijwillige jeugdhulp heeft ze een aanvraag ingediend voor een plekje in een MFC tijdens de week.

Volgens haar was het nooit zover gekomen als ze niet gebukt ging onder de financiële situatie. Ze weet dat het Kinderrechtencommissariaat hiervoor geen oplossingen kan aanreiken.

Maar ze wil dat diensten weten hoe armoede een startpunt is voor andere problemen in een gezin, met een zware impact op de kinderen.

Memorandum 2024

Bescherm kinderen en jongeren maximaal tegen armoede

- **Federaal en Vlaams**
Trek de laagste uitkeringen en inkomens op tot boven de Europese armoedegrens en ondersteun gezinnen in armoede.
- **Vlaams**
 - Richt investeringen in het Groeipakket prioritair op de gezinnen die ze het meest nodig hebben.
 - Voer een maximumfactuur in voor het secundair onderwijs.
- **Vlaams en lokaal**
Ondersteun en verplicht lokale besturen om een degelijk armoedebelied te voeren.

4. Recht op integriteit

4.1. In de vrije tijd

Aanspreekpersonen Integriteit: verankeren en versterken

Een positief, veilig en open klimaat is belangrijk in elke sportclub, jeugdvereniging of vrijetijdsorganisatie. Zeker jongere kinderen kunnen niet altijd zelf hun grenzen aangeven, of ze durven dat niet. Al wie als volwassene in een club actief is, moet mee over die grenzen waken. Clubs of verenigingen moeten zorgen voor een cultuur van openheid: iedereen

moet het gevoel hebben dat ze moeilijke situaties of grensoverschrijdend gedrag kunnen aankaarten.

De aanspreekpersoon Integriteit (API) heeft hier een belangrijke rol. De API is een laagdrempelig aanspreekpunt waar kinderen en hun ouders, trainers, begeleiders, bestuurders of andere betrokkenen terecht kunnen met een vraag, vermoeden of klacht over grensoverschrijdend gedrag. Wij verwijzen melders altijd in de eerste plaats door naar de API van hun club of vereniging en/of naar de API van de federatie.

Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt en volgt op

➤ Sanctie omdat meisje grensoverschrijdend gedrag aankaartte

Begin 2020 bemiddelden we toen Lucie (14 jaar) uit een private dansvereniging werd gezet. Ze had na een training haar ongenoegen geuit over de negatieve aanpak van de hoofdcoach/choreograaf/voorzitter. Wij gingen destijds in gesprek met het bestuur en de coaches. Onze komst zorgde voor beroering. Andere ouders wilden ons ook spreken omdat ze achter de beslissing van de hoofdcoach stonden. Dat een kind meteen de zwaarste sanctie krijgt omdat ze haar grenzen aangeeft, vonden wij echter problematisch. We probeerden te bemiddelen, maar de hoofdcoach en de andere bestuursleden bleven bij hun beslissing.

We adviseerden toen ook om werk te maken van een integriteitsbeleid. We vroegen om minstens een evenwichtige gedragscode en een intern reglement uit te werken. In hun bestaande reglement vonden we bijvoorbeeld geen gedragsregels voor trainers en bestuursleden terug. Het was ook niet duidelijk waar kinderen of andere leden terecht konden met vragen en problemen. We bezorgden goede voorbeelden en verwezen de club voor meer informatie door naar ICES. Een half jaar later stelden we vast dat de gedragscode en het reglement onveranderd waren gebleven.

↘ Jaarverslag 2019-2020 '[Laat kinderrechten nooit meer in lockdown gaan](#)', p. 153

In april 2023 contacteren de ouders van Lucie ons opnieuw. Ze melden ons dat de ouders van een 14-jarige danser klacht hebben ingediend tegen de hoofdcoach/choreograaf/voorzitter voor het ongevraagd versturen van video's en foto's van zijn geslachtsdelen. De jongen danste in zijn showteam. Ook een andere dansleraar en een medebestuurder hebben een klacht bij de politie ingediend. De ouders van Lucie vragen wat hier nog mee gedaan kan worden. De man is ook leraar in het zesde leerjaar van een basisschool.

We adviseren de ouders om zelf ook klacht in te dienen op basis van het grensoverschrijdend gedrag dat Lucie eerder had meegemaakt. Lucie, nu zestien, en haar ouders hebben dat ook gedaan. We contacteren zelf opnieuw het bestuur van de club. We brengen onze aanbevelingen van drie jaar geleden opnieuw onder de aandacht. We drukken de hoop uit dat de vereniging van de crisis zal gebruikmaken om een volwaardig integriteitsbeleid uit te werken. Volgens een bestuurslid zullen ze onze aanbevelingen meenemen in de discussie over het voortbestaan van de club.

Eind mei 2023 maakt de dansvereniging onder een nieuwe naam en met een nieuwe website een doorstart. In haar visie beklemtoont de vereniging onder andere transparantie en open communicatie. Op de website zien we voorlopig nog geen documenten zoals een intern reglement.

We begrijpen de bezorgdheid over het feit dat de coach ook aan de slag is als leraar, maar de zaak is nu in handen van het gerecht.

Van melders horen we echter vaak dat er (nog) geen API is, dat ze niet weten wie deze rol opneemt in hun club of vereniging of wat ze mogen verwachten. Kinderen en jongeren, hun ouders of andere ondersteuners hebben het recht om te weten wat er met hun melding gebeurt, welke stappen worden gezet, welke ingrepen mogelijk zijn, welke nazorg en opvolging ze krijgen.

We krijgen ook signalen dat clubs en verenigingen soms aarzelen om een API te benoemen of om er proactief over te communiceren. Ze vrezen dat ze dan de meldingen niet zullen aankunnen. Soms hebben melders weinig vertrouwen in de lokale API omdat die bijvoorbeeld een bestuurslid of de partner van een bestuurslid is.

Volgens de subsidiëeringsvoorwaarden moeten federaties hun clubs en verenigingen stimuleren en ondersteunen om een lokaal integriteitsbeleid uit te bouwen. We zijn daarom blij dat bijvoorbeeld Voetbal Vlaanderen clubs verplicht om een API te hebben en haar meldpunt versterkt met een extra API. Het Meldpunt Voetbal Vlaanderen ziet sinds 2021 veel meer meldingen omdat het actief communiceert over haar integriteitsbeleid.

Wij verwelkomen ook initiatieven zoals dat van de Vlaamse Sportfederatie en het Centrum Ethiek in de Sport (ICES) om een pool van API's op te richten. Deze freelance API's helpen federaties integriteitsmeldingen te behandelen.

Privéverenigingen meekrijgen

Vragen over integriteit en over gezonde en veilige vrijetijdsbesteding duiken ook op in clubs en verenigingen die niet erkend of gesubsidieerd zijn en die niet zijn aangesloten bij een federatie. We vragen dat de overheid bekijkt hoe ze die verenigingen kan stimuleren om een veilig en ethisch beleid uit te werken en hoe zij daarop kan toezien.

Andere sectoren sneller op de hoogte brengen?

Burgers en sectoren zoals onderwijs, sport of jeugdwerk vragen soms of het niet mogelijk is om sneller op de hoogte te zijn van dergelijke incidenten van grensoverschrijdend gedrag in een andere sector.

Vanuit kinderrechtenperspectief moet de overheid in de eerste plaats kinderen en jongeren beschermen. Organisaties willen daarom dergelijke informatie over sectoren heen kunnen uitwisselen. Maar dit kan niet gebeuren buiten het kader van de rechtstaat. Er is ook het recht op privacy.

Wie mag welke informatie op welk moment doorgeven, en aan wie? Zodra er een onderzoeksrechter is aangesteld, is hij of zij de spilfiguur. Toch blijkt deze vraag te leven. We zien een opdracht voor de overheid en voor kenniscentra zoals ICES om dit samen met de sectoren en met juristen uit te klaren.

4.2. Op school

Grensoverschrijdend gedrag door schoolpersoneel

Een kind dat zich niet veilig voelt op school kan niet goed leren. Dat is zeker het geval wanneer de volwassene die mee over die veiligheid moet waken net degene is die de integriteit van het kind ondermijnt.

Het afgelopen werkjaar liepen op onze klachtenlijn evenveel meldingen binnen over grensoverschrijdend gedrag van leraars, directie of andere personeelsleden als over pestende medeleerlingen. De meldingen gaan over het gebrekkig pedagogisch functioneren van leraren of andere personeelsleden: overdreven sancties nemen, delicate of vertrouwelijke informatie over een leerling delen, leerlingen ongelijk behandelen.

Er is echter ook sprake van (ernstig) grensoverschrijdend gedrag, zoals discriminatie, racistisch taalgebruik, vernederingen, stigmatisering wegens de situatie bij een leerling thuis of wegens een handicap, uitschelden, intimidatie. In een aantal gevallen is ook sprake van fysiek geweld zoals vastgrijpen, slaan of schoppen.

Een belangrijk deel van de meldingen over grensoverschrijdend gedrag door schoolpersoneel ging over een leerling met een handicap of met een ontwikkelingsstoornis, vooral leerlingen met ASS of AD(H)D.

Dergelijk grensoverschrijdend gedrag heeft een grote impact op de leerprestaties en op het welbevinden van leerlingen. Ouders melden ons echter dat ze geen gehoor krijgen wanneer ze dit aankaarten. Ze hebben het gevoel dat de directie de klachten niet ernstig neemt. Of ze krijgen te horen dat de directie op de hoogte is, maar aarzelt om in te grijpen. Ook het nijpend lerarentekort zorgt ervoor dat sommige directies conflicten met hun personeelsleden niet op de spits drijven.

Vooraf bij klachten over racistische opmerkingen voelen leerlingen en ouders zich machteloos. De eventuele feiten zijn in dat geval moeilijk objectiveerbaar. Het is het woord van de leerling tegenover het woord van het lid van het schoolpersoneel.

Het Kinderrechtencommissariaat **bemiddelt**

↗ **Ongepaste opmerkingen over leerlinge die niet wil zwemmen**

Een vader contacteert ons omdat zijn dochter van 13 vragen en opmerkingen krijgt van de sportleraar en van de directie over het medisch attest dat haar tot het einde van het schooljaar vrijstelt van de zwemlessen. De arts heeft geen enkele verdere informatie op het medisch attest vermeld. De vader verwijst naar haar recht op privacy, het gaat om medische informatie.

De sportleraar legt een verband met het geloof van het meisje (islam) en met Marokko ("Is er misschien geen water in Marokko?"). De leraar maakt ook vergelijkingen met Afghanistan en de taliban ("Wees blij dat je naar school mag gaan."). De opmerkingen raken het meisje diep. Ze weet niet hoe ze moet reageren. Ze is ook bang voor de gevolgen als ze kwaad wordt.

Ze is voor dat attest ook al een aantal keer bij de directie geroepen en dat maakt haar nog meer overstuurd. Ze komt dan wenend thuis. Het meisje volgt in 1A de optie Sport. Omdat ze probleemloos aan alle andere sporten deelneemt, stelt de school het doktersattest voor de zwemles ter discussie. De vader had al een gesprek met de adjunct-directeur en met de directeur. De adjunct-directeur bood zijn excuses aan. De vader vraagt ons eerst om advies, de dag nadien vraagt hij om te bemiddelen.

We spreken met de vader, de dochter en de school-directeur. We begrijpen dat de school vragen heeft bij een summier doktersattest als de leerling de optie Sport volgt. De school had echter de

CLB-arts kunnen inschakelen. De vragen en uitslatingen van de sportleraar zijn bovendien hoogst ongepast en het meisje ervaart ze als kwetsend.

We vragen vader en dochter of ze de reden voor de vrijstelling met ons willen delen. De vader vertelt over zijn aandoening die hij en zijn dochter hebben. De dochter toont zich liever niet in het zwembad. De vader weet ook uit eigen ervaring dat veel zwembaden mensen met deze aandoening niet toelaten. Haar ouders zijn bovendien bang dat hun dochter het mikpunt zal worden van opmerkingen en pesterijen.

Het recht op integriteit van het meisje en het minimaliseren van de impact op haar moeten hier centraal staan. We vinden het belangrijk om discreet met deze info om te gaan. We bespreken of vader en dochter het in een vertrouwelijk gesprek met de directie mogelijk zien om deze gevoelige informatie te delen. We bieden onze hulp aan. Als de ouders en/of de dochter het toch te moeilijk blijven vinden om medische informatie te delen, kunnen ze dit eerst in vertrouwen bespreken met hun arts of met de CLB-arts.

De vader en de dochter kiezen ervoor om het in vertrouwen te vertellen aan de directeur. Ze vragen hem om hierover discreet te blijven. We ondersteunen de vraag naar herstel tussen de sportleraar/directie en het meisje.

Tot slot vragen we het meisje wat haar kan helpen om in de toekomst wel te gaan zwemmen. Ze weet dat ze zelf ook nog moet leren haar aandoening te aanvaarden en ermee om te gaan.

Ouders zeggen ook dat ze in het CLB geen bondgenoot vinden wanneer ze het functioneren van een leerkracht willen aanklagen. Ze koesteren daarbij verwachtingen die het CLB niet kan inlossen. Het CLB kan het probleem wel aankaarten bij de school, maar het kan zelf geen actie ondernemen tegen de leerkracht.

De meeste melders zijn op zoek naar informatie en advies. Ze willen kapstokken om het gesprek met de school te voeren over wat er gebeurd is. In sommige gevallen bemiddelen we. Bij ernstige klachten verwijzen wij door naar het schoolbestuur of naar de koepel.

Wij blijven vragen dat scholen en schoolbesturen alle meldingen ernstig nemen en adequaat reageren. Wij benadrukken dat het belangrijk is dat leerlingen en onderwijspersoneel een aanspreekpunt hebben wanneer ze het slachtoffer worden van grensoverschrijdend gedrag door leerkrachten of ander personeel.

Pesten door leerlingen: gebruik de expertise die er is

Veel scholen doen hun best om pesten onder leerlingen te bestrijden. Ze beseffen hoe diep de wonden zijn die pesterijen slaan. Gepeste kinderen hebben vaak psychosomatische klachten en slaapproblemen, ze kampen met angst en depressie en hun schoolresultaten lijden eronder. Sommigen denken aan zelfdoding. Slachtoffers dragen deze sporen lang mee, soms een leven lang.

Scholen hebben handvaten en instrumenten ter beschikking om werk te maken van een structurele oplossing voor pestproblemen onder hun leerlingen. De expertise is er. Denk maar aan het platform www.allesoverpesten.be.

Toch zagen we het afgelopen werkjaar in de meldingen dat niet alle scholen daar een beroep op doen, of dat ze deze expertise niet op een juiste of doorgedreven manier toepassen. De klachten zijn bovendien het topje van de ijsberg. Sommige scholen en CLB's lopen vast in hardnekkige pestproblemen.

In veel meldingen over pesten via de klachtenlijn ging het over fysiek geweld en aantasten van de fysieke integriteit. Verbaal geweld omvat vooral beledigingen, bedreigingen en afpersing.

Net als bij grensoverschrijdend gedrag door schoolpersoneel, zijn vaak kinderen met een handicap of een ontwikkelingsstoornis het mikpunt van pestgedrag door medeleerlingen.

Veel ouders zeiden dat de school niet of niet adequaat reageerde op het feit dat hun kind gepest werd. De school minimaliseerde volgens hen de feiten, ze was zelf verantwoordelijk voor een ongezond klas- of schoolklimaat, of ze had geen doeltreffend pestbeleid.

Bij een klacht over pesten gaan wij steeds het probleem in kaart brengen met de leerling en de ouders. Als we het nodig achten, contacteren we de school. We proberen zo een zicht te krijgen op haar aanpak. We geven advies en informatie, zowel aan de ouders, de leerling als de school. We verwijzen indien nodig door naar de interne leerlingenbegeleiding, naar het CLB, het schoolbestuur of de pedagogische begeleidingsdienst.

We hebben geregeld overleg met 'Alles over Pesten'. We willen zo ervaringen uitwisselen en de behoeften beter in kaart brengen. De bedoeling is om elkaars rol te versterken en de wegwijzers voor kinderen, ouders en begeleiders te verbeteren. We hopen zo hardnekkige pestproblemen beter te helpen aanpakken.

Memorandum 2024

Zorg voor meer aandacht voor welbevinden op school

- Maak van welbevinden op school een vast onderdeel in het structurele overleg tussen school, CLB en pedagogische begeleidingsdienst.
- Monitor het welbevinden op school en organiseer een meldpunt voor pestproblemen en grensoverschrijdend gedrag.
- Bevorder de toegang tot psychosociale hulp voor leerlingen die hulp nodig hebben.
- Stimuleer een inclusief en veilig schoolklimaat waarin leerlingen zichzelf kunnen zijn op school.

4.3. In het gezin

Intrafamiliaal geweld: onveilige leefomstandigheden blijven onder de radar

Vele factoren kunnen een rol spelen bij intrafamiliaal geweld. Hoogconflictueuze scheidingen, alcohol- of drugsverslaving en psychische kwetsbaarheid zijn veelvoorkomende triggers in de meldingen die ons bereiken. Deze omstandigheden blijven, ook nadat de ouders uit elkaar zijn gegaan, zwaar wegen op de kinderen. In de verblijfsregeling die de familierechter vastlegt zien wij echter dat de kinderen nog te vaak buiten beeld blijven.

Moeder wil angst van kinderen erkend zien

Een moeder van twee kinderen van 1 jaar en 4 jaar vraagt advies. Ze is uit de relatie met de vader van de kinderen gestapt; de man gebruikte geweld. Ze vertrok, samen met de kinderen, met de steun en de hulp van het Family Justice Center, dat hen een half jaar lang bleef begeleiden. Omdat gevreesd werd voor een familiedrama, besliste het parket om de vader tijdelijk geen omgangsrecht toe te staan. Na drie maanden kwamen er voorlopige maatregelen: de kinderen gaan één weekend om de veertien dagen en één woensdag per maand naar hun papa. De moeder merkt aan haar zoontje dat hij bang is van papa. Hij is onwennig in zijn buurt en heeft geen vertrouwen in hem. Het jongetje is ook vaak getuige geweest van het geweld van zijn vader op zijn moeder. Hij gaat hiervoor naar een psychologe. De vader ontkent alle feiten en eist een gelijk verdeeld verblijf. De familierechtbank stelt een deskundige aan. Die wil zich niet uitspreken over de vraag of er intrafamiliaal geweld is geweest. Hij zegt in zijn verslag enkel dat de moeder een complex trauma heeft door de escalaties in het gezin. Volgens de deskundige betekent eventueel geweld tegen de moeder niet dat de vader ook geweld (heeft) gebruikt tegen de kinderen. Hij zegt niets over het feit dat de kinderen meermaals getuige waren.

Binnenkort staat een nieuwe zitting gepland. De advocaat denkt dat de rechter de week-weekregeling zal toestaan gezien het advies van de deskundige. De moeder wil onze visie kennen. Ze wil dat de vader bij de therapie van de kinderen wordt betrokken, zodat het basisvertrouwen kan hersteld worden. Ze wil dat de angsten van de kinderen erkend worden voor wordt overgegaan tot een week-weekregeling. Wij kunnen ons niet uitspreken over een verblijfsregeling en dat begrijpt ze.

Vader vreest voor veiligheid kinderen na scheiding

De vader van Fien (5) en Carlo (3) is op zoek naar informatie. Sinds een tweetal jaren ziet hij zijn partner wegglijden in een depressie. Hun huisarts legde al twee afspraken vast bij een psycholoog maar die belde zijn partner telkens af. Ze wordt steeds agressiever tegenover de kinderen, ze verliest geregeld haar geduld. Soms pakt ze hen fysiek aan als ze vindt dat ze te druk zijn: ze slaat dan hard op hun billen, gooit met kussens naar hen en heft dreigend de hand op. Zes maanden geleden drukte ze zelfs een kussen op het gezicht van Fien, de vader kon nog net op tijd tussenbeide

komen. Recent heeft ze ook een gokverslaving ontwikkeld, waardoor ze al 10.000 euro kwijt zijn.

Hij heeft zich lang geschaamd en het probleem binnen vier muren gehouden, maar hij wil nu de scheiding aanvragen. Zijn partner wil zich niet laten begeleiden, ze ontkent dat er een probleem is. Maar hij kan de veiligheid van de kinderen niet garanderen. Hij vraagt zich af of het geweld in het verleden meespeelt in de beslissing over de verblijfsregeling. Hij maakt zich zorgen als de kinderen bij haar zouden verblijven. Hij wil dat de familierechter eerst een psychiatrisch onderzoek beveelt, waar hij ook aan wil meewerken. Een advocaat bij wie hij te rade ging, zei dat een familierechter ouders geen psychiatrische onderzoeken kan opleggen, ook niet bij eventueel intrafamiliaal geweld.

We verwijzen de vader voor advies door naar het CAW en 1712. Bij een Family Justice Center kunnen partners of ouders niet zelf aankloppen. Dit kan enkel na aanmelding door een professional. De vader laat weten dat hij bij het CAW een afspraak heeft gemaakt. Via 1712 kreeg hij tips maar volgens hem gingen ze niet aanmelden bij een Vertrouwenscentrum Kindermishandeling omdat de scheiding is ingezet.

Elke Vlaamse provincie kent intussen een of meerdere vormen van ketenaanpak voor intrafamiliaal geweld. Het geweld wordt dan aangepakt via een samenwerking tussen politie, parket en hulpverlening. De focus ligt op de meest ernstige en complexe situaties. De Vlaamse regering maakt momenteel ook werk van interdisciplinaire centra intrafamiliaal geweld onder de noemer Family Justice Centers in heel Vlaanderen om deze gezinnen zo goed mogelijk te begeleiden. Deze aanpak is echter meer afgestemd op gezinnen die nog samenleven.

Na een relatiebreuk kan intrafamiliaal geweld voortduren via stalking of psychische belaging tegen de ex-partner en/of geweld tegen de kinderen. Uit een analyse van onze meldingen blijkt dat familierechters geweld toen de partners nog samen waren of geweld nadien niet steeds mee in overweging nemen voor de verblijfsregeling. Daardoor glippen sommige kinderen door de mazen van het net. Soms ontbreekt het de familierechter aan informatie over de problematiek van een ouder of de voorgeschiedenis van het gezin. Wij vragen om op elk moment de basisveiligheid van kinderen te garanderen. We vragen om niet te negeren hoe kinderen in de knoop kunnen zitten met hun loyaliteit wanneer ze moeten verblijven bij de 'dader'-ouder.

We vragen om ook oog te hebben voor de emotionele en de psychologische impact van het feit dat kinderen getuige waren van het geweld. We pleiten tot slot voor een systematische doorstroming van alle informatie die de familierechter nodig heeft om een verblijfsregeling te maken op maat van de kinderen.

Memorandum 2024

Veranker het recht op geweldloze opvoeding in de wet

- Voeg een artikel toe aan het Burgerlijk Wetboek dat kinderen recht hebben op een geweldloze opvoeding en sensibiliseer de bevolking verder.

Digitale integriteit: jonge kinderen beschermen tegen schadelijk online materiaal

Bij kinderen en jongeren is de digitale wereld een virtueel thuis. Online vinden ze informatie en entertainment, zoeken ze vrienden op, laten ze hun stem horen, leven ze zich creatief uit, zoeken ze medestanders voor een zaak waar ze in geloven of vinden ze steun. Het recht op participatie in de digitale wereld is belangrijk voor kinderen en jongeren en moet voor hen gegarandeerd worden.

Dat betekent niet dat we blind moeten zijn voor mogelijk negatieve effecten en voor de risico's die kinderen online kunnen lopen. We krijgen soms meldingen over kinderen van wie het welzijn zwaar onder druk komt te staan door de confrontatie met online-inhoud. Het kan gaan over cyberpesten of grooming via sociale media, aanzetten tot haat of geweld, aanzetten tot zelfverminking of zelfdoding. Jongere kinderen kunnen online gemakkelijk in aanraking met pornografisch, gewelddadig of ander schadelijk materiaal.

Evenwicht tussen participatie en bescherming

De Commissie voor Economie, Consumentenbescherming en Digitale Agenda van het federale parlement hield op 8 februari 2023 een hoorzitting over een voorstel van resolutie voor het beschermen van jonge kinderen tegen ongepaste online-inhoud. Ook het Kinderrechtencommissariaat werd gehoord.

We vroegen een juist evenwicht tussen het recht op participatie van kinderen en jongeren en de bescherming van hun psychische integriteit.

We formuleerden daarom een aantal aanbevelingen bij het voorstel van resolutie, op basis van het VN-Kinderrechtenverdrag, General Comment nr. 25 van het VN-Kinderrechtencomité, ons eigen advieswerk voor het mediadecreet van de Vlaamse regering, en de aanbevelingen van ENOC, het Europese netwerk van kinderombudsdiensten.

We drongen er onder andere op aan om niet alle heil te verwachten van softwarefilters of andere technologische systemen die ongepaste inhoud afschermen voor kinderen. Minstens even belangrijk is ouders informeren en sensibiliseren, zodat zij deze tools ook gebruiken en vooral ook met hun kinderen in gesprek gaan.

Dit betekent niet dat het bewaken van deze grenzen alleen bij ouders ligt. We vroegen ook inspanningen van scholen en van de overheid. Er moet blijvende aandacht zijn voor mediawijsheid en tijdige seksuele opvoeding op school.

Op 25 augustus 2023 trad de Digital Services Act in werking. Deze Europese wet legt strenge regels op aan grote internetbedrijven rond onder meer privacy, desinformatie, datavergaring en onlinehaatspraak. De wet moet minderjarigen beter beschermen. Apps en websites moeten bijvoorbeeld meer doen tegen onlinepesten. Sociale-mediabedrijven moeten transparanter zijn over wat ze doen om video's aan te pakken die aanzetten tot bijvoorbeeld zelfverminking of anorexia. Minderjarigen mogen geen persoonlijke advertenties meer krijgen op basis van de data die over hen worden verzameld.

Memorandum 2024

Bewaak een juiste balans tussen mogelijkheden en bescherming online

- Garandeer toegang tot internet en digitale dienstverlening.
- Bescherm jongeren tegen gevaren op het internet via regelgeving voor de commerciële sector en voor grote platforms.
- Zorg voor mediawijsheid en een gezonde houding tegenover scherm- en internetgebruik.
- Coördineer bestaande klachteninstanties en maak ze beter bekend.

5. Recht op identiteit

5.1. Donorkinderen: weten waar je vandaan komt is een fundamenteel recht

“Ik ben Seppe, ik ben een donorkind. Ik ben 11 jaar en ik heb al veel gezocht naar mijn papa, maar zonder resultaat, wat voor mij echt lastig is. Ik las dat het in België bijna onmogelijk is om je donorvader te leren kennen. Is het dan niet mijn recht om mijn vader te kennen?”

Naarmate ze opgroeien, puzzelen kinderen en jongeren hun identiteit ineen. Een groot puzzelstuk zijn je ouders. Van waar kom je? Wie heeft je gemaakt? Voor donorkinderen, geboren uit eicel- of spermadonatie, maakt België het erg lastig om dat stuk van de puzzel te leggen.

België heeft donorconceptie geregeld met de wet van 6 juli 2007 over de medische voortplanting en de bestemming van overtallige embryo's en gameten. In die wet staat de kinderwens van de volwassenen centraal. Op de wens van donorkinderen om te weten van wie ze genetisch afstammen gaat de wetgever niet in.

De wet op de medisch begeleide voortplanting gaat immers uit van volledige anonimiteit: het kind kan geen informatie krijgen over de donor en omgekeerd. Niet-anonieme donatie kan alleen als de wensouders en de donor elkaar kennen en hier op voorhand een akkoord over hebben.

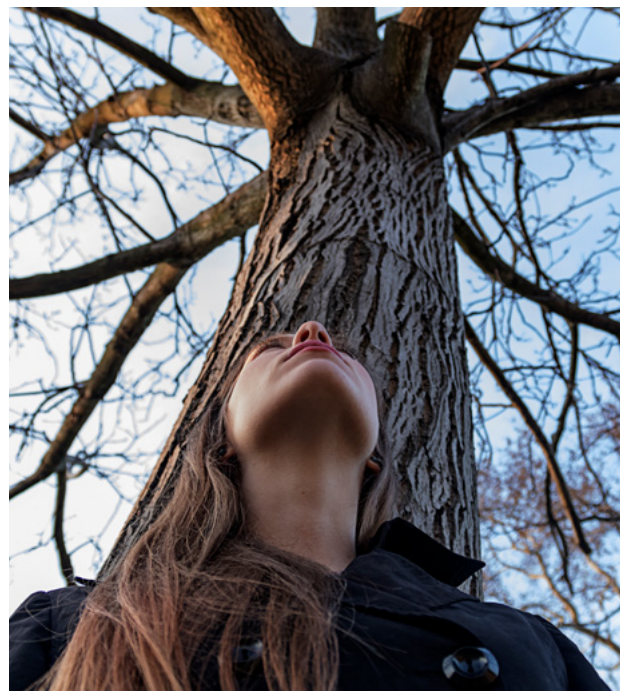
Het VN-Kinderrechtenverdrag, geratificeerd door België, zegt dat kinderen die verwekt zijn met een eicel- of spermadonor toegang moeten hebben tot hun afstammingsinformatie. Het VN-Kinderrechtencomité tikte België in 2019 al een keer op de vingers omdat de wet dit hier onmogelijk maakt. Heel wat landen hebben de anonimiteit van donors al (deels) opgeheven.

Het Vlaams Afstammingscentrum, opgericht in 2019, is zeker een stap vooruit. Het centrum informeert en begeleidt iedereen met afstammingsvragen. Er is een DNA-databank aan verbonden voor kinderen die hun genetische ouder willen vinden, of voor donoren die hun genetisch kind zoeken. Maar dit gaat uit van vrijwilligheid. Mensen beslissen zelf of ze gezocht en gevonden willen worden.

Alleen een wijziging van de wet op de medisch begeleide voortplanting kan een fundamenteel verschil maken. In de Kamer liggen momenteel drie wetsvoorstellen over de (gedeeltelijke) opheffing van de anonimiteit van donoren.

Rechter geeft voor het eerst prioriteit aan rechten donorkind

Op 23 juni 2023 verplichtte een rechter een man tot een DNA-test om te bevestigen of uit te sluiten dat hij de biologische vader is van de jonge vrouw die de rechtszaak aanspande. De vrouw was pas op haar achttiende te weten gekomen dat ze een donorkind is. Via commerciële databanken vond ze de vermoedelijke donor. Ze vroeg via de rechter een DNA-test van deze man om zekerheid te hebben over haar afkomst. Voor het eerst in België oordeelde een rechter dat het recht van een donorkind om te weten van wie het afstamt primeert boven dat van de donor op anonimiteit. Dit is een belangrijk precedent en een signaal dat de wetgever hopelijk snel volgt.

In ons advies 'Kinderen hebben recht op informatie over hun afstamming, ook van een donor' en in ons Memorandum 2024, stellen wij dat alle donor-kinderen recht hebben op toegang tot de informatie over hun afstamming.

Advies ['Kinderen hebben recht op informatie over hun afstamming, ook van een donor'](#),
23 maart 2023

Memorandum 2024

Zorg dat donorkinderen toegang krijgen tot afstammingsinformatie

- Veranker de volledige opheffing van donoranonimiteit in de wet.
- Ga voor een onafhankelijk, centraal en digitaal donorregister dat donorgegevens bewaart, beheert en vrijgeeft.
- Besteed ook aandacht aan zoektochten naar genetische halfbroers en halfzussen, als alle betrokkenen daar toestemming voor geven.
- Organiseer structurele begeleiding en nazorg voor donorkinderen en veranker die in de wet.
- Veranker de verplichting van fertiliteitscentra om volwassenen met een kinderwens in te lichten over het belang van openheid van de donorverwekking en over de risico's van geheimhouding in de wet.
- Onderzoek ook andere manieren om de toegang tot afstammingsinformatie voor donorkinderen mogelijk te maken.
- Denk ook aan donorkinderen van vóór de wetswijziging bij wie de anonimiteit van de donor wellicht blijft gelden.

5.2. Kinderen helpen de puzzel van hun afkomst te leggen

Pleegkind zoekt informatie over haar overleden moeder

Een meisje van negen jaar belt ons samen met haar rouw- en verliesconsulent. Ze verloor haar moeder op heel jonge leeftijd. Met haar vader heeft ze geen contact meer. Ze woont bij haar pleegouders. Op school heeft ze heel

geregeld woede-uitbarstingen. Ze moet dan in afzondering in een time-outruimte. Die is bekleed met matrassen zodat ze zich niet kan bezeren. Maar die time-outruimte helpt haar niet verder. Wat ze nodig heeft zijn antwoorden.

Samen met haar therapeut en haar pleegouders probeert ze namelijk meer te weten te komen over haar moeder en over haar vroege levensjaren.

Hoe groot was ik bij mijn geboorte? Hoeveel woog ik toen? Het meisje weet in welk ziekenhuis ze geboren is. Heeft de gynaecoloog informatie voor haar of botst ze op de privacyregels en alzo op de grenzen van haar patiëntenrechten? Ze is ook op zoek naar verhalen en beelden over haar moeder. Zijn er nog foto's van haar moeder, alleen of samen met haar? Ze blijft vragen om haar levensverhaal in kaart te brengen.

Wij adviseren om te proberen zoveel mogelijk ingangen te nemen om de puzzel van haar vroege leven en dat van haar moeder te leggen. Pleegzorg – dat volgens ons hier een belangrijke ondersteunende rol heeft – en de therapeut kunnen samen met het meisje de sociale dienst van het ziekenhuis contacteren voor haar vragen over haar geboorte. De huisarts kan een rol spelen, evenals Kind en Gezin. We vinden dat in het geval van dit meisje ook kan verdedigd worden dat zij zelf al bekwaam is om haar patiëntenrechten uit te oefenen en dat ze dus recht heeft op die informatie.

We zien mogelijkheden via haar dossier bij de jeugdrechtbank, de kleuterschool, eventuele werkgevers of voormalige collega's. We vragen ook om na te gaan of de vader, voor wie er een contactverbod is, uit zijn ouderlijk gezag werd ontzet. In dat geval oefenen de pleegouders het ouderlijk gezag uit en kunnen zij dan informatie opvragen. Ze kunnen zo te weten komen of er nog diensten of organisaties zijn waarmee de moeder in contact stond.

Een half jaar later nemen we opnieuw contact op met de rouw- en verliesconsulent. Het meisje verblijft ondertussen in een voorziening. Tijdens het weekend en de vakanties is ze bij haar pleegouders. De consulent stemt haar begeleiding af met die van de voorziening. In haar zoektocht zijn al kleine stappen gezet. Familieleden hadden niets teruggevonden over haar moeder en ook het dossier van de jeugdrechtbank bevat

niet veel informatie, omdat de rechter pas na de dood van de moeder betrokken werd.

Ze zijn dan beginnen te zoeken aan het einde van haar moeders leven. Ze hebben met het meisje het mortuarium bezocht waar haar moeder destijds gewassen en opgebaard werd. Het meisje had daar nog vage herinneringen aan. Ze plannen ook een bezoek aan het graf van haar moeder in Marokko. We hopen dat het meisje via al deze wegen naar informatie een scherper beeld krijgt van haar afkomst en haar eerste levensjaren, en haar identiteit zo mee vorm kan geven.

Ook van jongeren die in hun kindertijd lang in een jeugdhulpvoorziening verbleven, weten we hoe belangrijk het voor hen is om daar beelden en herinneringen van te hebben via foto's, dagboekjes of inzage in hun dossier. Om hun kindertijd te reconstrueren en om zich, net zoals elk ander kind, een idee te vormen van hun eigen voorgeschiedenis. We vroegen daarom ook om in het herziene decreet op de rechtspositie van minderjarigen in de integrale jeugdhulp het recht op een persoonlijk archief op te nemen voor kinderen in jeugdhulpvoorzieningen.

5.3. Recht op vergetelheid: jeugdzonden moeten jongeren niet achtervolgen

Oude onlineberichtgeving zit nieuwe leven in de weg

Een moeder neemt contact op voor haar zoon, die ondertussen negentien jaar is. Ze is op zoek naar informatie. Als minderjarige was haar zoon erbij toen een jongere overleed na een overdosis XTC. Niemand in de groep minderjarigen had de hulpdiensten gebeld. Een krant berichtte hier toen over, ook online. De namen van de jongeren waren afgekort. Wie de naam van de zoon echter intikt op Google, belandt toch meteen bij een artikel over dat dodelijke incident. De jongen is begonnen aan zijn eerste jaar voortgezette studies, hij bouwt een nieuw sociaal netwerk uit. Zoals dat gaat nu, draai je de naam van een nieuwe kennis door Google. Zo ontdekten zijn nieuwe vrienden dat zijn naam gelinkt is aan dat incident. Zijn moeder wil weten hoe ze dat artikel kan laten verwijderen om zijn privacy te beschermen.

De identiteit bekendmaken van minderjarigen die verdacht worden van een misdrijf, die ervoor veroordeeld zijn, die erbij aanwezig waren of er getuige van waren, is strafbaar. Journalisten hanteren daarnaast extra deontologische regels over het publiek maken van identiteitsgegevens van minderjarigen.

Het artikel in de krant vermeldt alleen de initialen. We raadden de moeder aan om bij de krant te polsen waarom hun artikel in de zoekmachine gelinkt wordt aan de volledige naam van de jongen, die minderjarig was op het moment van de feiten. Ze kan de krant vragen om in te grijpen.

We verwezen ook naar de ombudsman van de Raad voor Journalistiek ingeval de krant niet afdoende reageert. We gaven de link van het onlineformulier van Google; via die weg kan de moeder vragen om bepaalde zoekresultaten te verwijderen voor zoekopdrachten gekoppeld aan de persoonsgegevens van haar zoon.

Naast recht op privacy, heeft iedereen ook recht op vergetelheid. Dat recht op vergetelheid is niet absoluut. Er zijn omstandigheden waarin bijvoorbeeld het recht op informatie of het algemeen belang zwaarder kan wegen. Maar zeker wanneer er minderjarigen bij betrokken zijn, is voorzichtigheid geboden.

In onze gids 'Minderjarigen in de media?' vragen we journalisten en programmamakers daarom ook om na te denken over de mogelijke risico's voor de minderjarige – zelfs als die intussen volwassen is – van informatie die op het internet blijvend te raadplegen is.

Onze digitale voetafdruk is sowieso al groot. De constante herinnering aan een gebeurtenis uit de jeugdjaren, een jeugdzonde, of een fout gemaakt als minderjarige, kan zorgen voor een negatief effect op de veiligheid, het welbevinden of de reputatie van een jongere.

De digitale wereld is bovendien niet te vatten binnen nationale grenzen. We herhalen daarom dat het noodzakelijk is dat internationaal wordt samengewerkt om de rechten van kinderen in de digitale wereld te beschermen. Het VN-Kinderrechtencomité moedigt samenwerkingen op verschillende niveaus aan, tussen staten, (inter)nationale organisaties en bedrijven.

6. Rechten op en in het onderwijs

6.1. Een school vinden

Het voorbije schooljaar (2022-2023) kregen we opnieuw diverse signalen over plaatstekort in het onderwijs. Net als vorig jaar ging het onder meer over tekorten in de B-stroom. Maar ook over het buitengewoon onderwijs en over de OKAN-klassen voor anderstalige nieuwkomers kregen we vanuit verschillende regio's verontrustende signalen.

Plaatstekort in de B-stroom en in het beroepsonderwijs

Het capaciteitstekort in het eerste leerjaar B dat ons in het schooljaar 2021-2022 vanuit een LOP-gebied gesignaleerd werd, lijkt het voorbije schooljaar nog toegenomen te zijn. Eind juni 2023 waren daar nog een 40-tal leerlingen op zoek naar een plaats in 1B.

In de ruimere regio blijkt er ook in 2B en in het BSO capaciteitstekort te zijn, zo hoorden we vanuit het LOP en vanuit lokaal Onderwijsopbouwwerk. Dat capaciteitstekort in de hogere jaren treft in het bijzonder definitief uitgesloten leerlingen. Zij vonden daardoor nergens in de regio nog een plek in de B-stroom of in het BSO. Sommigen van die leerlingen zaten daardoor soms meerdere maanden noodgedwongen thuis. Gelijkaardige signalen kregen we van Gentse en Antwerpse CLB's. Daar was zelfs sprake van enkele jongeren die een heel schooljaar niet naar school konden gaan omdat er nergens plaats was. We vinden het ontoelaatbaar dat er kinderen zijn die een volledig schooljaar geen toegang hebben tot hun grondrecht op onderwijs door een gebrek aan aanbod.

Net als vorige jaren gaf deze problematiek aanleiding tot discussie in de commissie Onderwijs van het Vlaams Parlement. Opnieuw verwees de minister van Onderwijs naar de verantwoordelijkheid van schoolbesturen om in hun scholen een B-stroom in te richten of de capaciteit ervan uit te breiden, en naar de extra middelen die daarvoor werden uitgetrokken.

Jaarverslag 2021-2022 '[Meer gewicht aan kinderrechten](#)', p. 61-62.

Buitengewoon onderwijs: voor veel kinderen geen plek

Vele tientallen kindertekeningen vielen in het voorjaar van 2023 in de bus bij de Vlaamse minister van Onderwijs, de Antwerpse schepen van Onderwijs en het Kinderrechtencommissariaat. De actie was een initiatief van twee Antwerpse moeders die wanhopig op zoek waren naar een plek in het buitengewoon basisonderwijs voor hun kind. In het schooljaar 2022-2023 bleef de groep kinderen en jongeren die geen plek vinden in het buitengewoon onderwijs groeien. In het voorjaar 2023 ging het, volgens de initiatiefnemers, in het Antwerpse buitengewoon basisonderwijs alleen al om een 600-tal kinderen.

Dat heeft in de eerste plaats te maken met een stijgende vraag naar een plaats in het buitengewoon onderwijs, vooral bij jonge kinderen. Voor heel Vlaanderen waren er, op 1 februari 2023, 2.739 kleuters in het buitengewoon onderwijs ingeschreven. Tien jaar geleden (2013) waren dat er nog 2.023. Op tien jaar is dat aantal dus met iets meer dan 35 procent gestegen, en dat in een periode dat het totale aantal kleuters in het Vlaamse onderwijs met 3,5 procent daalde.

Te horen krijgen dat je kind zestigste of tachtigste op de wachtlijst van een school voor buitengewoon onderwijs staat, is geen uitzondering meer. Niet alleen in steden als Antwerpen, maar ook in andere delen van Vlaanderen groeit het capaciteitstekort. Zo lezen we op Vrt.nws dat 48 procent van de 770 kinderen die in het voorjaar 2023 digitaal aangemeld werden voor het buitengewoon basisonderwijs in de regio Gent-Waasland in geen van hun voorkeurscholen een plaats toegewezen kreeg.

Dat zijn dan de kinderen van wie geweten is dat ze – al dan niet via een aanmeldprocedure – een plek zoeken en op de wachtlijst van een school terechtkomen. Wanneer ouders of CLB's bij een school gewoon informeren of er nog plaats is, wordt het kind doorgaans niet geregistreerd als geweigerd. De vraag is dus wellicht nog groter dan wat de wachtlijsten aangeven. Dat roept de vraag op wat aan de basis ligt van die stijgende vraag.

In juni 2022 kondigde de Vlaamse regering aan dat er geld zou worden vrijgemaakt voor 1.000 structurele plaatsen extra in het buitengewoon onderwijs voor het schooljaar 2022-2023. In april 2023 kwamen daar nog eens 625 plaatsen bij voor het volgende schooljaar. Het gaat om de uitbreiding van bestaande scholen en om nieuwe scholen. In januari 2023 versoepelde de minister van Onderwijs ook de voorwaarden om een school voor buitengewoon onderwijs op te richten.

Behalve meer plaatsen in het buitengewoon onderwijs kan ook een inclusiever onderwijs een deel van de oplossing zijn. Hopelijk kan het nieuwe Leersteundecreet de stijgende vraag naar een plaats in het buitengewoon onderwijs wat doen keren. Het blijft koffiedik kijken in hoeverre dit nieuwe decreet daarin zal slagen (zie pagina 70).

Naast plaatsgebrek in de scholen dragen ook de wachtlijsten in de hulpverlening ertoe bij dat sommige kinderen en jongeren met een ernstige problematiek geen inschrijving in een school krijgen. De betrokken scholen zien het voor sommigen van die leerlingen niet zitten om ze in te schrijven als er voor die leerlingen geen externe hulp is of als deeltijdse opvang buiten de school tijdens de schooluren niet mogelijk is (zie pagina 36).

Inschrijvingsregels aanpassen

In een reactie op de vele kindertekeningen die binnenstroomden benadrukten wij dat het recht op onderwijs betekent dat elk kind een plek op school moet krijgen. Ook als de ouders voor het buitengewoon onderwijs kiezen. We betreuren ook dat de aanpassing van de inschrijvingsregels voor het buitengewoon onderwijs, voorzien voor 2019, uitgesteld werd. Ze komt er wellicht pas in 2025.

We hopen dat er snel nieuwe regels komen die, net zoals nu al in het gewoon onderwijs, kamperen voor de schoolpoort helpen te vermijden. In regio's waar het buitengewoon onderwijs al met een aanmeldsysteem werkt, is de frustratie vooral groot bij ouders die twee of meer jaar op rij door toeval geen toewijzing kregen via de aanmeldprocedure. Bij ouders en scholen leeft de vraag om kinderen die het vorige schooljaar al tevergeefs aangemeld werden voor een plaats in het buitengewoon onderwijs, het daaropvolgende schooljaar voorrang te geven.

Nieuwsbericht [‘Recht op onderwijs: voor elk kind een plek’](#), 23 mei 2023

Tekort aan OKAN-plaatsen vertraagt integratie jonge nieuwkomers

De kinderrechtencommissaris bezocht een alternatieve dag-besteding voor jonge nieuwkomers. De jongeren komen graag naar hier. Ze voelen zich op hun gemak. Door de wachtlijsten in OKAN kunnen ze nog niet naar school. Maar op deze plek voelen ze zich veilig. Ze ontmoeten andere mensen en leren de taal.

Sinds anderhalf jaar krijgen we van verschillende kanten het signaal dat er meer vraag dan aanbod is voor de onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs (OKAN). Via onze klachtenlijn liepen meldingen en vragen binnen van voogden van niet-begeleide minderjarigen, Fedasil en Vluchtelingenwerk Vlaanderen over jongeren die maandenlang niet naar school konden gaan.

Dark number

Om hoeveel jongeren het over heel Vlaanderen precies gaat weet niemand, en dat is meteen het eerste probleem. Het tekort kan overschat zijn, omdat ouders of voogden in meerdere scholen in meerdere regio's tegelijk aankloppen.

Maar naast overschatting kan er sprake zijn van onderschatting. Niet elke vraag om een vrije plaats wordt door de school officieel geregistreerd en meegeteld als een weigering tot inschrijving. Als een voogd of een toeleider rondbelt om te vragen 'of er plaats is', of als die zelf de website van het Lokaal Overlegplatform (LOP) checkt, staat dat nergens geregistreerd.

Indicaties van de omvang van het plaatstekort in OKAN-klassen laten echter een probleem vermoeden dat niet meteen zal verdwijnen. In oktober 2022 stonden 220 anderstalige nieuwkomers op wachtlijsten van scholen in Antwerpen, ondanks een forse uitbreiding van de capaciteit een maand eerder. In de asielcentra van Fedasil en het Rode Kruis konden eind februari 2023 zowat 200 jongeren niet naar een OKAN-klas. De gemiddelde wachttijd was toen al vier maanden. En een bevraging van de VRT bij de centrumsteden in maart 2023 leverde het getal op van 550 jongeren die geen enkel vooruitzicht hadden op een plek vóór september 2023.

Kortom, de Vlaamse overheid heeft op dit moment slechts bij benadering een beeld van de totale capaciteit voor OKAN-onderwijs in Vlaamse scholen en van het aantal plaatsen dat echt nodig is. Capaciteit creëren kan ook niet als bij toverslag. Maar weten hoeveel anderstalige nieuwkomers niet naar school kunnen en hoe lang ze al wachten, zou al een goed begin zijn.

Faciliteer de zoektocht naar een OKAN-plek

In regio's waar de OKAN-afdelingen snel volzet geraken, is de zoektocht naar een vrije plaats een lastige en tijdrovende bezigheid. Ook voor de betrokken scholen kruipt telkens veel tijd in de registratie van weigeringen. In ons advies 'Capaciteitstekort in OKAN: houd de vinger dichter aan de pols' stellen wij voor om de zoektocht

naar een OKAN-plek en de bijhorende administratie te vergemakkelijken door OKAN-inschrijvingen digitaal te organiseren. De software van het Vlaams aanmeldplatform dat in 2023 is gelanceerd voor inschrijvingen in het gewoon basisonderwijs en in het eerste leerjaar A en B van het gewoon secundair onderwijs kan daarvoor als basis dienen. Een bijkomend voordeel zou zijn dat de overheid ook een up-to-date en accuraat overzicht krijgt van waar er plaatsen te weinig zijn in OKAN.

Meer rechtszekerheid voor nieuwkomers op een wachtlijst

In ons advies pleiten we bovendien voor meer rechtszekerheid voor anderstalige nieuwkomers die niet onmiddellijk een plaats vinden. Wij stellen voor om voor OKAN de volgorde op de wachtlijst te laten gelden tot het einde van het schooljaar. De volgorde op de wachtlijst zou ook gebaseerd kunnen worden op het moment van aankomst in België. Wie al het langst wacht op een OKAN-plek komt dan bij een vrijkomende plaats het eerst aan de beurt.

Discussie in het Vlaams Parlement

Enkele parlementsleden brachten ons advies heel expliciet ter sprake in de commissie Onderwijs van het Vlaams Parlement. De minister van Onderwijs gaf aan niet te geloven dat een digitaal inschrijvingsplatform enig soelaas kan brengen. Hij wil vooral inzetten op het creëren van extra OKAN-plaatsen en zei daarover in gesprek te zijn met de onderwijspartners. De minister ging niet in op de vraag om de inschrijvingsregels voor anderstalige nieuwkomers te wijzigen.

Advies '[Capaciteitstekort in OKAN: houd de vinger dichter aan de pols](#)', 26 april 2023

Jaarverslag 2021-2022 '[Meer gewicht aan kinderrechten](#)', p. 79.

6.2. Op school geraken in het buitengewoon onderwijs

Een school vinden is één zaak, er ook geraken is voor sommige leerlingen een tweede te nemen horde. Voor leerlingen buitengewoon onderwijs organiseert de Vlaamse overheid speciaal leerlingenvervoer.

Meldingen over te lange busritten

Elk schooljaar stromen klachten binnen over de duur van de busrit naar school voor leerlingen van het buitengewoon onderwijs.

Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt

↗ Dichtbij school wonen, en toch twee uur onderweg

Twee ouders van wie de kinderen samen op school zitten schrijven naar De Lijn, de school en naar het Kinderrechtencommissariaat. Ze klagen aan dat de overheid voor hun kinderen de beloofde 90 minuten enkele rit niet waarmaakt. De kinderen volgen buitengewoon lager onderwijs type 2. Het ene kind doet er 100 minuten over, het andere bijna 120 minuten. Ze wonen nochtans niet in een verre uithoek, maar op respectievelijk 15 en 17 km van de school. Ze vragen of de busritten herbekeken kunnen worden.

We contacteerden hun school en de directeur van de coördinerende school voor meer informatie. Vier scholen werken samen voor het busvervoer. Ze blijken zich te ergeren aan de toepassing van de 90-minutenregel. Ze maken voor hun vervoer

immers gebruik van een overstapparking. De Lijn rekent de duur van de rit vanaf de opstapplaats van het kind (meestal thuis) tot aan de overstapparking. Ze telt niet de wacht- en overstaptijd op de parking en de resterende reistijd naar de verschillende scholen mee. Leerlingen zitten hierdoor nochtans veel langer dan 90 minuten enkel op de bus. Heel veel kinderen in deze regio worden (lang) voor 7 uur opgehaald. Die kinderen zijn systematisch langer dan 90 minuten onderweg.

We boden de scholen aan om dit samen aan te kaarten bij De Lijn en bij de bevoegde minister. De scholen gingen liever eerst alleen in gesprek. Ze waren immers tegelijkertijd ook erg blij met de taxiritten die ze krijgen voor leerlingen die heel ver van de school wonen. Na nieuwjaar kregen we bericht dat een extra bus werd ingezet; de ritten duren voortaan in totaal wel maximaal 90 minuten.

Maar het schooljaar 2022-2023 brak met deze trend. Het afgelopen werkjaar hadden we voor het eerst in lange tijd veel minder meldingen over te lange busritten in het collectief busvervoer voor leerlingen in het buitengewoon onderwijs.

De Vlaamse regering heeft de afgelopen schooljaren fors geld geïnvesteerd in dit collectief leerlingenvervoer. Er kwamen extra investeringen en meer middelen voor kleinere bussen, taxi's en extra busbegeleiders. Dat moet ervoor zorgen dat deze kinderen maximum anderhalf uur per rit onderweg zijn.

Voor zover de forse daling van het aantal meldingen via onze klachtenlijn een goede graadmeter is, lijkt dat het voorbije schooljaar ook op veel plaatsen gelukt te zijn. Wij waarderen deze inspanningen. De rit beperken tot 90 minuten maakt dat veel kinderen minder vroeg moeten opstaan en minder vermoeid en overprikkeld thuiskomen. Of dat ze geen genoeg hoeven te nemen met een studierichting die hen minder ligt, omdat die dicht bij huis is.

Wij leggen de lat echter hoger. Anderhalf uur is nog erg lang; wij vragen dat het Vlaams Parlement decretaal een streefnorm van 60 minuten per rit vastlegt. Eind augustus 2023 ontvingen we bovendien verontrustende meldingen. Ouders kregen bericht dat hun kind terug 120 minuten per rit op de bus zal zitten. Andere ouders vernamen dat er geen budget meer is

om een taxibusje in te zetten. Tijdens het schooljaar 2022-2023 werd hun kind (9 jaar) met een meervoudige beperking op die manier comfortabel en snel vervoerd. De Lijn liet weten dat de jongen toch met een minibusje samen met twee andere leerlingen naar school zal worden gebracht. Hij zal net geen 90 minuten onderweg zijn. De minister van Mobiliteit zoekt extra middelen om ervoor te zorgen dat alle leerlingen in het schooljaar 2023-2024 maximaal 90 minuten onderweg zijn.

Appel aan vijf beleidsdomeinen om mobiliteitsondersteuning te doen slagen

Proefprojecten hebben de afgelopen jaren aangetoond hoe de puzzel voor de mobiliteitsondersteuning voor leerlingen in het buitengewoon onderwijs kan gelegd worden. In die proefprojecten werd geëxperimenteerd met systemen om het aangewezen traject op maat te bepalen. Er waren ook experimenten met collectieve opstapplaatsen, taxibusjes, fiets- en wandelpools, inclusieve buitenschoolse opvang, voor- en naschoolse opvang of mobiliteitscoaches die jongeren begeleiden om zelfstandig naar school te gaan.

Op 15 juli 2022 keurde de Vlaamse regering de conceptnota 'Naar een nieuw concept woon-schoolverplaatsingen in het buitengewoon onderwijs' goed. In het najaar van 2022 werd het rapport met de evaluatie en de beleidsaanbevelingen van de pilootprojecten vrijgegeven.

De duurzame multimodale omslag is nu voorzien tegen het schooljaar 2024-2025. We hebben in ons vorige jaarverslag, in het Vlaams Parlement en in overlegmomenten met de bevoegde ministers onze teleurstelling daarover uitgedrukt.

De overheid staat voor een cruciaal jaar om de omslag goed voor te bereiden. Het Kinderrechtencommissariaat kijkt hiervoor naar de vijf ministers en beleidsdomeinen die zich in november 2021 samen engageerden om een structurele oplossing uit te werken: Onderwijs, Mobiliteit, Welzijn, Jeugd en Binnenlandse Aangelegenheden.

Scholen buitengewoon onderwijs geografisch beter spreiden

We pleiten in dit verband ook al langer voor een betere geografische spreiding van scholen voor buitengewoon onderwijs. Vestigingen van scholen buitengewoon onderwijs inrichten op campussen voor gewoon onderwijs kan daarbij helpen. De school komt voor deze leerlingen dan dichterbij huis te liggen. We zijn in dit verband alvast blij dat het nieuwe Leersteundecreet geografische beperkingen om vestigingsplaatsen voor buitengewoon basisonderwijs in te richten op campussen voor gewoon basisonderwijs, opheft (zie p. 70).

Busvervoer botst op gewestgrenzen

Noodgedwongen naar onderwijs in een andere taal

Een Vlaams CLB van een stad aan de taalgrens contacteert ons voor een kind in een rolstoel dat in Vlaanderen woont, maar altijd naar het Franstalig buitengewoon basisonderwijs is geweest. Op 1 september is ze gestart in het Franstalig buitengewoon secundair onderwijs. Begin november had ze nog niet één dag op de schoolbanken gezeten. Terwijl in de lagere school de bus in beheer van het schoolbestuur wel de Vlaamse stad aandeed, is dit nu niet meer het geval.

De moeder is een alleenstaande ouder met drie kinderen, van wie twee met een handicap. Ze heeft geen sociaal netwerk. Ze vindt geen alternatief om haar dochter op school te krijgen. De voorgestelde ophaalplaats is voor haar niet haalbaar. Ze moet ook haar andere kinderen naar school krijgen en ze wil haar dochter niet alleen in een rolstoel op de bus laten wachten. De enige optie lijkt een plek in een Nederlandstalige school in een andere stad te zijn, maar ze geven de voorkeur aan het Franstalig onderwijs.

Omdat het hier gaat om een Franstalige leerlinge in het Franstalig onderwijs die in Vlaanderen woont, verwezen we door naar de Délégué aux Droits de l'Enfant. Eind 2022 was er nog steeds geen oplossing en zat het meisje nog altijd thuis. In het voorjaar 2023 schreef de moeder haar uiteindelijk toch in een Nederlandstalige school voor buitengewoon onderwijs in. Dat liep moeilijk omdat het meisje amper of geen Nederlands begrijpt of spreekt. Ze ging twee dagen per week naar school.

Begin juli signaleert het CLB ons dat de Nederlandstalige school voor het nieuwe schooljaar twee gelijkaardige vragen kreeg van Franstalige ouders die bij de overstap van het buitengewoon lager naar het buitengewoon secundair onderwijs in Wallonië niet meer kunnen rekenen op busvervoer en zich genoodzaakt zien de overstap te maken naar het Nederlandstalig onderwijs.

In het verleden kregen we ook meldingen over problemen met dergelijk 'grens'-overschrijdend vervoer voor Vlaamse leerlingen die naar een Vlaamse school voor buitengewoon onderwijs gaan, maar die niet ver over de gewestgrens in Wallonië wonen.

Leerlingen die buiten Vlaanderen wonen kunnen wel degelijk gebruikmaken van collectief leerlingenvervoer in hun regio, maar er zijn voorwaarden: de vaste opstapplaats moet in Vlaanderen liggen op een bestaand bustraject van collectief vervoer en het vervoer is alleen naar de dichtstbijzijnde school van het net dat de ouders verkiezen.

Ook in Vlaanderen geraken niet alle kinderen aan zo'n vaste opstapplaats. Vanuit de pilootprojecten (Midwest en Leuven) kregen we bijvoorbeeld eerder signalen van mobiliteitscoaches die slechts konden ondersteunen vanaf de grens.

We hebben deze klachten in 2022 en in 2023 gesignaleerd tijdens ons overleg met het kabinet Mobiliteit. We bemiddelden al (vergeefs) bij de ministers van Mobiliteit en Onderwijs om uitzonderingen te krijgen voor kinderen en gezinnen die meer flexibiliteit nodig hebben.

We vragen een redelijke en structurele oplossing. Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bestaat er een machtigingsprocedure. De Vlaamse minister van Onderwijs verleent in deze procedure jaarlijks een advies van machtiging voor vervoersdiensten van onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Iets gelijkaardigs is nodig tussen Vlaanderen en Wallonië.

We vinden het positief dat de Vlaamse en de Waalse ministers van Mobiliteit hierover overleggen, maar dit heeft nog niet tot resultaat geleid.

6.3. Op school

Onderwijsinternaten: sterkere rechtspositie voor internen in zicht

Een internaat is voor de jongeren die er verblijven een tweede – en soms zelfs een eerste – thuis. Het is ook een plek waar kinderrechten elke dag opnieuw vorm krijgen. De Vlaamse regering werkte een nieuwe regeling uit om de Vlaamse internaten op maat te maken van de samenleving van vandaag. Die nieuwe regelgeving werd op 14 juni 2023 door het Vlaams Parlement goedgekeurd en op 16 juni bekrachtigd en afgekondigd.

In plaats van acht verschillende soorten internaten krijgen we voortaan nog één erkenningsvorm, die van het onderwijsinternaat, met een financiering die is aangepast aan specifieke doelgroepen, zoals kleuters of kinderen en jongeren in een jeugdhulptraject. Die hervorming van het internatenlandschap hangt samen met de transitie van sommige internaten van het beleidsdomein Onderwijs naar Welzijn.

Naar aanleiding van het tweede voorontwerp van decreet over de onderwijsinternaten van 23 december 2022 brachten we een advies uit 'Naar een betere rechtspositie voor leerlingen op

internaat'. Het nieuwe decreet heeft veel oog voor de rechtszekerheid van de internen, wat wij bijzonder toejuichen. Wij vragen al langer een volwaardige rechtspositie voor internen. Die moet hun dezelfde rechten garanderen als minderjarigen hebben in de jeugdhulp en in het basis- en secundair onderwijs.

Dat is geen detail, zoals blijkt uit ons rapport 'Leven op een schoolinternaat in Vlaanderen. Hoe beleven jongeren dit zelf?'. Het rapport is gebaseerd op focusgesprekken met jongeren uit de tweede en de derde graad die verblijven op internaat. In ons jaarverslag van 2021-2022 kwamen de bevindingen uit dat onderzoek al aan bod.

Rapport ['Leven op een schoolinternaat in Vlaanderen. Hoe beleven jongeren dit zelf?'](#), 2 maart 2023

Jaarverslag 2021-2022 ['Meer gewicht aan kinderrechten'](#), p. 72-74.

In de focusgroepen gaven de jongeren aan dat ze meer garanties willen voor hun basisrechten. Ze hekelden onder andere het gebrek aan privacy: onaangekondigd de kamer binnenkomen, als willekeurig ervaren controles van hun kasten, onzorgvuldige omgang met persoonlijke informatie. Ze vroegen om bescherming van hun persoonlijke bezittingen tegen diefstal. Ze willen ook meer kansen om de organisatie van het internaat mee vorm te geven.

Het Kinderrechtencommissariaat adviseert

Internaat verhindert bellen met ouder

Emma (9 jaar) werd twee jaar geleden door de jeugdrechter geplaatst in een internaat. Vooral dit schooljaar is er veel discussie over het gebruik van haar gsm. Internen moeten hun telefoon in bewaring geven, de toestellen worden in een kast gelegd. Volgens het reglement mogen ze elke dag tussen 16u en 17u en tussen 19u en 20u hun telefoon gebruiken en zijn ze ook bereikbaar op het algemene telefoonnummer. Emma contacteert dan haar moeder en soms ook haar grootmoeder en een vriendin van haar vorige school.

Het meisje krijgt echter geregeld haar telefoon niet wanneer ze ernaar vraagt. Volgens Emma's moeder komt dat door één opvoeder, die familie is van Emma's vader. Het contact tussen moeder en vader verloopt erg moeizaam; er is onder meer discussie omdat de vader het onderhoudsgeld niet betaalt. De moeder heeft het telefoonprobleem al een aantal keer aangekaart bij de directeur van het internaat. Die zegt dat hij het bespreekt met de opvoeders, maar het probleem blijft zich voordoen. Wanneer Emma de zoveelste keer haar telefoon niet krijgt, vraagt de moeder ons om tussenbeide te komen.

We bekijken eerst het reglement, de algemene communicatie van het internaat en de communicatie tussen de moeder en het internaat. De regels zijn in de loop van dit schooljaar aangepast, na overleg met de internenraad, en daarover heeft het internaat ook duidelijk gecommuniceerd.

De gsm mag nog één uur gebruikt worden, tussen 19u en 20u. Ouders kunnen hun kind ook zelf bellen via het algemeen nummer tussen 16u en 17u. Leerlingen die 's avonds willen bellen, moeten hun toestel klaarleggen vlak voor het avondeten. Het internaat wil zo stimuleren dat kinderen meer (samen) spelen.

Voor Emma zijn deze regels en afspraken helder, zo blijkt uit ons telefoongesprek met haar.

Ze vindt het alleen niet correct dat er dagen zijn dat ze haar toestel in het bakje legt, maar toch niet mag bellen. Ze zegt geen druk te ervaren van haar moeder om dagelijks te bellen. Ze geeft ons de toestemming om dit verder te bespreken met het internaat.

In ons gesprek met de directeur wijst die erop dat de regels voor gsm-gebruik zijn uitgewerkt in samenwerking met de internen. Wij waarderen dat het internaat oog heeft voor participatie. De directeur vindt ook dat de vraag van Emma om elke dag met haar moeder te kunnen bellen gerespecteerd moet worden als het dat is wat ze wil.

De consulent van de jeugdrechtbank had geen bezwaar tegen de betrokkenheid van de opvoeder die familie is van Emma's vader. Met die opvoeder heeft het internaat ook gesproken; de directie zegt prat te gaan op het professionalisme in de instelling. Er is daarom ook bewust gekozen om een andere opvoeder aan te duiden als vaste studiebegeleider voor Emma. De directeur zegt wel bezorgd te zijn over de impact van de vechtscheiding van de ouders op het meisje. Hij heeft deze bezorgdheid ook al gemeld aan de consulent van de jeugdrechtbank.

Een paar maanden later nemen moeder en dochter opnieuw contact. De afgelopen maanden zijn de telefonische contacten correct verlopen, maar de laatste twee weken is dat opnieuw minder. In het internaat was er voor de laatste weken van het schooljaar elke namiddag of avond een extraatje, zoals een spelletjesavond, een fotoshoot, een picknick of minigolf. Moeder en dochter konden daardoor niet dagelijks bellen. Ze vinden dat de opvoeders te weinig oor hebben naar dit verlangen.

We adviseren de moeder en de dochter om deze feedback door te geven aan de directeur van het internaat en om dit ook te signaleren aan de internenraad. Die kan dit als punt meenemen bij de evaluatie van regels en afspraken.

Door de opgelegde erkenningsvoorwaarden, de verplichting van een internaatsreglement en nog een aantal specifieke bepalingen, onder meer over tuchtmaatregelen, versterkt het nieuwe decreet de rechtspositie van internen. Het garandeert ook een brede kwaliteitszorg, met uitgebreidere bevoegdheden voor de onderwijsinspectie.

Die kan voortaan ook de pedagogische werking, het beleid en de internaatswerking toetsen vanuit een nieuw kwaliteitskader dat oog heeft voor de kinderrechten.

Een duidelijke rechtspositie staat echter niet op zich. Internaten moeten ook aandacht hebben voor de specifieke noden van de internen. We vragen daarom

dat onderwijsinternaten hun internaatsreglement met de nodige flexibiliteit en menselijkheid toepassen.

Naast positieve elementen zien wij in het decreet nog een aantal werkpunten. Zo pleiten we er in ons advies voor om in de regelgeving expliciet de noodzaak van een antipestbeleid en van respect voor de vrijheid van godsdienst of overtuiging op te nemen.

We pleiten er ook voor om de regels voor het gebruik van preventieve, tijdelijke en definitieve uitsluiting nog aan te scherpen. We vragen om expliciet te stellen dat het internaat alleen naar deze maatregelen mag grijpen als minder strenge maatregelen niet het nodige effect hebben.

We betreuren bovendien dat volgens het goedgekeurde decreet de oprichting van een internenraad niet verplicht is. De internenraad is voor internen het participatiekanaal om suggesties te doen voor de organisatie van de internaatswerking.

Meer transparantie over inschrijvingen

In ons advies dringen we ook aan op een transparante en duidelijke inschrijvingsregeling. Op dit moment is er voor internaten geen expliciet inschrijvingsrecht. We kregen hierover al klachten. Het nieuwe decreet wijzigt dat niet wezenlijk. Het voorziet in een duidelijkere regeling voor de inschrijving van kinderen en jongeren in een jeugdhulptraject, maar het zegt niets over mogelijkheden tot voorrang, volzetverklaring of andere redenen om een inschrijving te weigeren of te ontbinden.

We vragen ook om te verduidelijken dat de afspraken en het ondersteuningsplan voor internen in een jeugdhulptraject regelmatig geëvalueerd worden. Over de samenwerking tussen onderwijsinternaten en jeugdhulp lopen tot eind 2023 een aantal pilootprojecten in uitvoering van de Conceptnota Onderwijs-Welzijn van 9 juli 2021. Het Kinderrechtencommissariaat maakt deel uit van de klankbordgroep voor deze pilootprojecten.

Advies [‘Naar een betere rechtspositie voor leerlingen op internaat’](#), 2 maart 2023

Vlaamse centrale toetsen: mogelijkheden en risico's voor gelijke onderwijskansen

Op 26 april 2023 keurde het Vlaams Parlement het decreet over de Vlaamse toetsen in het onderwijs goed. Dat geeft een juridische basis aan de organisatie van centrale, netoverschrijdende toetsen op vier momenten in de schoolloopbaan van leerlingen.

De Vlaamse regering wil zo vanaf het schooljaar 2023-2024 de onderwijskwaliteit monitoren om die, waar nodig, te kunnen verbeteren. Leerlingen krijgen in het vierde en zesde leerjaar van de lagere school en in het tweede en zesde jaar van het secundair onderwijs een toets voor Nederlands (lezen en schrijven) en wiskunde.

Naar aanleiding van het tweede voorontwerp van decreet van 28 oktober 2022 publiceerden wij ons advies ‘Meer gelijke onderwijskansen door Vlaamse toetsen?’. De discussie over de Vlaamse centrale toetsen concentreerde zich de afgelopen jaren vooral op de mogelijkheid dat centrale toetsen – door de openbaarheid van bestuur – zouden leiden tot schoolrankings op basis van de toetsresultaten. De vrees leeft ook dat ze scholen ertoe zouden leiden om hun leerprogramma op maat van de toetsen te snijden – een aantasting van de vrijheid van onderwijs. In ons advies vestigen wij echter de aandacht op een aspect dat in het debat onderbelicht blijft: dat van mogelijke effecten op gelijke onderwijskansen.

Uit internationaal vergelijkend onderzoek blijkt telkens weer dat in weinig andere OESO-landen de prestatiekloof tussen kansarme en kansrijke leerlingen zo groot is als in het Vlaamse onderwijs. In de memorie van toelichting bij het ontwerp van decreet verwijst de Vlaamse regering echter slechts zijdelings naar de mogelijke impact van centrale toetsen op gelijke onderwijskansen.

De Vlaamse regering erkent wel dat de resultaten op zulke toetsen een tegengewicht kunnen bieden voor eventuele vooroordelen van leraars over kansarme leerlingen. De toetsen geven immers objectieve, breed vergelijkbare informatie over hun leerprestaties. Dit kan ertoe leiden dat scholen hun verwachtingen over deze leerlingen naar boven bijstellen en dat deze leerlingen vaker dan nu een studie-oriëntering krijgen op basis van hun werkelijke talenten.

Vanuit het perspectief van de kinderrechten zijn gelijke onderwijskansen voor ons primordiaal. In ons advies analyseren we daarom hoe centrale toetsen gelijke onderwijskansen in Vlaanderen beter kunnen helpen realiseren en welke elementen we in het voorontwerp van decreet nog missen om dit te kunnen waarmaken. In de decreettekst die het Vlaams Parlement goedkeurde, zien we in vergelijking met de tekst van het voorontwerp enkele herformuleringen en toevoegingen. Onze aanbevelingen blijven wel gelden.

Advies [‘Meer gelijke onderwijskansen door Vlaamse toetsen?’](#), 16 december 2022

Leersteundecreet: pad naar inclusie meer geëffend, maar nog niet helemaal open

Op 3 mei 2023 keurde het Vlaams Parlement het decreet over leersteun goed. Met dat decreet wil de Vlaamse regering het recht op inclusief onderwijs verzoenen met het recht op kwaliteitsvol onderwijs door elke leerling de gepaste leersteun te bieden. Op 28 maart 2023 formuleerden we een advies bij het ontwerp van decreet dat de Vlaamse regering op 17 maart 2023 bij het Vlaams Parlement indiende. In dat advies 'Decreet Leersteun: stappen naar een meer inclusief onderwijs' bekeken we of dit ontwerp de verwachtingen inlost die de Vlaamse minister van Onderwijs met zijn conceptnota van 21 oktober 2021 wakte.

Expertise versterken via leersteuncentra

De spil in de vernieuwing die het leersteundecreet brengt, zijn de leersteuncentra die voortaan een eigen entiteit vormen, met eigen leerondersteuners en een eigen directie en administratie. Zij vervangen vanaf 1 september 2023 de ondersteuningsnetwerken. Vanaf dan is er ook een apart ambt van leerondersteuner. Dat schept kansen om de externe leersteun aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewoon onderwijs verder te professionaliseren en de expertise te verdiepen.

Voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften kunnen scholen voor gewoon onderwijs externe leersteun aanvragen bij het algemene leersteuncentrum waar de school bij aangesloten is. Als meer specifieke expertise nodig is, kan dat algemene leersteuncentrum structureel samenwerken met een leersteuncentrum dat die expertise in huis heeft. Op vraag van of in samenspraak met de ouders kan het leersteuncentrum ook ad hoc met een ander leersteuncentrum samenwerken.

De werking van de leersteuncentra komt onder het toezicht van de onderwijsinspectie. Die zal daarvoor een geëigend referentiekader 'kwaliteitsvolle leersteun' hanteren.

Meer samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs

We vinden het ook positief dat de mogelijkheden tot samenwerking tussen gewoon en buitengewoon onderwijs verruimd worden. Verschillende elementen dragen daartoe bij, zoals meer mogelijkheden om vanuit het buitengewoon onderwijs les te volgen in het gewoon onderwijs en vice versa, en de afschaffing van geografische beperkingen om als school voor

buitengewoon basisonderwijs een vestigingsplaats op een campus van gewoon onderwijs basisonderwijs op te richten. Scholen voor buitengewoon onderwijs moeten ook meer systematisch bekijken welke leerlingen de overstap naar het gewoon onderwijs kunnen maken.

Versterking van de externe kwaliteitszorg inzake leersteun

Scholen voor gewoon onderwijs moeten voortaan een structureel overleg met hun CLB en pedagogische begeleidingsdienst (PBD) organiseren. Bij concrete problemen met leerlingen moeten scholen hun CLB en desgevallend hun PBD sneller inschakelen. Ingeval van 'inschrijving onder ontbindende voorwaarde' kunnen ouders voortaan ook een beroep doen op onafhankelijke bemiddeling door een ander CLB. De onderwijsinspectie krijgt op verschillende punten ook een explicietere opdracht om toe te zien op de kwaliteit van het beslissingsproces, van de begeleiding en de ondersteuning.

Niet-ingeloste verwachtingen

Wat we in het decreet niet terugvinden, zijn de – in de conceptnota uit 2021 – beloofde aanpassingen om kinderen met een ernstige meervoudige handicap een volwaardig onderwijs- en zorgaanbod te garanderen. Het is vooral over die kinderen dat wij meldingen krijgen dat ouders hen, op vraag van de school, deeltijds of zelfs voltijds thuishouden omdat de zorg voor de school te zwaar zou wegen.

Ook is niet duidelijk of de vereiste dat de leersteuncentra de nodige paramedische, sociale, psychologische en orthopedagogische expertise in huis moet hebben, betekent dat de ouders van kinderen die in het gewoon onderwijs externe leersteun krijgen, zelf niet langer na schooltijd moeten regelen dat hun kind de nodige therapieën (kine, logo, ...) krijgt. Deze situatie is voor veel (vooral kansarme) ouders tot nu een ernstige drempel om te kiezen voor inclusief onderwijs.

Achterblijvers in kaart brengen

We missen ook een uitgewerkt plan om scholen die achterblijven op het vlak van inclusie te monitoren en te ondersteunen naar meer inclusief onderwijs. Dat was ook een belangrijk voornemen in de conceptnota van 2021. We dringen er daarom opnieuw op aan dat, op basis van een 'knipperlicht' bij de leerlingendatabank en een meldpunt voor onterechte weigeringen, achterblijvende scholen sneller en systematischer in kaart worden gebracht. De inspectie kan dan vlugger en adequater reageren.

Meermaals wandelen gestuurd zonder formele weigering

De ouders van Nabil (10) contacteren het Kinderrechtencommissariaat in oktober 2022. Nabil gaat dan al meer dan zes maanden helemaal niet meer naar school, na een hobbelig traject in het buitengewoon onderwijs waarbij hij ook al een half jaar voordien maar halftijds naar school mocht. Na een wijziging van het CLB-verslag naar type 2 en twee schoolveranderingen komt er ook nog eens de verhuis van het gezin. Ze moeten weer een nieuwe school zoeken. Dat loopt moeizaam, ondanks de hulp van het CLB. We stellen voor om ook naar het gewoon onderwijs te kijken.

Eind juni 2023 vragen we bij de ouders na hoe het verder verlopen is. Zij bezochten de voorbije maanden ook enkele scholen in het gewoon onderwijs. Op elk van die scholen kregen ze de boodschap dat een inschrijving niet wenselijk was omdat de school niet de juiste omkadering kan bieden, de zorgzwaarte te groot is, het wellicht toch niet zal eindigen in een inschrijving en dat de kans bestaat dat hun zoon gepest zal worden. Nergens werd Nabil onder ontbindende voorwaarde ingeschreven, noch kregen de ouders een officieel attest van weigering van inschrijving. Hoewel de ouders via het CLB op de hoogte waren dat een school een inschrijving niet zomaar kan weigeren als er plaats is, hebben ze niet doorgezet. Daarom hadden ze ook het Kinderrechtencommissariaat

niet opnieuw gecontacteerd. Ze wilden hun zoon een negatieve ervaring besparen en gaven de zoektocht naar inclusief onderwijs op. Ook voor het schooljaar 2023-2024 was er eind juni nog geen enkel perspectief voor Nabil. Hij staat op drie wachtlijsten van scholen voor buitengewoon basisonderwijs, maar op plaats 73, 86 en 12. Ondertussen zal Nabil al ruim twee jaar niet meer gewoon voltijds naar school zijn gegaan. We bekijken dit opnieuw met het CLB bij de aanvang van het nieuwe schooljaar.

Waken over continuïteit

Uit twee meldingen die we (tot eind juni) binnenkregen, blijkt dat er bij sommige ouders enige ongerustheid is over de continuïteit van de externe leersteun voor hun kind. Die ouders kregen al te horen dat door de hervorming van ondersteuningsnetwerken naar leersteuncentra hun kind vanaf 1 september 2023 door een andere leerondersteuner begeleid ging worden. Zij vrezen dat die niet dezelfde expertise en kwaliteit zal bieden als de ondersteuner met wie hun kind ondertussen al vertrouwd is. Of die vrees gegrond is, moet nog blijken. In één geval verkregen de ouders ondertussen toch al dat hun kind via ad-hoc samenwerking tussen de twee betrokken leersteuncentra toch verder kan met de vertrouwde leerondersteuner. De kwestie van de continuïteit en de kwaliteit van de leersteun lijkt ons een belangrijk aandachtspunt te zijn.

Advies '[Decreet Leersteun: stappen naar een meer inclusief onderwijs](#)', 28 maart 2023

Advies '[Conceptnota leersteun: stappen naar meer inclusief onderwijs](#)', 22 oktober 2021

Memorandum 2024

Organiseer goede monitoring van inclusie en van kinderen die niet op school zitten

- Installeer in de leerlingendatabank een 'knipperlicht' dat aangeeft welke scholen versterking nodig lijken te hebben in verband met inclusie.
- Organiseer een centraal meldpunt voor 'weigeringen onder de tafel'.
- Laat de inspectie kort op de bal spelen.
- Installeer ook een knipperlichtfunctie voor preventieve schorsingen en tijdelijke en definitieve uitsluitingen, langdurig en chronisch zieke leerlingen en thuiszitters.

Extra drempels voor dove en slechthorende leerlingen met buitenlandse roots

Kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens legt uit wat kinderrechten zijn en wat het Kinderrechtencommissariaat doet voor kinderen en jongeren.

Begin december 2022 hadden we een gesprek, ondersteund door tolken, met zes dove en slechthorende jongeren tussen 15 en 17 jaar met een migratieachtergrond. Het gesprek kwam er op uitnodiging van de vzw 'Kom even praten', die in 2022 met de jongeren een groepstraject liep. Via creatieve sessies en vertel- en speltherapie leerden ze uit te drukken wat ze voelen, denken en doen. 'Kom even praten' kreeg daarvoor steun van de Koning Boudewijnstichting.

Van de zes jongeren is er een in België geboren; de anderen kwamen enkele jaren geleden naar hier. De Vlaamse Gebarentaal (VGT) is voor hen dus een relatief nieuw communicatiemiddel. Ze hebben de taal pas na hun aankomst in Vlaanderen geleerd, van andere leerlingen en op school. Onderling gebruiken ze een combinatie van VGT met de gebarentaal uit hun land van oorsprong en International Sign Language.

De jongeren wilden graag van ons horen welke hun kinderrechten zijn en wat het Kinderrechtencommissariaat voor hen kan betekenen. We hoorden van hen dat dove en slechthorende jongeren heel wat drempels ervaren thuis, op school en in hun vrije tijd. Op een gebarentolk kunnen ze enkel via de school of hun ouders een beroep doen. Dat belemmert hun vrije toegang tot veel diensten, zoals het CLB of het Kinderrechtencommissariaat.

Studieaanbod ver onder hun aspiraties

Op school zijn er nauwelijks of geen leraars die zelf doof zijn. Met hen een band opbouwen is daardoor moeilijk, vertelden ze ons. De jongeren staan bovendien voor een moeilijke keuze. Inclusief onderwijs biedt hun in principe alle mogelijke opleidingen en studiekeuzes. Van vrienden die daarvoor kozen, horen ze echter dat die zich heel eenzaam voelen op school.

Ze kunnen maar heel moeilijk contact leggen met hun horende medeleerlingen. Ze hebben wel recht op een VGT-tolk, maar die is lang niet altijd beschikbaar.

In het buitengewoon onderwijs zijn er wel andere dove en slechthorende medeleerlingen, maar het studieaanbod daar ligt voor de meesten van de groep die we spraken onder hun verwachtingen en aspiraties. Omdat ze nog maar enkele jaren in Vlaanderen schoollopen, is hun kennis van het geschreven Nederlands ook nog zwak. Ook dat belemmert hun communicatie en zelfstandigheid. De school onderschat daardoor vaak wat ze kunnen. Tegelijk vinden de jongeren die we spraken de stap naar het reguliere onderwijs te groot.

De jongeren vertelden ook hoe ze moeten leren leven met twee culturen. Bij sommigen leidt dat thuis tot conflicten. En waar kunnen ze dan terecht voor hulp? Opnieuw is het struikelblok de gebrekkige toegang tot VGT-tolken. Contact via website, mail of chat is door hun nog beperkte kennis van het geschreven Nederlands ook niet evident.

Filmpje vol positiviteit

Op het eind van het gesprek toonden de jongeren ons het filmpje dat ze voor hun project met 'Kom even praten' vzw gemaakt hebben. Daarin stellen ze zichzelf voor en vertellen ze (in VGT en met ondertiteling) over wat hen bezighoudt, hoe ze met elkaar communiceren, hoe ze het leven in Vlaanderen en de contacten met horende mensen ervaren. In het filmpje, te vinden op de website van 'Kom even praten' vzw, vallen vooral de positieve boodschap en de aspiraties van deze jongeren op.

In het verlengde van het gesprek met de jongeren kwam 'Kom even praten' vzw bij de kinderrechtencommissaris een interview afnemen over kinderrechten en de werking van het Kinderrechtencommissariaat. Daarin spreekt de kinderrechtencommissaris ook de intentie uit om samen met de dovengemeenschap in Vlaanderen te bekijken hoe we voor alle dove kinderen en jongeren de toegang tot de klachtenlijn kunnen verbeteren. Dat interview is ook te vinden op de website van 'Kom even praten' vzw.

De jongeren van het project 'Kom even praten' vragen: 'Steun ons in wie we zijn!'

Kom even praten vzw, Toegankelijke ondersteuning van mentaal welzijn van doven, slechthorenden en doofblinden,
<https://www.komevenpraten.be/toolbox.html>

Kinderen met specifieke onderwijsnoden: kijken naar mogelijkheden

In het voorjaar 2023 konden we opnames bijwonen van een aflevering in de podcastreeks 'Ouders voor Inclusie vertelt' van Ouders voor Inclusie vzw. De vzw wil met deze podcasts tonen hoe ouders van een kind met specifieke noden samen met de organisaties die hun kinderen begeleiden, willen denken in termen van oplossingen en mogelijkheden, niet van beperkingen.

We luisterden ter plaatse naar de verhalen van ouders over een goede school vinden voor hun kind. We waren erg onder de indruk van hun pleidooi voor een school die de talenten van hun kinderen wil zien en erkennen. Voor deze ouders maakt het een enorm verschil als directie en leraars samen willen zoeken hoe hun kind op hun school kan openbloeien, en daarbij willen focussen op wat het kind wél kan en niet op de 'gebreken'.

Zoals alle ouders willen ook zij dat hun kind zo normaal mogelijk kan opgroeien, met vriendjes met wie ze samen kunnen spelen, en met wie ze samen naar een school in de buurt kunnen gaan. Ze hebben echter vaak het gevoel dat ze moeten uitleggen waarom ze vragen dat hun kind schoolloopt in een gewone school. Een school in het buitengewoon onderwijs kan voor sommige kinderen de beste optie zijn, maar deze ouders vinden dat ze aanspraak moeten kunnen maken op inclusie zonder zich daarvoor te moeten verantwoorden.

Inclusief onderwijs is ook voor het Kinderrechtencommissariaat de eerste optie. De school moet de nodige redelijke aanpassingen doen om dit mogelijk te maken. Maar zoals de getuigenissen van de ouders aantonen, vergt het vooral ook een mentaliteitswijziging, van denken in termen van tekorten naar denken in termen van mogelijkheden, ook voor deze kinderen.

Interactief afstandsonderwijs: graag meer garanties voor kwaliteitsvolle toepassing

Tijdens de coronacrisis ontdekten scholen ook de voordelen van digitaal onderwijs. Ze vroegen de Vlaamse overheid om zogeheten 'interactief afstandsonderwijs' op een structurele manier mogelijk

te maken in het secundair onderwijs. Op 22 maart 2023 nam het Vlaams Parlement een ontwerp van decreet over hybride onderwijs in het secundair onderwijs aan. Naar aanleiding van het voorontwerp van 8 juli 2022 formuleerden wij in oktober 2022 een advies. Het decreet heeft het over 'interactief afstands-onderwijs'. De nadruk komt zo te liggen op 'online leren van thuis uit' tijdens de schooluren, met of zonder gebruik van digitaal leermateriaal. Dat is logisch: enkel voor afstandsleren tijdens de schooluren is een decretale basis nodig. Het organiseren van hybride onderwijs op school, waarbij scholen contactonderwijs weloverwogen afwisselen met het gebruik van digitaal leermateriaal, behoort tot hun pedagogische vrijheid.

Houd het onderscheid helder

Hybride leervormen kunnen betere leeruitkomsten opleveren en de motivatie van leerlingen een boost geven. Tenminste, als aan een aantal voorwaarden voldaan is, zo blijkt uit wetenschappelijk onderzoek. Het is niet de mogelijkheid om hybride onderwijs deels van thuis uit te laten volgen die extra voordelen oplevert, wel het weloverwogen gebruik van degelijk digitaal leermateriaal. Hybride onderwijs op school levert evengoed die extra voordelen op. De memorie van toelichting bij het voorontwerp van decreet verwijst naar dat onderzoek, maar maakt geen helder onderscheid tussen afstandsonderwijs en het gebruik van digitaal materiaal.

Voorwaarden voor interactief afstandsonderwijs

Het decreet formuleert een aantal voorwaarden om interactief afstandsonderwijs in te zetten en dat vinden we positief. Scholen moeten eerst nagaan of de leerlingen en leraars over het nodige ICT-materiaal en de nodige digitale competenties beschikken. Ze moeten een visie op interactief afstandsonderwijs ontwikkelen. Ze moeten voor leerlingen ook steeds in de mogelijkheid voorzien om het online leren op school te doen. Die laatste voorwaarde is zeker belangrijk voor leerlingen voor wie online leren tijdens de schooluren thuis minder goed mogelijk is.

Scholen moeten bovendien in hun schoolreglement aangeven in welke leerjaren en voor welke studierichtingen ze interactief afstandsonderwijs inzetten, en of ze dat enkel voor hele klasgroepen of ook voor individuele leerlingen toepassen. Het afstandsonderwijs mag ook een decretaal bepaald aandeel van de onderwijstijd niet overschrijden.

Graag meer garanties op kwaliteitsvolle toepassing

We vinden de voorwaarden in het decreet op zich wel goed, maar ze leggen een te beperkte basis voor een kwaliteitsvolle uitbouw van interactief afstandsonderwijs. Daarom gaven we in ons advies ook de volgende aanbevelingen. We blijven die benadrukken:

- Maak werk van de ontwikkeling van een specifiek kwaliteitskader voor digitaal onderwijs, zoals voorzien in de visienota 'Digisprong'.
- Leg als voorwaarde vast dat interactief afstandsonderwijs over de leerjaren heen geleidelijk opgebouwd wordt, met een solide basis van hybride onderwijs op school.
- Neem in het decreet ook het behoud van redelijke aanpassingen voor individuele leerlingen op als voorwaarde om interactief afstandsonderwijs te organiseren.
- Vraag scholen om hun toepassing van interactief afstandsonderwijs regelmatig te evalueren en daarin de leerlingen te betrekken.

Interactief afstandsonderwijs voor individuele leerlingen

Een ander punt dat ons zorgen baart: de mogelijkheid om interactief afstandsonderwijs ook voor individuele leerlingen in te zetten. Voor leerlingen die langdurig of herhaaldelijk afwezig zijn om medische redenen bestaat het synchroon internetonderwijs (Bednet) al. Voor welke andere situaties kan individueel afstandsonderwijs ook zinvol zijn? Daar vonden we geen toelichting over.

Afstandsonderwijs als alternatief voor lastige leerling?

Bram (11) heeft ASS. Hij gaat naar een gewone school. Ondanks de redelijke aanpassingen loopt het moeilijk. Wanneer het Bram teveel wordt, reageert hij heftig en vaak ook agressief. Hij zit in een grote en drukke klas, waardoor hij voortdurend overprikkeld geraakt.

Kort na de start van het nieuwe schooljaar vraagt de directie aan de ouders om Bram maar halve dagen te laten komen en zijn afwezigheid te wettigen met een medisch attest. De ouders weigeren dat. Bram is immers niet ziek. De school zegt geen alternatief te hebben. Ze heeft te weinig personeel en lokalen om Bram in de namiddag in een prikkelarmere omgeving te zetten.

De school stelt voor om Bram in de namiddag toch thuis te houden en hem via een online tool de lessen te laten volgen. De leraar zal ook opdrachten doorsturen. De ouders stemmen daarmee in om Bram even rust te gunnen.

Maar enkel voor een korte tijd, tot ze samen met de school andere oplossingen kunnen bespreken.

Van bij het begin loopt het fout met dat synchroon afstandsonderwijs. De ouders willen op deze manier niet verder. Het vertrouwen is weg. Ze willen dat Bram opnieuw voltijds naar school gaat. De directie en de klastitularis achten dat niet haalbaar. De ouders vragen ons om te bemiddelen. Dezelfde week nog laten ze echter weten dat ze Bram in een andere school hebben ingeschreven.

We kunnen ons situaties voorstellen waarin deeltijds individueel interactief afstandsonderwijs een welgekomen alternatief voor klassikaal onderwijs op school is. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn voor leerlingen die door psychische problemen niet voltijds naar school kunnen. Op basis van meldingen bij onze klachtenlijn vrezen wij echter dat scholen individueel interactief afstandsonderwijs ook of zelfs vooral zullen inzetten bij leerlingen die vanaf het einde van het schooljaar definitief uitgesloten worden. Ze kunnen hen zo die laatste weken of maanden uit de school weghouden. Of bij leerlingen van wie het lastige gedrag de draagkracht van de school zou overschrijden, zoals bij Bram, zodat ze de ouders makkelijker kunnen overtuigen hen (deeltijds) thuis te houden.

We hebben bedenkingen bij het gebruik van afstandsonderwijs voor individuele leerlingen van wie de school aangeeft dat hun aanwezigheid de draagkracht van het personeel overschrijdt. Deze leerlingen behouden volgens het nieuwe decreet overigens het recht om dit online-onderwijs op school te volgen. We begrijpen dat individueel interactief afstandsonderwijs in sommige situaties zinvol kan zijn. Maar we vrezen dat die mogelijkheid in de praktijk tot heel wat betwistingen en klachten zal leiden. We vragen daarom een heldere klachtenprocedure waarin ook de Commissie Leerlingenrechten een rol toebedeeld krijgt.

De regelgeving preciseert in een omzendbrief dat interactief afstandsonderwijs voor een leerling geen (verdoken) tuchtmaatregel mag zijn en komt daarmee tegemoet aan onze bezorgdheid. Minder gelukkig zijn we met de mededeling dat, naast leerlingen die tijdelijk uitgesloten of met onmiddellijke ingang definitief uitgesloten zijn, ook preventief geschorste leerlingen geen interactief afstandsonderwijs mogen volgen bij de school die hen schorste of uitsloot. Zeker voor preventief geschorste leerlingen vinden we dat disproportioneel. Een preventieve schorsing is geen tuchtsanctie. Ook bij een tijdelijke uitsluiting lijkt het ons beter om de beslissing om wel of niet interactief afstandsonderwijs in te zetten, aan de school te laten.

Wat met de lagere school?

Vanuit het onderwijsveld krijgen we signalen dat ook basisscholen de toepassing van (individueel) interactief afstandsonderwijs overwegen. Dat blijkt ook uit de meldingen bij onze klachtenlijn. We vragen daarom ook voor het basisonderwijs specifieke richtlijnen, niet om interactief afstandsonderwijs structureel in te bedden zoals in het secundair onderwijs, maar om het enkel in uitzonderlijke omstandigheden toe te laten. Een structurele inbedding in lagere scholen is volgens ons absoluut niet wenselijk.

Advies [‘Meer van op afstand leren of digisprong naar meer onderwijskwaliteit?’](#), 20 oktober 2022

Nadenken over bijsturen van Smartschool

Onlineschoolplatformen zoals Smartschool zijn voor kinderen en jongeren soms ongewild een bron van stress. We krijgen meldingen over hoe scholen taken en toetsen organiseren, resultaten doorgeven, reageren op afwezigheid of op overtredingen van regels via dat onlineplatform.

We zijn daarom blij dat Smartschool vorig jaar een onafhankelijke adviesraad heeft opgericht. Het Kinderrechtencommissariaat maakt daar deel van uit. Voor ons staat de vraag centraal hoe we de technologie nog kunnen bijsturen, hoe we het best omgaan met wat technologisch mogelijk is en hoe het schoolbeleid de rechten van kinderen en jongeren maximaal kan garanderen.

Opiniestuk [‘Zorgvuldig omgaan met digitale schoolplatforms ook in belang van kinderen en jongeren’](#), 19 september 2022

In een eerste advies bogen we ons in de adviesraad mee over de vraag onder welke voorwaarden slimme algoritmes (AI) leerlingendata uit Smartschool mogen gebruiken om mogelijke ‘problemen’ in een vroeg stadium te detecteren en te signaleren.

Lerarentekort: noodingrepen én structurele oplossing gevraagd

Het nijpend lerarentekort is op zich niet het voorwerp van klachten bij het Kinderrechtencommissariaat. De gevolgen ervan zijn wel een rode draad in gesprekken met leerlingen, ouders, schoolpersoneel en andere professionals. We horen hoe het tekort aan leraars een rol speelt in het kader van leerzorg, bij evaluaties en sancties.

Scholen geven aan dat ze de kwaliteit van onderwijs en zorg niet langer goed kunnen garanderen. Veel leerlingen hebben voor bepaalde vakken lange tijd – soms zelfs het hele schooljaar – geen leraar.

Leerlingen en ouders maken zich zorgen over leerachterstand. Ze stellen bovendien vast dat de leraars van het daaropvolgende schooljaar verder gaan alsof de leerlingen het vorige jaar wel alle leerstof gezien hebben.

In vele scholen springen zorgleerkrachten of leerlingenbegeleiders in de bres; dit laat weinig tot geen tijd meer voor zorg en begeleiding van leerlingen die dit nodig hebben.

Directies laten ook verstaan dat ze sneller kiezen voor zwaardere sancties voor leerlingen. Ze zien dit als een middel om de draagkracht van hun personeel te beschermen.

Vanuit het recht van kinderen op onderwijs vragen wij met aandrang zowel een noodoplossing op de korte termijn als een structurele oplossing voor het lerarentekort in het basis- en het secundair onderwijs.

Memorandum 2024

Zet alle zeilen bij om het lerarentekort verder tegen te gaan

- Zorg voor een masterplan.
- Maak het lerarenberoep aantrekkelijker en doenbaarder door een evenwichtige sociale mix in alle scholen.
- Zorg dat jongeren met buitenlandse roots die zin hebben in een baan in het onderwijs een stageplaats en daarna een baan als leraar kunnen vinden.

Sancties op school: aandacht voor impact van ingrijpende straffen

Praten na een sanctie: naar een herstel van de relatie

We krijgen geregeld vragen en klachten over de maatregel die de school nam na een schending van de leefregels. Het gaat om sancties zoals nablijven, strafstudie, straftaak of herstelgerichte opdrachten. We raden ouders of leerlingen altijd aan om een gesprek te vragen met de betrokken leraar of met de directie. Dat kan een conflict afronden, ook al vervalt de straf niet.

Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van herstelgericht werken. Leerlingen vinden het zinvol dat ze mee kunnen zoeken naar een oplossing. Ze waarderen dat de school rekening houdt met hun gevoelens. Ook veel directies zien de voordelen van deze benadering. Conflicten worden anders beleefd en aangepakt, waardoor ze minder escaleren.

Heel wat scholen doen grote inspanningen voor een gunstig leef- en pedagogisch klimaat. Ze bepalen de grenzen van wat kan en niet kan en proberen daarin transparant en helder te zijn. Toch is dat niet altijd eenvoudig. Kinderen en jongeren komen om verschillende redenen in moeilijkheden: omdat ze lesmomenten storen, zich agressief gedragen, conflicten hebben met leraars of leerlingen. Ook de oorzaken van die problemen zijn heel verschillend: demotivatie, schoolmoeheid, problemen thuis, zich niet goed voelen, moeilijkheden in de interactie die samenhangen met specifieke onderwijsbehoeften, ...

Voor scholen is het niet altijd gemakkelijk om dit gedrag juist in te schatten en correct aan te pakken. Scholen en CLB's vragen bijkomende omkadering voor extra leerlingenbegeleiding. Het lerarentekort laat zich ook hier voelen. Zorgteams zijn minder inzetbaar om leerlingen te begeleiden; de draagkracht van leraars om met moeilijker hanteerbaar gedrag om te gaan wordt dan sneller overschreden. Directies getuigen dat ze daarom sneller ingaan op vragen om zwaardere maatregelen.

Aandacht voor de impact van ingrijpende sancties

Een school mag maatregelen nemen als een leerling de leefregels overtreedt. Ze moet wel de kinderrechten respecteren wanneer ze orde- en tuchtmaatregelen en begeleidende maatregelen neemt.

We vragen ook aandacht voor de impact van maatregelen op leerlingen. Uit vragen en klachten blijkt dat scholen soms straffen uitdelen die erg diep ingrijpen in de participatie van kinderen op school.

We kregen het afgelopen werkjaar vragen en klachten over kinderen in de basisschool die langdurig niet op de speelplaats mochten en die tijdens al die pauzes moesten binnenblijven en stilzitten; over kinderen die niet mee mochten op bosklassen; die de school tot aan de middagpauze niet binnen zouden mogen bij drie keer te laat komen op school.

Ook in het secundair onderwijs zien we dergelijke sancties, met klachten of vragen over leerlingen die niet mee mochten op meerdaagse schoolreis of die werden uitgesloten van de 100 dagen-viering.

We wijzen er nogmaals op dat de disciplinehandhaving op scholen verenigbaar moet zijn met de waardigheid van het kind, met het VN-Kinderrechtenverdrag, het decreet over de rechtspositie van leerlingen in het onderwijs en andere onderwijsregelgeving.

Leerlingen met specifieke onderwijsnoden: te snel bestraft?

We stellen vast dat als scholen sterke, vrijheidsbeperkende straffen geven, dit vaak is bij leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, zoals leerlingen met ADHD of ASS. Ouders die ons contacteren vinden vaak dat de school hun kind niet of onvoldoende begeleidt en te snel kiest voor sancties, daar waar goede begeleiding meer zoden aan de dijk zou zetten.

Op de korte termijn lijken sancties resultaat te boeken. Op de langere termijn is de vraag of de gevolgde aanpak voldoende duurzaam is. Zorgbeleid en sanctiebeleid moeten in evenwicht zijn. Volgkaarten of gedragscontracten schieten hun doel voorbij als ze louter bestraffend zijn, en als er verder geen enkele ondersteuning is voor deze jongeren.

De lijn tussen zorg en sanctie is soms erg dun. Begeleiding van leerlingen met een zorgbehoefte is meer dan regels en afspraken op papier zetten. We begrijpen dat scholen leerlingen op hun verantwoordelijkheid willen wijzen, maar zeker bij leerlingen met speciale noden heeft een louter sanctionerende aanpak weinig duurzaam effect.

Maatregelencontinuüm is geen afvinklijst

De regelgeving bepaalt dat scholen met een continuüm aan maatregelen moeten werken. Maatregelen kunnen zeer divers zijn en variëren van minimaal naar maximaal ingrijpend, waarbij maximaal betekent "definitieve uitsluiting". De school moet steeds voor ogen houden dat als mag worden aangenomen dat een minder zware maatregel bij de leerling dezelfde corrigerende of remediërende effecten kan bereiken, ze geen zwaardere maatregel hoeft te nemen.

We zien in de klachten nog te vaak dat dit maatregelencontinuüm eenrichtingsverkeer is, en wel in de richting van de uitgang. Scholen vinken soms opeenvolgende, steeds straffere maatregelen af, tot tijdelijke of definitieve uitsluiting nog de enige optie is. Ouders en leerlingen hebben niet altijd het gevoel dat ze echt nieuwe kansen krijgen, en dat de school inspanningen doet om de leerling aan boord te houden.

Het Kinderrechtencommissariaat bemiddelt

➤ Uitgesloten van eindejaarsviering

Badr is 11 jaar en zit in het zesde leerjaar. Hij loopt er al school sinds de kleuterklas. Op 16 juni kreeg hij een preventieve schorsing van vijf dagen omdat hij zijn juf had uitgescholden en een toets waar hij slechte punten op kreeg, had verscheurd. Om organisatorische redenen kan de school hem tijdens die schorsing niet opvangen.

Het is niet het eerste incident. Badr is hoogbegaafd en krijgt hiervoor ook ondersteuning. Hij heeft het soms moeilijk met gepast reageren en met sociale vaardigheden. Hij mist door de schorsing ook nog drie eindejaarstoetsen, maar dat is voor de school geen bezwaar. Hij behaalt zonder probleem zijn getuigschrift lager onderwijs door zijn goede punten.

De ouders aanvaarden dat hun zoon gestraft wordt wanneer hij over de schreef gaat. Ze begrijpen echter niet waarom dit nu nog moet, op het einde van zijn allerlaatste schooljaar daar, en waarom hun zoon dan niet op school kan worden opgevangen. Ze kunnen zich immers niet zomaar vrijmaken op hun werk.

In een volgende mail van de directie lezen de ouders dat de preventieve schorsing waarschijnlijk nog eens met vijf dagen verlengd wordt tot het einde van het schooljaar. De ouders reageren met onbegrip. In al die jaren heeft de school nooit aangegeven dat het niet meer lukte en nu plots, op twee weken van het einde, is de draagkracht overschreden.

In de laatste schoolweek zijn er bovendien leuke activiteiten voor de zesdejaars: een uitstap naar een pretpark, minigolf, de 'proclamatie' en een fuif. Dat moet Badr allemaal missen. Hij is hier erg van aangedaan. Hij heeft het afscheidslied geschreven dat de kinderen op de proclamatie zingen. Volgens de ouders reageert de directeur niet op hun vragen. Ze vragen of wij kunnen bemiddelen.

De schooldirecteur vertelt ons dat er een lang traject is gelopen met Badr en zijn ouders, met vele gesprekken. De gedragsproblemen stapelen zich echter op tegenover leraars en medeleerlingen. De school vermoedt een onderliggend probleem, maar dat is volgens de directeur onbespreekbaar voor de ouders. De school zegt op die manier niet de gepaste zorg en ondersteuning te kunnen geven, maar ze zet toch door.

Ook aan het eind van vorig schooljaar overwoog de klassenraad, na een ernstige escalatie, een tuchtprocedure, maar besliste uiteindelijk om dit niet te doen. De directie wilde Badrs schoolloopbaan

niet onderbreken en vreesde voor de impact op zijn welzijn. De school laat zich ook adviseren door de pedagogische begeleidingsdienst. Een externe ondersteuner werkte mee een gepaste aanpak uit voor wanneer Badr een agressiebuï heeft en om te kijken wat het schoolteam kan doen om zulke uitbarstingen te voorkomen.

De directeur en de zorgcoördinator hadden de week voor de schorsing nog een gesprek met Badr over een ander incident om hem de kans te geven zich te herpakken, maar hij liep woedend weg. Enkele dagen later herhaalde zich hetzelfde scenario. Het laatste incident was dermate heftig dat de juf nu ook fysiek bang is van Badr. De directeur zegt dat het tijd is om ook te kijken naar het welzijn van de andere leerlingen en van de leraars. De schorsing is daarom verlengd tot het einde van het schooljaar.

In ons gesprek met de directie prijzen we de school voor de inspanningen van het hele schoolteam en de kansen die ze Badr hebben gegeven om zijn schoolloopbaan steeds op deze school te kunnen voortzetten. We hebben ook begrip voor de bezorgdheid van de school over de impact van zijn gedrag op de medeleerlingen.

Maar we betreuren dat de school pas nu deze beslissing neemt. Ze hoopt zo een impact te hebben op het gedrag van Badr, maar hoe kan dat als hij niet de kans krijgt om de laatste week weer aan te sluiten en in schoonheid af te sluiten? Het signaal dat de grens is bereikt had ook al veel eerder kunnen komen.

Als er een onderliggende problematiek is, zoals de school vermoedt, is het des te belangrijker voor het zelfbeeld van Badr om hem nu niet het signaal te geven dat hij "stout" of "slecht" is. We vragen de school om toch samen met Badr te bekijken of de jongen niet, onder strikte voorwaarden, het schooljaar kan afronden.

De directeur belooft dit opnieuw te bespreken met de zorgcoördinator. We koppelen het gesprek terug naar de ouders en bespreken ook de bezorgdheid over een mogelijke onderliggende problematiek en de overstap naar het secundair onderwijs. De volgende dag laat de vader van Badr weten dat hij en zijn zoon die ochtend zijn uitgenodigd op school. Het werd een positief gesprek. Badr mag de laatste schooldagen met zijn klas meemaken. Er zijn duidelijke afspraken gemaakt en de juf krijgt extra ondersteuning voor de laatste schoolweek. De ouders staan nu wel open voor ondersteuning voor de agressie en de impulsiviteit van Badr.

Scholen evalueren ook te weinig samen met de leerling, de ouders en eventuele welzijnspartners of de maatregel werkt, of hij moet teruggeschroefd worden of dat andere maatregelen of een andere vorm van ondersteuning misschien meer resultaat kunnen opleveren. We vragen scholen daarom om tegenover leerling en ouders helder te communiceren over de evaluatie en de evolutie van een maatregel. In sommige meldingen kan er zelfs moeilijk gesproken worden over het hanteren van een maatregelencontinuüm.

Straffen in één keer van nul naar honderd

De mama van Tilly, 14 jaar, contacteert ons begin november. Haar dochter is op 1 september begonnen in een nieuwe school. Bij de inschrijving had de moeder aan de directie gesignaleerd dat Tilly gedragsproblemen heeft, en dat de school best al het CLB zou inschakelen. Dat gebeurde niet.

Op 26 september krijgt de moeder bericht dat Tilly tien dagen preventief geschorst is, omdat ze onbeleefd is tegenover twee leraars en omdat ze de les verstoort door de klas te laat binnen te komen of te vroeg te verlaten. De moeder zegt ons dat ze tot die dag geen enkele melding gezien heeft, ook niet via Smartschool. De school voegt die uiteindelijk toe, maar pas na 26 september.

Op 6 oktober, na de preventieve schorsing, beslist de school om Tilly definitief uit te sluiten. De moeder van Tilly gaat het tuchtdossier inkijken: drie pagina's met telkens dezelfde opmerkingen over onbeleefd gedrag en verstoring van de lessen, vooral van die twee leraars. Ze gaat in beroep, maar de beslissing van de school wordt bevestigd.

Tilly vindt een nieuwe school. Om herhaling te voorkomen vraagt de moeder zelf een gesprek met het CLB en de leerlingenbegeleiding. Een psycholoog werkt met Tilly rond haar opstandige gedrag. De moeder signaleert haar ongenoegen bij het Kinderrechtencommissariaat. Ze vindt de sanctie door de vorige school niet in verhouding staan tot de feiten. Ze hekelt ook het feit dat Tilly geen begeleiding kreeg en de school niet eerst een beroep heeft gedaan op minder ingrijpende maatregelen.

Beroepsprocedures: communicatie en transparantie kunnen beter

Ouders en leerlingen vragen ons om advies wanneer ze met hun kind voor een tuchtverhoor op school moeten komen. Ze zoeken ook advies of ondersteuning wanneer

ze een beroep willen indienen tegen een definitieve uitsluiting. We merken dat de beroepsprocedure tegen zo'n uitsluiting aanleiding geeft tot veel wrevel.

Bij een definitieve uitsluiting moet de brief die de leerling en de ouders op de hoogte brengt, verwijzen naar de mogelijkheid om een beroep in te dienen en naar de procedure die ze dan moeten volgen. Uit onze contacten met ouders maken we op dat deze informatie niet altijd (correct) in de brief staat. Nochtans hebben zij recht op informatie. Als die ontbreekt, komt het recht op verdediging van de leerling ernstig in het gedrang.

Het schoolbestuur zou vaak ook actiever kunnen communiceren en behulpzamer zijn bij de beoordeling van de ontvankelijkheid van een beroep. Zo zijn er veel vragen over hoe de drie tot vijf dagen waarbinnen beroep aangetekend moet worden, geteld worden. Soms hebben de ouders en de leerling niet door dat een leerling die net achttien geworden is, zelf de brief voor het beroep moet ondertekenen. De ombudsnormen voor goed bestuur – actieve informatieplicht, actieve dienstverlening, hoffelijkheid en hulpvaardigheid – zijn op dat vlak een goede leidraad.

Wanneer het beroep dan ontvankelijk is en bij de beroepscommissie belandt, hebben ouders en jongeren ook daar vaak gemengde gevoelens bij. Deze commissie bevat naast interne ook externe leden. De keuze van die externe leden roept vaak vragen op bij ouders en jongeren. Wanneer die uitsluitend bestaan uit bijvoorbeeld de directeur van een school van een ander schoolbestuur, een voorzitter of beleidsmedewerker van een ander schoolbestuur, of een gepensioneerd leraar van de betrokken school, dan overheerst het gevoel dat het perspectief van de school dominant is. En dat de beroepsprocedure op die manier toch een redelijk interne aangelegenheid blijft.

Naar de letter van de wet valt op de keuze van deze externe leden niets aan te merken. Maar de bedenkingen die leerlingen en ouders daarbij hebben, vinden wij terecht. Wij vragen daarom al langer om een striktere definitie te hanteren voor deze 'externe leden'. We vragen dat externe leden ook gezocht worden buiten het onderwijsveld. We hebben aan beroepscommissies deelgenomen waarin bijvoorbeeld ook een gepensioneerd rechter of een medewerker van een CAW of CGG zat. Jongeren en ouders ervaren dan dat hun perspectief evenwaardig is aan dat van de school. En dat de redelijkheid en de proportionaliteit van de maatregel zorgvuldiger worden heroverwogen.

7. Rechten van kinderen op de vlucht

7.1. Geen noodopvang voor heel wat jongeren en gezinnen met kinderen

De opvangcrisis voor mensen die asiel aanvragen in België blijft aanslepen. Na een rustigere zomer ging het in het najaar van 2022 al snel opnieuw van kwaad naar erger. Het opvangnetwerk slibde in geen tijd dicht. Ook gezinnen en niet-begeleide minderjarigen belandden opnieuw op straat.

“Een van de dingen die me bijblijven, zijn de overnachtingen op straat hier in Brussel. Het is erg koud en ik heb de hele nacht niet geslapen. Dat zou mijn enige advies zijn: zorg alstublieft dat er 's nachts geen mensen hoeven buiten te slapen.”

Niet-begeleide minderjarige in de humanitaire hub in Brussel

Niet alleen middenveldorganisaties, die in de bres sprongen om zoveel mogelijk mensen toch onderdak en medische zorg te bieden, trokken ons verantwoordigd aan de mouw. We kregen ook signalen van medewerkers van Fedasil en andere overheidsdiensten. We voerden ook zelf gesprekken met jongeren.

Tussen oktober en december 2022 kregen 300 jongeren geen opvang op de dag dat ze hun asielaanvraag indienden. Volgens Caritas sliepen in december zeker 150 jongeren op straat. Sommigen onder hen vonden nadien opvang. Niemand heeft systematisch zicht op wat er gebeurd is met de tientallen jongeren die zich niet opnieuw aanboden voor een opvangplek.

De overheid zocht naar oplossingen. Dat gebeurde traag, te weinig en te laat. Ze maakte ook bijkomende capaciteit vrij voor deze doelgroep. Maar elke dag kwamen er nog jongeren bij. Er werden keuzes gemaakt in functie van de beschikbare opvangplaatsen, ook voor niet-begeleide minderjarigen. Zo oordeelde de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) op basis van een gesprek en het uiterlijk of de jongere die zich aanbood voor asiel minderjarig was of niet. Bij twijfel over minderjarigheid is opvang niet gegarandeerd.

Tijdens de opvangcrisis in het najaar van 2022 bracht het Kinderrechtencommissariaat een bezoek aan de humanitaire hub in Brussel, waar medische hulp en andere ondersteuning wordt geboden aan vluchtelingen en mensen zonder papieren.

“Nu is er vooral actie nodig. Dringend. Minderjarigen hebben recht op opvang. Trauma's bovenop trauma's zijn onaanvaardbaar. Hoeveel meer traumatische ervaringen moet een minderjarige op de vlucht nog dragen?”

Caroline Vrijens, Vlaams kinderrechtencommissaris, en Bernard De Vos, toenmalig Délégué général aux droits de l'enfant, in hun opiniestuk van 21 oktober 2022 in De Standaard

Voor deze 'selectie' zijn er geen wettelijke criteria en is er geen motiveringsplicht. Het is een subjectieve inschatting door de ambtenaar ter plaatse, en die kan zich vergissen. Uit de leeftijdstesten blijkt dat een derde van de jongeren van wie de Dienst Vreemdelingenzaken vermoedde dat ze meerderjarig waren, toch minderjarig is. Dat heeft voor hen zware gevolgen. Voor meerderjarige asielzoekers was er op dat moment immers vaak geen opvang.

Elke dag werden fundamentele rechten van kinderen en jongeren geschonden of niet gerealiseerd. Het recht op een veilige omgeving en op ontwikkeling, het recht op passende bescherming en humanitaire bijstand, het recht op bescherming tegen misbruik en exploitatie. Het recht ook op onmisbare basisvoorzieningen zoals een dak boven het hoofd, een bad, voedsel en begeleiding.

Nochtans is het VN-Kinderrechtenverdrag bindend voor België, en dat geldt onverminderd voor de rechten van buitenlandse minderjarigen die hier internationale bescherming vragen. Ook in tijden van crisis. In onze knelpuntennota van 15 december 2022, '[Geef in de opvangcrisis gewicht aan kinderrechten](#)', en in verschillende opiniestukken signaleerden we nogmaals waar het fout loopt, en wat verwacht mag worden van een overheid die de kinderrechten hoog in het vaandel draagt.

Dit zijn enkele van onze aanbevelingen:

- Plaats het belang van het kind centraal. Houd bij elke beslissing, bij elke maatregel die een impact heeft op kinderen, zoveel mogelijk rekening met hun rechten en hun behoeften.
- Bied gepaste opvang aan alle minderjarigen (en hun gezin als ze begeleid in België zijn), op hun maat en volgens hun behoeften.
- De beslissing bij twijfel over de minderjarigheid van een jongere die asiel aanvraagt en dus opvang moet krijgen, heeft immense gevolgen. Laat het oordeel over de leeftijd niet alleen aan de Dienst Vreemdelingenzaken, betrek er minstens ook de Dienst Voogdij bij.
- Behandel een jongere als minderjarig zolang niet is bewezen dat hij of zij meerderjarig is.
- Laat niet-begeleide minderjarigen eerst even op adem komen in een opvangcentrum vooraleer hen mee te nemen voor de leeftijdstest. Bied hun medische zorg en psychologische ondersteuning.
- Zorg op de langere termijn voor genoeg structurele opvang.
- Zet meer voogden in zodat elke niet-begeleide minderjarige een wettelijke vertegenwoordiger heeft die waakt over zijn of haar welzijn. Begin september 2023 wachtten 1197 jongeren nog op

een voogd. In Wallonië en Brussel is de wachttijd gemiddeld vier-vijf maanden; in Vlaanderen is dat vier tot negen maanden, afhankelijk van de regio. Denk daarom, in afwachting van een voogd, na over andere oplossingen voor de dagelijkse problemen van deze jongeren. Geen voogd hebben heeft zware gevolgen voor deze kinderen en jongeren. Geen voogd betekent immers geen Groeipakket, inclusief de schooltoeslag; geen opstart van de verblijfsprocedure; geen inschrijving in het ziekenfonds; geen bankrekening kunnen openen,...

We overlegden over al deze punten ook met het kabinet van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie.

➔ Knelpuntennota '[Geef in de opvangcrisis gewicht aan kinderrechten](#)', 15 december 2022

➔ Jaarverslag 2021-2022 '[Meer gewicht aan kinderrechten](#)', p. 82-83.

➔ Opinie op Knack.be '[Opvang van niet-begeleide minderjarigen gaat van kwaad naar erger](#)', 21 oktober 2022

➔ Standpunt '[Opvangcrisis: Kinderen en gezinnen horen niet op straat te slapen](#)', 17 oktober 2022

Memorandum 2024

Vermijd een nieuwe opvangcrisis en ga voor permanente bufferplaatsen voor minderjarigen

- Werk aan langetermijnoplossingen, zoals een solide opvangsysteem, dat zich kan aanpassen aan de schommelingen die inherent zijn aan de realiteit van asielaanvragen.
- Voorkom dat jongeren opnieuw op straat terechtkomen. Creëer genoeg vaste bufferplaatsen in het opvangnetwerk.

7.2. Nood aan aangepaste opvang voor niet-begeleide minderjarigen

Naast de meldingen over het tekort aan opvangplaatsen steeg ook het aantal meldingen over jongeren die in ongeschikte opvangplekken verblijven. We kregen klachten over niet-begeleide minderjarigen die nood hebben aan jeugdhulp, omdat ze bijvoorbeeld jonger zijn dan 15 of omdat ze een extra kwetsbaarheid hebben zoals een handicap of een trauma, maar die niet konden doorstromen en daarom nog in collectieve opvangcentra verblijven. We kregen ook meldingen over de opvangkwaliteit in sommige collectieve opvangcentra. Die plekken zijn niet geschikt om er lang te verblijven.

We namen deze meldingen individueel op met Fedasil. Daarnaast besloten we om een aantal opvangcentra te bezoeken. Sommige centra vangen alleen niet-begeleide minderjarigen op, andere verwelkomen naast niet-begeleide minderjarigen ook gezinnen en alleenstaande asielzoekers. We bezochten ook een leefgroep in de jeugdhulp die jonge niet-begeleide minderjarigen opvangt.

Moeilijke doorstroom naar de jeugdhulp

Als niet-begeleide minderjarigen nog geen 15 jaar zijn als ze aankomen in België, stromen ze normaal gezien door naar een opvangplek die het best aansluit op hun noden, zoals kleinschalige leefgroepen in de jeugdhulp of pleeggezinnen.

Die doorstroom is allesbehalve vanzelfsprekend. Begin september verbleven 140 niet-begeleide minderjarigen jonger dan 15 in collectieve opvangcentra van Fedasil of partners. Dat komt omdat er te weinig plaatsen zijn in de jeugdhulpvoorzieningen, maar ook omdat er te weinig pleeggezinnen zijn voor de allerjongste niet-begeleide minderjarigen.

De medewerkers van Fedasil doen er alles aan om kinderen en jongeren onder de 15 goed op te vangen en te begeleiden. Maar collectieve opvang is ongeschikt voor hen, zeker voor de jongste niet-begeleide minderjarigen. Deze plekken kunnen niet de zorg en de begeleiding bieden die jeugdhulpvoorzieningen in huis hebben. Er zijn verschillen in de omkadering: het aantal medewerkers per leefgroep, het opleidingsniveau van de begeleiders, de omvang van de leefgroep, de infrastructuur,...

In de jeugdhulp is rust en structuur installeren de eerste bezorgdheid. Deze voorzieningen begeleiden de kinderen bij het zoeken naar en contacteren van familie of netwerk. De mogelijkheid van ondersteunende pleegzorg wordt onderzocht; er zijn gesprekken met steungezinnen om na te gaan of deze jongeren er (deels) terecht kunnen.

Begeleiders in de collectieve centra kunnen minder antwoorden bieden op individuele noden. Er zijn ook veiligheidsrisico's, omdat veel jongeren samenzitten, soms ook met volwassen alleenstaande asielzoekers.

“Sinds ik niet meer in het Fedasilcentrum verblijf maar wel in de jeugdhulp, heb ik minder stress. Ik woon niet meer samen met vierhonderd anderen en ik lig niet meer met andere jongens op de kamer. Er wordt gekeken of iedereen goed op school geraakt. Ik word er ook beter geholpen en kan met vragen terecht bij de begeleiding.”
Jongere die in een jeugdhulpvoorziening verblijft

Niet-begeleide minderjarigen vast in ongeschikte collectieve opvang

Na een verblijf in een observatie- en oriëntatiecentrum (eerste fase) komen de meeste niet-begeleide minderjarigen van 15 jaar of ouder terecht in een collectief opvangcentrum van Fedasil of van zijn partners (tweede fase). Daarna volgt een derde fase met individuele opvang. Die derde fase is enkel voorbehouden aan niet-begeleide minderjarigen die internationale bescherming hebben gekregen. Zowel bij onze bezoeken aan de opvangcentra als in de klachten viel op dat de wachttijden voor die derde fase, vooral voor bepaalde Afghaanse jongeren, erg lang zijn. Die lange wachttijden zaaien niet alleen onzekerheid over de eigen toekomst, ze zijn ook frustrerend voor de jongeren.

De begeleiding en de directie in de collectieve centra roeien met de riemen die ze hebben, maar de leefomstandigheden zijn er ongeschikt voor kinderen en jongeren. Waar we vroeger vooral signalen kregen over het gebrek aan psychologische hulp, merken we nu dat het ook om het voldoen van primaire behoeften gaat: gebrek aan privacy (ze slapen meestal met vier of zelfs meer op een kamer), gebrekkige infrastructuur, voortdurend nachtlawaai, geweld, gebrek aan medische zorg, vrijetijdsbudget, kledij en vervoer, tekort aan personeel, enzoverder. Dit heeft een enorme impact op het welzijn van de jongeren en maakt hen wanhopig. Ook van gezinnen in collectieve opvangcentra krijgen we gelijkaardige klachten.

De kinderrechtencommissaris ging op bezoek in verschillende opvangcentra voor niet-begeleide minderjarige vluchtelingen.

“Het Fedasilcentrum doet veel moeite voor jongeren maar er zijn te weinig krachten om het goed te laten lopen. Dat merken we bij onze jongeren. Zo is er een jongen van 17 wiens begeleider voor lange tijd afwezig is. Ik drong aan op een nieuwe assistent, maar die is nu ook out. Voor de jongeren is het gebrek aan ondersteuning erg ingrijpend. Ook de infrastructuur is heel precair in het centrum. Er is een living, maar die is veel te klein voor 80 personen. Het is een heel oud gebouw, de jongeren hebben geen bureau, geen privacy, ze kunnen geen huiswerk maken in een apart lokaal, gebrekkige kamers, ... We merken dat ze slecht slapen en dat ze soms bijslapen op school. Sommige jongeren willen niet meer in het centrum slapen en blijven er ook overdag zoveel mogelijk weg. Er zijn ook jongeren die aan zelfverminking doen.”

OKAN-leraar

“De financiering is ondermaats. Voor alles moeten ze een beroep doen op hun Groeipakket. Voor de aankoop van kleding, voor vervoer. Voor vrije tijd is er vrijwel geen budget, zodat hobby's en kampjes onmogelijk zijn. Bovendien wordt van de jongeren verwacht dat ze de helft bijleggen vanuit hun Groeipakket. Het is logisch dat telecom van het Groeipakket wordt betaald, maar de combinatie van die basisdingen is voor mijn pupillen onmogelijk. Ze krijgen per maand 80 euro, dat is veel te weinig om aan al deze noden te voldoen. Het centrum werkt bovendien niet of nauwelijks met tolken – ik merk dat wanneer ik langskom met de tolk, de begeleiding maakt dan graag van de gelegenheid gebruik om zaken met de jongere te bespreken. Hier zijn ook geen middelen voor.”

Voogd van twee minderjarigen in een opvangcentrum van het Rode Kruis

“Het is nu al een paar keer dat ik vaststel dat kinderen die er verblijven, geen medische zorg krijgen. Het gaat eerder om medische zorg in de ruime zin, namelijk paramedische zorg en ondersteuning op medisch vlak. Zo is er een gezin met een zoontje dat doof is. De jongen zou een implantaat kunnen krijgen om toch iets te horen. Fedasil wil die kosten niet dragen. Nu zitten ze op het spoor van een hoorapparaat. Opnieuw moet die aanvraag tot mogelijke terugbetaling ingediend worden en weer moeten ze maanden wachten. Een ander kind had logopedie nodig, ook die kosten wilde Fedasil niet dragen. Deze kinderen hebben duidelijk minder rechten dan andere kinderen terwijl hun recht op medische zorg gelijkwaardig zou moeten zijn.”

Vrijwilliger in een opvangcentrum van Fedasil

Memorandum 2024

Regel opvang op maat voor jonge niet-begeleide minderjarigen

- Laat de jongere niet-begeleide minderjarigen zo snel mogelijk doorstromen naar de jeugdhulp. Creëer daarom meer plaatsen voor die groep in de jeugdhulp.
- Zorg voor een betere doorstroom van oudere niet-begeleide minderjarigen in de jeugdhulp naar de lokale opvanginitiatieven.
- Doe maximale inspanningen zodat de allerjongste niet-begeleide minderjarigen terecht kunnen in pleegzorg.
- Zorg voor outreachende mobiele en ambulante begeleiding en ondersteuning van collectieve opvangcentra waar jonge niet-begeleide minderjarigen verblijven die nog niet kunnen doorstromen naar jeugdhulpvoorzieningen.

7.3. Wettelijke vertegenwoordigers nodig voor niet-begeleide Oekraïeners

De oorlog in Oekraïne, die begon op 24 februari 2022, blijft vluchtelingen naar België en andere Europese landen drijven. Daar zijn ook niet-begeleide minderjarigen bij. Vluchtelingen uit Oekraïne krijgen automatisch het statuut van tijdelijke bescherming, waardoor ze buiten de asielprocedure blijven.

De Dienst Vreemdelingenzaken signaleert vooral de Oekraïense niet-begeleide minderjarigen aan de Dienst Voogdij. Ze hebben recht op een voogd, maar de Dienst Voogdij kampt al jaren met een acuut tekort aan voogden. Begin september stonden ongeveer 1197 minderjarigen op de wachtlijst voor een voogd. Het is vier tot negen maanden wachten, afhankelijk van de regio. Ongeveer 529 wachtenden waren Oekraïense niet-begeleide kinderen en jongeren. Gezien dit nijpend tekort geeft de Dienst Voogdij voorrang aan kinderen zonder tijdelijk beschermingsstatuut. De meeste Oekraïense minderjarigen worden in België opgevangen bij familie of in pleeggezinnen. Ze zijn relatief goed omkaderd door lokale besturen.

Toch botsten ook zij zonder voogd op praktische problemen, zoals bij de inschrijving op school of voor de uitbetaling van het Groeipakket. De Dienst Voogdij en de FOD Maatschappelijke Integratie informeren lokale besturen over oplossingen voor dergelijke praktische problemen als er geen voogd is.

Kwetsbare niet-begeleide minderjarigen uit Oekraïne krijgen wel een voogd toegewezen. Het gaat bijvoorbeeld om erg jonge kinderen, jongeren die mogelijk het slachtoffer zijn van mensenhandel of mensensmokkel of jongeren met ernstige medische of psychische problemen.

De Dienst Voogdij bekijkt daarom of er andere formules voorhanden zijn om deze jongeren een wettelijke vertegenwoordiger te geven. Het openen van een burgerlijke voogdij kan een oplossing bieden in specifieke situaties. De Dienst Voogdij onderzoekt momenteel ook met het Koninklijk Verbond van Vrederechters en Politierechters de mogelijkheid om families de pleegvoogdij te laten aanvragen en ze te ondersteunen bij het indienen van hun aanvraag.

De Dienst Voogdij analyseert ook de situatie van alle niet-begeleide Oekraïense minderjarigen die officieel zijn gemeld bij de dienst sinds het begin van de oorlog. Zijn ze nog in België? Zijn ze nog minderjarig? Is hier ondertussen een ouder aangekomen? Bij wie verblijven ze als dat niet het geval is? Is dat een veilige plek? Hebben ze specifieke behoeften? Het Kinderrechtencommissariaat volgt de situatie op de voet op.

Memorandum 2024

Grensbeheer met respect voor kinderrechten

- Zorg voor grensbeheerprocessen die veilig zijn en tegelijk ook kinderrechten eerbiedigen, beschermen en vervullen.
- Bescherm kinderen op de vlucht en weiger nooit kinderen en jongeren de toegang tot het land.
- Maak een einde aan pushbacks van mensen op de vlucht, waar dan ook.

7.4. Domino-effect van geschonden rechten voor niet-begeleide minderjarigen

Geen voogd hebben of niet kunnen starten in OKAN-onderwijs heeft een zeer grote impact op niet-begeleide minderjarigen, zoals blijkt uit de klachten die bij ons binnenkomen. Geen voogd betekent niemand die voor hen opkomt. Geen school betekent geen integratie, geen structuur, geen sociaal contact. Geen voogd hebben en niet naar school kunnen zijn bovendien schendingen van hun recht op onderwijs en op bescherming.

Deze schending van hun rechten lokt bijkomende problemen en schendingen uit. Geen voogd betekent ook geen Groeipakket, inclusief de schooltoeslag; geen opstart van de verblijfsprocedure; geen inschrijving in het ziekenfonds; geen bankrekening kunnen openen,... Niet schoollopen betekent opnieuw geen inschrijving in een ziekenfonds, geen vakantiewerk en vaak ook geen deelname aan een zomerschool, omdat die verbonden is aan een school.

Dat domino-effect is niet alleen problematisch voor de niet-begeleide minderjarige zelf, maar ook voor zijn directe en ruimere omgeving. Wie betaalt de schoolfacturen? Wat als een jongere medische zorg nodig heeft? Als er geen voogd is om een verblijfsprocedure op te starten, moet de jongere een langere tijd in een opvangstructuur verblijven, waardoor er geen plaats is voor anderen. Geen school betekent dat jongeren noodgedwongen in opvangcentra of in voorzieningen zitten die niet aangepast zijn om hen dag in dag uit op te vangen.

We vragen nogmaals met aandring om na te denken over andere oplossingen om de dagelijkse problemen die niet-begeleide minderjarigen zonder voogd ondervinden, weg te werken. We vragen de overheid ook om extra inspanningen te doen om nieuwe voogden aan te trekken, want daar heeft elke niet-begeleide minderjarige recht op.

Lees ook: Tekort aan OKAN-plaatsen vertraagt integratie jonge nieuwkomers, pagina 63.

Het Kinderrechtencommissariaat signaleert

Schooltoelage misgelopen

Abdellah, gevlucht uit Afghanistan, verblijft in een opvangcentrum van Fedasil. De jongen onderging eerder een leeftijdsonderzoek. Dat bepaalde, zes maanden na aankomst, dat hij in december 18 wordt. Hij heeft geen officiële documenten om te bewijzen dat hij dan zeventien is, zoals hij zelf zegt. Door het tekort aan voogden moest hij negen maanden wachten voor hij er een toegewezen kreeg. Dit gebeurde op 30 augustus maar door administratieve vertraging ging de voogdij pas in op 2 september. Een akkefietje op papier met grote gevolgen. Abdellah loopt de schooltoeslag voor het nieuwe schooljaar mis. Hij was nochtans in augustus al ingeschreven in de school en zijn voogd had al voor 1 september contact gehad met hem. Abdellah ontving voor de periode zonder voogd ook geen Groeipakket. Als hij achttien wordt, verliest hij dat helemaal.

Wij namen contact op met het Agentschap Uitbetaling om na te gaan of Abdellah een rechtzetting kon krijgen voor de schooltoeslag. Hij kon immers aantonen dat de vertraging een administratieve oorzaak had, die buiten hem of zijn voogd lag.

Het Agentschap bezorgde een uittreksel uit de regelgeving die het toepast voor niet-begeleide minderjarigen. Om aanspraak te maken op het Groeipakket moet een kind meer dan drie maanden wettelijk in Vlaanderen verblijven. Voor de schooltoeslag moet deze voorwaarde vervuld zijn op 31 augustus voor het schooljaar in kwestie.

De Vlaamse regering heeft een vrijstelling op deze voorwaarde voorzien als het kind het statuut van niet-begeleide minderjarige heeft. Dan kan het wel een Groeipakket en een schooltoelage krijgen. Zolang Abdellah geen voogd had, was dat niet het geval. Pas met de aanstelling van zijn voogd werd hij officieel een niet-begeleide minderjarige vreemdeling.

Het Agentschap zegt te begrijpen dat de Dienst Voogdij in moeilijke omstandigheden moet werken op dit moment. Maar regels zijn regels. Deze strikte interpretatie, zonder enige marge, bemoeilijkt de situatie. De basisoorzaak van de problemen van Abdellah en met hem vele honderden jongeren is vooral het tekort aan voogden.

7.5. Gezinshereniging legt zware druk op schouders van minderjarigen

Lijdensweg om ouder en zus naar België te halen

Een voogd contacteert ons met een klacht. Met lede ogen volgt hij de administratieve, logistieke en financiële lijdensweg van zijn Somalische pupil die een hereniging met haar zus en haar gehandicapte vader heel snel moet regelen. Vader en zus verblijven al maandenlang in Nairobi, Kenia, om bij de Belgische ambassade de visaprocedure op te starten en alle formaliteiten te doorlopen. Heen en weer reizen naar Somalië is te duur en te riskant.

Om voor hen de verblijfskosten in Nairobi te betalen stuurt de pupil geregeld geld naar haar vader. Buiten de schooluren en tijdens het weekend gaat ze werken om dit geld bijeen te brengen. Ze wil haar schooltoeslag gebruiken om de vliegtuigtickets voor haar vader en haar zus te betalen. Ze zou ook graag een of meer van haar broers naar België brengen, maar dat geld krijgt ze voorlopig niet bijeen.

De voogd vindt het immoreel dat een minderjarige een dergelijke verantwoordelijkheid draagt. Het gaat ten koste van de tijd en de middelen die het meisje zou moeten kunnen geven aan haar opleiding in de zorgsector, een opleiding die haar moet helpen te integreren in de Belgische samenleving.

“Het kan niet dat minderjarigen buitensporig hard werken en hun schoolgeld moeten aanspreken om wettelijk verenigd te kunnen worden met hun ouders of naaste familie. Dit gaat ten koste van hun studies en hun psychisch welzijn, en opent zo de deur naar kinderarbeid en zwartwerk.”

Als niet-begeleide minderjarige vreemdelingen internationale bescherming genieten, hebben zij het recht om hun ouders naar België te laten komen in het kader van gezinshereniging. Minderjarige broers of zussen kunnen dit enkel via een humanitair visum.

Meldingen als deze van de verantwoordigde voogd maar ook andere meldingen bij het Kinderrechtencommissariaat tonen hoeveel druk er erg vaak ligt op de schouders van deze jongeren bij zo'n procedure voor gezinshereniging.

De druk om alles administratief mee in orde te brengen en de druk om het nodige geld vaak op de korte termijn bijeen te brengen, de druk van ouders die argwaan koesteren omdat ze niet altijd zicht hebben op de ingewikkelde administratieve procedures. De jongere kan zich daardoor vaak niet toelekken op zijn of haar eigen toekomst hier.

Volgens het VN-Kinderrechtenverdrag moeten overheden de gezinshereniging met "welwillendheid, menselijkheid en spoed" uitvoeren. Meldingen en signalen op het Kinderrechtencommissariaat laten zien dat de Belgische procedure voor gezinshereniging heel wat extra drempels opwerpt voor niet-begeleide minderjarigen, bij het opstarten van de procedure, tijdens de procedure en erna.

Hindernissen voor gezinsleden bij indiening in het herkomstland

Ouders van niet-begeleide minderjarigen moeten vaak al bij het opstarten van de procedure gezinshereniging heel wat obstakels overwinnen. Gezinsleden ondernemen vaak moeilijke, gevaarlijke en dure reizen naar de bevoegde Belgische ambassade. Net als onze buurlanden zou ook België de mogelijkheid moeten bieden om de procedure gezinshereniging hier op te starten. Door gebruik te maken van nieuwe technologieën kan het dure over en weer reizen naar een Belgische ambassade vermeden worden.

Recent oordeelde het Hof van Justitie in het arrest C-1/23 dat het Unierecht niet toelaat dat België altijd kan eisen dat een gezinslid van een derdelander, in het bijzonder maar niet uitsluitend van een erkend vluchteling, zich in persoon aanbiedt bij de bevoegde diplomatieke of consulaire post in het buitenland om gezinshereniging aan te vragen. In situaties waarin het onmogelijk of bijzonder moeilijk is voor het gezinslid om zich te verplaatsen naar de bevoegde post, mag België dit niet vragen. Lidstaten kunnen wel vragen dat een gezinslid in een later stadium van de procedure in persoon verschijnt. Ze moeten dit zelf faciliteren en beperken tot het strikt noodzakelijke.

Te korte indieningstermijn

De ouders van een niet-begeleide minderjarige moeten hun aanvraag indienen vóór de achttiende verjaardag van het kind. Wanneer de jongere 18 werd tijdens de asielpprocedure, kunnen de ouders hun aanvraag toch nog indienen binnen een redelijke termijn. De Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) past in zulke situaties een strikte termijn van 3 maanden toe na het bekomen van internationale bescherming.

Deze termijn is erg kort. Zeker omdat ouders soms lang moeten wachten op paspoorten, omdat het hen niet lukt om op tijd naar de bevoegde ambassade te reizen, omdat hun aanvraag onvolledig was,... We stellen daarom voor om de indieningstermijn te verlengen naar 12 maanden voor jongeren die 18 werden tijdens de asielaanvraag en voor jongeren die net voor hun 18 jaar internationale bescherming kregen.

Hoge kosten

De kosten voor de aanvraag van het visum, voor het vertalen en legaliseren van documenten, voor de verplaatsingen naar de ambassade, voor de DNA-testen, de vliegtuigtickets naar België, enzoverder zijn een groot obstakel voor de gezinshereniging. In de praktijk belandt de rekening vaak bij de niet-begeleide minderjarige. De ouders zitten zelf vaak in een precare positie en krijgen die enkele duizenden euro's niet bijeen. Voor sommige jongeren is de procedure gezinshereniging geen optie, omdat ze te duur is. Anderen stellen alles in het werk om het geld ervoor snel bijeen te krijgen, ten koste van hun eigen welzijn en integratie.

We vragen daarom om de kosten van de visa-aanvragen te verlagen en het aantal fysieke verplaatsingen zoveel mogelijk te beperken. De VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR en de Europese Commissie bevelen aan dat de overheid de kosten van DNA-testen op zich neemt. Net als Myria kijken we ook naar Nederland, waar een fonds ondersteuning biedt aan begunstigden van internationale bescherming die de kosten niet zelf kunnen dragen.

Te veel ad-hocondersteuning tijdens de procedure

Of een aanvraag tot gezinshereniging lukt, hangt sterk af van de vraag of de minderjarige de juiste professionele ondersteuning vindt. Niet elke niet-begeleide minderjarige kan terugvallen op een voogd of een organisatie die de tijd heeft en voldoende juridisch onderlegd is om die complexe procedure te doorworstelen.

De procedure van gezinshereniging is vaak nog bezig op het moment dat een minderjarige 18 wordt. Maar dan stopt de voogdij. Jongeren die net 18 zijn bij een positieve beslissing van het Commissariaat-Generaal voor Vluchtelingen en Staatlozen over hun vluchtelingenstatuut hebben bovendien nog heel wat andere praktische aangelegenheden te regelen, zoals een eigen woonst vinden, hun inschrijving in de gemeente regelen, lid worden bij een mutualiteit,...

We pleiten daarom voor een centrale instantie die de gezinshereniging voor niet-begeleide minderjarigen intensief begeleidt, organiseert en faciliteert.

Tekort aan ondersteuning bij spanningen in hersamengesteld gezin

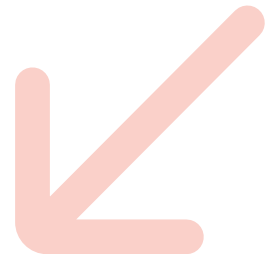
Aan de deur gezet na gezinshereniging

“Ik werk op een JAC. We hebben momenteel twee jongeren die hier aankwamen als niet-begeleide minderjarige vreemdeling en die hun gezinshereniging rond kregen. Nog geen vijf jaar na de hereniging zijn de twee jongeren thuis aan de deur gezet. We merken dat er maar weinig herstel mogelijk is met het gezin van herkomst. De twee jongeren zijn nu noodgedwongen sofasurfers, ze zijn bijna meerderjarig en kunnen niet meteen terecht in de hulpverlening.”

De stress is niet altijd voorbij wanneer de niet-begeleide minderjarige uiteindelijk met zijn gezin herenigd is. Omdat deze jongeren ondertussen hun weg hier al wat kennen, schakelen de ouders hen in om een woning te

zoeken, een school te regelen, te tolken, de familie te installeren. Dit legt opnieuw druk op hun schouders. Na vele maanden, soms jaren, voor alles zelf te hebben ingestaan, is het voor jongeren ook niet altijd evident om opnieuw in een gezinssysteem te functioneren. De gezinsleden hebben elkaar vaak lang niet meer gezien, de jaren hebben hen veranderd. Het gezin moet een nieuw evenwicht vinden. Dit proces vraagt tijd.

In sommige gevallen kan dit leiden tot conflicten en soms tot breuken. We kregen vragen over jongeren van wie de opvoedingssituatie uitmondte in verwaarlozing. De conflicten thuis lopen soms zo hoog op dat samenleven niet meer lukt en ouders niet meer voor hen zorgen. Jongeren komen er dan alleen voor te staan. Ze vinden vaak nergens ondersteuning. We zitten momenteel samen met enkele diensten om na te gaan waar deze jongeren op botsen en welk aanbod ontbreekt.

Memorandum 2024

Buitenlandse niet-begeleide straatkinderen hebben recht op aangepaste opvang en zorg

- Stimuleer meer samenwerking tussen diensten, organisaties op het terrein en onderzoekers. Ga voor een gecoördineerde aanpak tussen overheden, over beleidsdomeinen heen.
- Organiseer gepaste opvang en aanklappende hulpverlening die deze jongeren, die vaak zelf weinig of geen hulp vragen, toch kan vasthouden.
- Agendeer dit probleem op Europees niveau.

8. Rechten van jongeren in conflict met de wet

8.1. Handboeien bij minderjarigen: alleen nog in uitzonderlijke omstandigheden

Via de klachtenlijn krijgen we nog steeds meldingen over minderjarigen die diep onder de indruk zijn van het gebruik van handboeien door de politie. Dat gebeurt niet alleen bij minderjarigen die verdacht worden van een jeugddelict of die daarvoor een sanctie kregen. We krijgen ook meldingen van jongeren die in jeugdvoorzieningen verblijven wegens een verontrustende situatie en die in contacten met de politie ook handboeien om kregen.

Op het terrein sijpelt dus slechts traag door wat wettelijk een feit is sinds de wijziging van de Wet op het Politieambt van 5 augustus 1992. Het gebruik van handboeien bij minderjarigen ligt nu strikt aan banden. Deze wijziging verscheen in het Belgisch Staatsblad op 22 december 2022 en is van kracht sinds 1 maart 2023. De Wet op het Politieambt maakt voortaan een onderscheid tussen volwassenen en kinderen. Slechts in een zeer beperkt aantal situaties en onder strikte voorwaarden kan de politie een minderjarige in de boeien slaan.

Minderjarigen kunnen alleen geboeid worden als:

- ze zich verzetten tegen hun gerechtelijke of bestuurlijke arrestatie of geweld plegen;
- er acuut vluchtgevaar is;
- ze een gevaar zijn voor zichzelf of voor derden;
- of ze dreigen bewijzen te vernietigen.

Ze mogen niet langer dan strikt noodzakelijk geboeid zijn, en dit moet zo kort mogelijk zijn. Als de politie twijfelt of de jongere in kwestie meerderjarig is, moet ze hem behandelen als een minderjarige. De politie moet ook telkens in het proces-verbaal of in het register van vrijheidsberoving vermelden dat de jongere handboeien om kreeg en waarom.

Met de wetswijziging komt de wetgever tegemoet aan de bezorgdheden van het Kinderrechtencommissariaat, zoals we die uitten in ons advies 'Bannen van boeien voor kinderen'. We herhalen onze vraag van toen om telkens systematisch na te gaan of de politie het gebruik van handboeien effectief en met de nodige motivering registreerde in het PV of het register van vrijheidsberoving. Dit mag geen af te vinken hokje worden.

Advies ['Bannen van boeien voor kinderen'](#),
29 april 2022

8.2. Nog geen regeling voor naaktfouilles bij minderjarigen

Beweging zien we niet in de behandeling van het wetsvoorstel over naaktfouilles (*Wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 5 augustus 1992 op het politieambt, met het oog op het invoeren van een registratie- en motiveringsplicht bij zogenaamde naaktfouilles*, 22 april 2021). Wij vragen al langer strakkere regels voor (naakt)fouilles. Het wetsvoorstel is een stap in de goede richting. Het bepaalt in welke omstandigheden de politie naaktfouilles mag doen en hoe ze die moet doen. Het wetsvoorstel zwijgt echter over minderjarigen. Wij blijven pleiten voor een verbod op (naakt)fouilles van minderjarigen bij administratieve en bestuurlijke aanhoudingen. Bij gerechtelijke aanhoudingen vragen we dat de procureur des konings altijd eerst schriftelijk toestemming geeft, na een individuele risico-inschatting.

8.3. Kindtoets voor politiewerk: wachten op concrete richtlijnen

Getraumatiseerd door politieoptreden

Een psycholoog meldt dat hij een alleenstaande moeder met drie minderjarige kinderen begeleidt. Er zijn nog twee meerderjarige broers die geregeld in aanraking komen met het gerecht. Hierdoor vonden recent twee huiszoeking plaats bij de moeder, hoewel de broers daar niet wonen. De politie viel laat in de avond binnen, gemaskerd en bewapend. De drie kinderen werden mee uit bed gehaald. Ze moesten apart zitten en stil zijn. Niemand bij het interventieteam schonk aandacht aan de minderjarigen. Sinds die twee nachtelijke huiszoeking zijn de kinderen angstig, ze durven niet te gaan slapen, ze kunnen zich niet meer concentreren op school. De moeder ziet haar inspanningen om de drie kinderen af te schermen van de broers die het verkeerde

pad op gingen, verloren gaan. De psycholoog begeleidt de kinderen na dit trauma, maar vraagt zich af wat ze nog meer kunnen doen.

Op dit moment maakt de wet op het politieambt alleen onderscheid tussen kinderen en volwassenen voor het gebruik van handboeien. Op alle andere vlakken worden kinderen heel vaak in uitvoering van de voorgeschreven procedures op dezelfde manier behandeld als volwassenen. Hoewel sommige politiezones kiezen voor speciaal opgeleide jeugdpolitie in de contacten met minderjarigen is dit geen wettelijke verplichting. Vooral bij interventies stellen we vast dat kinderen en jongeren vaak behandeld worden als een volwassene. We pleiten daarom al langer voor de invoering van een kindtoets voor politiewerk.

↘ Jaarverslag 2021-2022 [‘Meer gewicht aan kinderrechten’](#), p. 92-93.

Deze kindtoets moet een rode draad zijn doorheen het hele politieoptreden. In opdracht van de minister van Binnenlandse Zaken analyseerde een werkgroep de politieprocedures om te zien hoe ze kunnen rekening houden met de behoeften van kinderen en jongeren. Ook wij maakten deel uit van die werkgroep. We stellen vast dat die werkgroep ondertussen is

stopgezet. Afzonderlijke thematische werkgroepen zouden binnen de politie zelf aan de slag zijn.

De bedoeling is volgens het kabinet van Binnenlandse Zaken om op basis van de interne expertise een ruimere visie op de interactie met jongeren uit te werken. Vanuit die visie volgt er een rondzendbrief met praktische richtlijnen voor de verschillende interventiedomeinen van de politie. Wij blijven hopen dat in de wetgeving, in de procedures en de richtlijnen, maar ook in de opleiding van politiemensen een aparte benadering van minderjarigen ingang vindt.

Memorandum 2024

Zorg voor een kindtoets in het politiewerk

- Zorg voor een onderdeel over kinderen, jongeren en hun rechten in de opleiding voor agenten.
- Voor politie-interventies waar minderjarigen bij betrokken zijn, is aparte regelgeving nodig.
- Maak werk van een efficiënt, toegankelijk, kindvriendelijk en transparant klachtenmechanisme.

Het Kinderrechtencommissariaat informeert en adviseert

↗ Kind met mentale handicap geboeid en in de cel

Een moeder belt op aanraden van de psycholoog van haar dochter Laura (12). Laura gaat naar het buitengewoon onderwijs. Op school heeft net een incident plaatsgevonden. Laura verloor haar zelfbeheersing en bedreigde een leraar met een mes. De ouders en de school hadden dit incident niet verwacht. Ze zien het wel als een deel van haar problematiek. De school contacteerde de politie tijdens het incident. Toen die arriveerde, was Laura al opnieuw rustig en mee buiten op de speelplaats.

De politie heeft Laura toch geboeid en naar het politiebureau overgebracht. Ze wordt daar in een cel geplaatst. Laura kan pas verhoord worden nadat de leraar verhoord is. De moeder mag uiteindelijk twee minuutjes bij haar dochter om uit te leggen wat er gebeurt en om haar te kalmeren. Ze contacteert ons terwijl haar dochter in de cel zit te wachten.

Ze vraagt of dit zomaar kan. Ze stelt zich ernstige vragen bij het verhoor dat nog gaat plaatsvinden. Zij mag daar niet bij aanwezig zijn, maar de politie is volgens haar te weinig onderlegd om kinderen met een mentale handicap en een gedragsstoornis te verhoren.

We leggen de moeder uit wat de politie kan en mag doen. Voor het verhoor van het meisje zal de politie een jeugdadvoocaat oproepen. We adviseren dat de moeder en eventueel de leraar aan de jeugdadvoocaat en aan de politie toelichten welke problematiek en welk begripsvermogen Laura heeft, zodat ze daar rekening mee kunnen houden. Voor het vervolg is de jeugdadvoocaat het best geplaatst om advies te geven. We stellen ons wel ernstige vragen: waarom heeft de politie Laura alsnog geboeid overgebracht naar het politiekantoor? Kon ze dit echt niet vermijden? We raden haar moeder aan de dienst Intern Toezicht van de politie te contacteren.

Comité P onderzoekt

Vorig werkjaar ondersteunden we een minderjarige van 16 jaar die een klacht over buitensporig politie-geweld had ingediend bij het Comité P. We hadden op basis van het verhaal van de jongen ook zelf vraagtekens bij de manier waarop de politie de jongen had aangepakt. De dienst Intern Toezicht had dit bekeken, maar besloot dat de feiten niet verifieerbaar waren. Het Comité P nam de klacht over.

Dit werkjaar kregen we de beoordeling.

Het Comité P concludeert na onderzoek dat de politie inderdaad buitensporig geweld heeft gebruikt tegen de jongere. Het verwijst de zaak door naar het parket. Voor de jongen was dit een erkenning van het feit dat hij niet correct was behandeld. Die erkenning was voor hem heel betekenisvol. De conclusie van het Comité P gaf hem geloof in gerechtigheid en in het feit dat klachtrecht van minderjarigen iets kan betekenen.

8.4. Gegevensbank voor terrorisme: een bedreiging voor kinderrechten

Overheden hebben de plicht om kinderen en jongeren te beschermen tegen terroristische aanslagen en tegen rekrutering door gewelddadige groeperingen. Om deze dreiging tijdig op te sporen en aanslagen te vrijdelen is een gemeenschappelijke gegevensbank voor basisdiensten met de data van opgevolgde extremisten en terroristen een nuttig instrument.

De federale regering heeft een voorontwerp van wet klaar dat aan de gemeenschappelijke gegevensbank terrorisme, extremisme en radicaliseringsproces (T.E.R.) een wettelijke basis geeft. Deze gegevensbank bevat data van meerderjarige en minderjarige veroordeelde en opgevolgde natuurlijke personen en van rechtspersonen.

Die vallen uiteen in vijf categorieën: personen veroordeeld wegens terrorisme of extremisme, *foreign terrorist fighters*, *homegrown terrorist fighters*, haatpropagandisten en potentieel gewelddadige extremisten. Ook personen of rechtspersonen in vooronderzoek kunnen tijdelijk in de gegevensbank belanden.

Op 13 april 2023 werden 688 personen opgevolgd voor terrorisme of extremisme. Daar zijn ook minderjarigen bij: 21 minderjarigen die zelf worden opgevolgd, 130 minderjarigen die zijn opgenomen als 'kinderen van'. Het gaat om kinderen van ouders die naar een jihadistische conflictzone trokken of ervan zijn teruggekeerd. Minderjarigen zouden vanaf 12 jaar kunnen belanden in de gegevensbank.

Aanbevelingen van het KRC

De minister van Justitie vroeg ook het Kinderrechtencommissariaat om advies bij dit wetsontwerp. We waarden de intentie om alle burgers beter te beschermen. Maar we vrezen dat de gemeenschappelijke gegevensbank zoals ze nu is opgevat een te grote impact heeft op het leven en op de rechten van rechtsreeks betrokken kinderen en jongeren. We deden een reeks aanbevelingen om het voorontwerp bij te schaven vanuit kinderrechtenperspectief. We dringen ook aan op een debat in het parlement.

We vragen in de eerste plaats om 'kinderen van' strijders die naar het buitenland trokken uit de gegevensbank te halen zodra ze in België zijn. Het gaat om kwetsbare kinderen met grote zorgnoden. Hen in deze gegevensbank opnemen strookt niet met het doel ervan, namelijk (potentiële) terroristen en extremisten opvolgen. Deze kinderen toch opnemen schendt hun recht op bescherming tegen discriminatie op grond van wat hun ouders doen, zeggen of denken.

We vinden ook dat het voorontwerp te weinig rekening houdt met de identiteitsontwikkeling van jongeren. Net als het Office on Drugs and Crimes en het CounterTerrorism Centre van de Verenigde Naties pleiten we voor een kindspecifieke en globale aanpak van minderjarigen die wel voldoen aan de T.E.R.-criteria. Kinderen en jongeren zijn volop in ontwikkeling. Ze mogen niet als volwassenen beoordeeld en bestraft worden. Ze hebben recht op specifieke beschermingsmaatregelen.

Radicale of extreme boodschappen kunnen deel uitmaken van een zoektocht naar identiteit. Alertheid is altijd geboden, zonder dergelijk gedrag meteen te zien als een daad van radicalisering of extremisme. De basisdiensten die moeten inschatten wat zo'n signaal betekent, zijn best ook opgeleid over de leefwereld, de identiteitsontwikkeling en de psychologie van kinderen en jongeren. De terminologie die voor de gegevensbank gebruikt wordt, moet zo precies mogelijk zijn om zo min mogelijk ruimte voor interpretatie te laten.

Tot slot pleiten we voor een 'hit/no-hit'-recht voor het Agentschap Opgroeien, waarbij het agentschap alleen kan zien of een minderjarige wel of niet in de gegevensbank is opgenomen. Opgroeien verplichten om te lezen én mee te schrijven aan de gegevensbank, zoals het voorontwerp doet, is een brug te ver. Dit zet het recht op hulpverlening aan minderjarigen, het beroepsgeheim van hulpverleners en het decreet 'Rechtspositie van minderjarigen' onder druk.

Advies '[Schaaf vanuit kinderrechten voorontwerp bij van wet tot oprichting van gemeenschappelijke gegevensbank Terrorisme, Extremisme en Radicaliseringsproces](#)', 21 juni 2023

9. Recht op vrije tijd

9.1. Niet-begeleide minderjarigen kunnen voetballen na versoepeling FIFA-regels

De internationale voetbalfederatie FIFA paste in oktober 2022 de regels voor de aansluiting bij een amateurvoetbalclub voor niet-begeleide minderjarigen aan. Dit moet het makkelijker maken voor deze jongeren om hun geliefde sport te beoefenen. Bij het Kinderrechtencommissariaat liepen de afgelopen jaren verschillende meldingen binnen over niet-begeleide minderjarigen die van voetbalclubs niet mochten deelnemen aan trainingen en wedstrijden, of die door scheidsrechters van het veld werden gehouden.

Struikelblok bleek een hele reeks documenten te zijn die de jonge voetballers moesten voorleggen aan de Koninklijke Belgische Voetbalbond (KBVB) vooraleer ze zich konden aansluiten bij een club. Niet-begeleide minderjarigen konden of wilden die documenten niet altijd overhandigen. Een aantal vragen ervaarden ze bovendien als een pijnlijke schending van hun privacy.

Jaarverslag 2021-2022 '[Meer gewicht aan kinderrechten](#)', p. 96-97.

De KBVB zei niet anders te kunnen dan deze documenten op te vragen. De Bond was met handen en voeten gebonden aan de FIFA-regels. FIFA wilde met haar regels jongeren beschermen tegen de handel in talentvolle jonge voetballers. Maar ze zette zo ook een heel aantal kinderrechten onder druk, zoals het recht op vrije tijd en sport, het recht op privacy en het non-discriminatieprincipe. In de zomer van 2022 schreef het Kinderrechtencommissariaat haar bezorgdheden neer in een open brief aan de KBVB, Voetbal Vlaanderen en FIFA.

In oktober 2022 versoepelde de internationale voetbalfederatie FIFA de vereisten. Jonge vluchtelingen die zich willen aansluiten bij een voetbalclub moeten voortaan slechts een van deze drie documenten voorleggen: een kopie van de officiële erkenning als vluchteling, een officiële bevestiging dat de jongere in de asielprocedure zit of een officiële bevestiging dat de overheid zich over de kwetsbare niet-begeleide minderjarige ontfermt.

FIFA maakt voortaan ook een duidelijk onderscheid tussen amateurclubs en professionele clubs. Profclubs mogen alleen erkende vluchtelingen aanvaarden als spelers; amateurclubs kunnen zowel erkende vluchtelingen, asielzoekers als andere niet-begeleide minderjarigen verwelkomen.

De internationale voetbalfederatie roept de nationale voetbalbonden bovendien op om telkens rekening te houden met de individuele omstandigheden. Eerder dan vast te houden aan de letter van de regels moeten volgens FIFA het belang van de minderjarige en de 'sociale, emotionele en culturele voordelen' van de sport voor deze jongeren centraal staan.

9.2. Focus

Kinderen botsen op drempels in hun vrije tijd

Kinderen en jongeren hebben recht op vrije tijd, op spel, op deelnemen aan culturele of sportieve activiteiten. In onze meldingen stellen we vast dat ze daarbij nog te vaak af te rekenen krijgen met drempels of uitsluitingsmechanismen.

Taboe op geestelijke gezondheid in de jeugdbeweging

Meisje met psychische problemen mag geen leiding geven

Een moeder belt voor haar dochter van 19. Het meisje wil leiding geven in haar jeugdbeweging, maar de lokale groepsleiding heeft beslist dat dit niet kan. Het meisje worstelt al langer met psychische problemen. Ze was aan de beterhand, maar tijdens het zomerkamp had ze een terugval. Ze had daar gezegd dat ze er ernstig over nadacht om zichzelf te krassen en te snijden. Dat maakte een diepe indruk op de leiding en de leden. In overleg met haar ouders is ze toen naar huis vertrokken. De moeder zegt dat het nu beter gaat, de psycholoog bevestigt dit. Toch weigert de lokale groepsleiding om haar terug leiding te laten geven. De lokale groepsleiding wil die verantwoordelijkheid niet op zich nemen. Het verbond van de jeugdbeweging heeft geprobeerd te bemiddelen, maar de leiding houdt voet bij stuk. De moeder begrijpt niet dat een lokale groep van een jeugdbeweging dit zomaar kan beslissen.

Strikt genomen is het Kinderrechten-commissariaat niet bevoegd omdat het meisje ouder dan 18 jaar is. We hebben toch geluisterd naar de moeder en haar de gegevens van de nationale contactpersonen doorgegeven. We suggereren ook om tijd te maken voor herstel tussen het meisje en de jongeren die zo geschrokken waren. Door het meisje uit te sluiten, wijzen ze haar – en haar psychische aandoening – onbedoeld met de vinger. Het is nuttiger om samen te kijken naar de kracht van dit meisje, die deze moeilijke periode achter zich heeft gelaten, te praten over de angst die de lokale groepsleiding voelde, en te zien hoe ze dit verder samen kunnen aanpakken.

Uit veel signalen die we krijgen van jongeren, ouders, CLB's, scholen, therapeuten, huisartsen en psychiaters blijkt dat het slecht gesteld is met het mentaal welzijn van veel kinderen en jongeren. Een op de vijf jongeren kampt met psychische problemen, zo blijkt uit verschillende bronnen. Maar het taboe over psychisch welzijn blijft groot. We benadrukken hoe belangrijk het is om hier aandacht voor te hebben, ook in de vrije tijd, en om het taboe te helpen doorbreken.

Advies *'Code zwart voor mentaal welzijn'*,
17 januari 2022

'Ongepaste' content: bescherming versus participatie

Expo te confronterend voor jonge kinderen?

Een psychotherapeut uit haar bezorgdheid over het feit dat de tentoonstelling 'Body Worlds Vital' in Brugge toegankelijk is vanaf 6 jaar. Samen met enkele collega's vindt ze deze expo veel te realistisch voor lagereschoolkinderen. Zo toont de expo een moeder met een baby in de buik. Dit kan traumatiserend zijn voor kinderen. Staan scholen en leraars hier voldoende bij stil? Een moeder die ze begeleidt, sprak er haar ook over aan. Haar kind (eerste leerjaar) gaat met de school deze expo bezoeken. De school had de ouders gevraagd of hun kind mee mocht. Deze moeder gaf geen toestemming. De therapeute vraagt zich af of elke ouder dit wel kan inschatten. En de kinderen zelf kunnen niet kiezen. De therapeute zegt ook dat de Kijkwijzer een documentaire over de expo het label 16+ gaf.

De bezorgdheid van de therapeute over de psychische integriteit van de kinderen kan terecht zijn. Voor sommige kinderen kan deze expo, met echte lichamen, shockerend zijn. Het is aan de leraars om oog te hebben voor de impact op individuele kinderen en om er gepast op in te spelen. Ze moeten ook rekening houden met de groepsdruk die kinderen kunnen ervaren wanneer vriendjes wel mee gaan.

De melder vroeg zich ook af of de ouders voldoende informatie hebben om in te schatten of hun kind mee mag. We herinneren eraan dat scholen ouders goede informatie moeten geven om de kinderen indien nodig te kunnen beschermen tegen schadelijke inhoud. Als therapeute kan zij ook zelf de diensten Cultuur en Onderwijs van de stad Brugge aanspreken over haar bezorgdheid.

De organisator van de tentoonstelling kan de school of de ouders meer duiding geven over hoe hij een bezoek met jonge kinderen ziet. Hoe spelen ze in op verschillende leeftijden? Is er een pedagogische cel betrokken die materiaal op maat van jongere kinderen aanlevert? Houden de gidsen in de keuze van het parcours rekening met hun publiek?

In onze ervaring zijn scholen professioneel genoeg om in te schatten welke leerlingen dit aankunnen. We verwachten dat ze aandacht

hebben voor een goede begeleiding tijdens het bezoek, en zorgen voor een stevig voor- en natraject om vragen en emoties op te vangen. We vinden het daarom niet nodig om voor deze melding de pedagogische begeleidingsdienst te contacteren.

Bij de toepassing van de kinderrechten is het zoeken naar een evenwicht tussen participatie en bescherming. Kinderen hebben het recht om mee te doen aan culturele of artistieke activiteiten, ze hebben recht op informatie uit verschillende bronnen als die hun welzijn, hun gezondheid en hun ontwikkeling bevordert.

We zijn wel een voorstander van een Kijkwijzer voor musea en tentoonstellingen, zoals die ook bestaat voor films en tv-programma's. Deze Kijkwijzer zou ook moeten gelden voor expo's in het commerciële circuit. Zo'n uniform systeem is efficiënt en zorgt voor duidelijkheid en begrijpelijkheid voor kinderen, ouders en scholen.

Advies '[Richtlijn audiovisuele media kans voor ambitieus mediadecreet](#)', 11 maart 2020

Leeftijdsgrenzen: ruimte voor flexibiliteit

Hoogbegaafd kind vindt geen passende groep voor zomerkamp

De moeder van een hoogbegaafd kind signaleert ons hoe moeilijk het is om haar dochter van drie jaar ingeschreven te krijgen in een passende groep voor de zomerkampen. Ze versnelt op school en start volgend jaar in de derde kleuterklas. Voor de zomerkampen moet ze inschrijven op leeftijd. De organisaties stappen niet af van het geboortjaar als richtlijn voor de inschrijving. De moeder vraagt via ons dat de overheid regelt dat kinderen die sneller ontwikkelen ook in hun vrije tijd kunnen aansluiten bij een oudere leeftijdsgroep, zoals dat op school het geval is.

We begrijpen dat organisatoren praktische criteria moeten gebruiken om efficiënt te kunnen inschrijven. Het geboortjaar is het meest gebruikte criterium. We vragen wel aan vrijetijdsorganisaties om flexibel om te gaan met individuele vragen. We zien dat sommige organisaties dat effectief al doen.

Financiële drempels

Zwemclub te duur voor inwoners van buiten de stad

Een meisje van twaalf is aangesloten bij een zwemclub. De club is actief in het vernieuwde zwembad van de stad. De kinderen betaalden tot voor kort alleen lidgeld aan de club; de toegang tot het zwembad was inbegrepen. De stad maakt voortaan een onderscheid in de toegangsprijs tussen inwoners en niet-inwoners. De zwemclub heeft geprobeerd te onderhandelen met het stadsbestuur, omdat hun leden zowel uit de stad als uit de buurgemeenten komen. De toegang tot het zwembad en het lidgeld zouden de leden die niet in de stad wonen per jaar immers 1.300 euro kosten.

De enige toegeving die ze kregen van de stad was dat jongeren ouder dan twaalf jaar een jaarabonnement kunnen kopen. Met het lidgeld zou dat neerkomen op 632 euro. De moeder vindt dat schandalig veel. De zwemclub laat de zaak uitzoeken door een juridische dienst, omdat ze dreigt leden te verliezen. De club is ook gaan praten met de oppositie, ze heeft de pers ingeschakeld en is een petitie gestart. De ouders van kinderen buiten de stad hebben ook een klacht ingediend bij het Vlaams Mensenrechteninstituut wegens discriminatie. Ze vragen ook het Kinderrechtencommissariaat of wij het tij kunnen helpen keren.

Deze stad is niet de enige gemeente of stad die voor toegangsprijzen een onderscheid maakt tussen inwoners en niet-inwoners. Soms voorzien gemeentebesturen uit de nabije gemeenten in tegemoetkomingen voor hun inwoners, of dragen ze bij aan de bouw of renovatie, zodat hun inwoners ook kunnen meegenieten van de faciliteiten. Voor dit zwembad droegen naburige gemeenten niet bij.

Sportclubs zitten bovendien in een lastig parket momenteel. Ze moeten de gestegen energieprijzen ergens compenseren. Voor vele betekent dit het lidgeld verhogen. Dat blijkt uit een bevraging van de Vlaamse Sportfederatie in september 2022. De helft van de Vlaamse sportclubs zei toen financiële problemen te hebben door de energiecrisis.

Wij geven de moeder toelichting vanuit de kinderrechten. Haar dochter wordt de toegang tot het zwembad niet ontzegd, er is alleen een verschil in de toegangsprijzen. Of dat discriminatie is moet blijken uit het advies van het VMRI dat de zaak zal toetsen aan de antidiscriminatiewet. Het VMRI kan daar met ons over overleggen.

We raden ook aan om te vragen of ze gespreid kan betalen. De stad heeft ook een klachtendienst waar de moeder terecht kan. Die dienst kan bemiddelen. De moeder kon hiermee verder. Ze had wel verwacht dat ze via de kinderrechten de discussie niet kon beslechten, maar ze wilde het toch proberen.

Dat sociale voordelen heel verschillend kunnen zijn afhankelijk van de woonplaats, is iets wat ons de laatste jaren meer en meer opvalt. Hier gaat het om de toegang tot het zwembad, soms gaat het over het al dan niet terugbetalen van een busabonnement

voor scholieren, het al dan niet aanbieden van een Uitpas enzoverder. De verregaande autonomie van de lokale besturen betekent soms dat gezinnen in eenzelfde situatie uiteenlopende financiële voordelen krijgen. We vragen ons af of dit wel altijd billijk is.

Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt en adviseert

➤ Een onverwachte drempel, maar een die we elk jaar zien terugkeren in de meldingen: kinderen die uit hun sportclub zijn gezet na een conflict tussen de ouder en de trainer of het clubbestuur.

Zo was er het afgelopen werkjaar een klacht over een conflict in een schaatsclub tussen de moeder en het bestuur over de geldigheid van een keuringsattest. De federatie had het attest goedgekeurd, maar volgens de club was het niet in orde. Er waren eerder al spanningen tussen moeder en club. Toen de moeder van een gesprek ook opnames maakte, vond de club dat het vertrouwen ernstig geschonden was. Ze zegde het lidmaatschap van de zoon op. Volgens de moeder volgde de club de procedures uit het clubreglement niet.

We hebben op vraag van de moeder de documenten doorgenomen. Vanuit kinderrechtenperspectief is haar klacht gegrond. De club bevestigt ook dat ze de minderjarige niets kan aanwrijven. Het gaat om een definitieve uitsluiting van de jongere omwille van een conflict tussen zijn moeder en de club.

We spraken ook met de jongen. Hij wil nu niet meer blijven in de club. Hij kan zijn sport ook elders beoefenen. Zijn topsportmogelijkheden komen niet in het gedrang. Hij verliest wel zijn vriendengroep. Omdat hij ook langer onderweg is voor trainingen, wordt de sport wel moeilijker te combineren met zijn studies. Hij maakt zijn huiswerk nu onderweg in de wagen.

De ouders tekenden bij de geschillencommissie van de schaatsfederatie principieel bewaar aan tegen de beslissing van de club. Wij reikten kapstokken aan.

De moeder hield ons op de hoogte van de behandeling van de klacht. De geschillencommissie verwees naar de ethische commissie van de federatie. Die bevestigt dat de jongen het slachtoffer is van een uit de hand gelopen conflict tussen volwassenen.

De commissie adviseert om in de club- en bondsreglementen meer aandacht te hebben voor kinderrechten, met een beter evenwicht tussen rechten en plichten. Dat stemt ons tevreden.

Wij benadrukken dat clubs een kind de toegang tot sport en vrijetijdsaanbod niet kunnen ontzeggen omdat zijn ouders in de fout gaan. Dat is onrechtvaardig. Het raakt aan het recht van het kind op een waardige behandeling. Dat recht staat ook in de Panathlonverklaring over ethiek in de jeugdsport.

Een club kan de ouders wel (tijdelijk) de toegang ontzeggen en dus een ouder verbieden nog op de terreinen te komen als de ouder voortdurend ingaat tegen het bestuur of de trainer of de sfeer verpest voor de sporters.

Bij conflicten tussen ouders en club komt de opzegging van het lidmaatschap neer op een disciplinaire maatregel tegen de jongere. Het decreet van 24 juli 1996 over het statuut van de niet-professionele sportbeoefenaar waarborgt de rechten van de minderjarige sporter bij de tuchtregeling. Clubs moeten de rechten van de verdediging garanderen. Sporters moeten beroep kunnen aantekenen. In de meldingen zien we dat clubs en leden niet altijd op de hoogte zijn van deze regels. We zien dit als een werkpunt voor de federaties om clubs en leden hierover te informeren en de nodige waarborgen in te bouwen.

10. Recht op wonen

10.1. Dak- en thuisloosheid: verontrustende signalen houden aan

Gemeente weigert referentieadres aan vrouw zonder woning

Iris is een alleenstaande vrouw. Een vriendin van haar, haar kinderen en haar partner zijn onlangs bij haar ingetrokken. Ze moesten hun huurwoning verlaten. Ze hadden een jaarcontract. Ze gaan elke dag op huizenjacht, maar alles is te duur. De partner van de vriendin werkt, zijzelf heeft een werkloosheidsuitkering. Ze dreigt zonder adres te vallen, en bij Iris kan ze zich niet laten domiciliëren. Iris heeft een leefloon, als alleenstaande. De vriendin heeft bij de gemeente een referentieadres aangevraagd. Ze wil haar tegemoetkomingen niet verliezen omdat ze geen adres heeft. De gemeente weigert. Volgens het OCMW kan ze een woning vinden op de privémarkt. Ze moet zich dan daar domiciliëren. Een referentieadres is voor 'echte' daklozen, niet voor mensen die uit hun huis gezet zijn en onderdak vinden bij een vriendin, stelt het OCMW.

De vriendin van Iris is niet de enige die kampt met dak- en thuisloosheid. Het Kinderrechtencommissariaat blijft verontrust door signalen dat kinderen, jongeren en gezinnen op straat belanden en op zoek moeten naar opvang in opvanghuizen, transitwoningen of tijdelijk op de bank bij familie of vrienden.

Net als andere jaren kwamen enkele ouders, professionals of direct betrokkenen bij het Kinderrechtencommissariaat aankloppen om mee op te komen voor het recht op wonen van kinderen, jongeren en hun gezin. Mensen zijn verantwoordigd wanneer niemand er in slaagt om deze kinderen en jongeren op een snelle manier te beschermen tegen dak- en thuisloosheid.

We polsen telkens bij de betrokkenen of ze de juiste diensten kennen, of ze er zijn langsgeslagen. Samen met de ouders of professionals gaan we te rade bij experts in OCMW-regelgeving of de (sociale) huurwetgeving. We contacteren lokale spelers. Maar ook wij botsen op te hoge huurprijzen voor het gezin of de lange wachtlijsten voor een sociale huurwoning of de daklozenopvang. Resultaat? Deze kinderen,

jongeren en ouders trekken tijdelijk in bij familie of vrienden. En omdat zij dit gezin uit de nood helpen, riskeren ze soms een deel van hun uitkering te verliezen, omdat er extra mensen onder hun dak wonen.

Telling dak- en thuisloosheid toont veel verborgen dakloosheid bij kinderen

Eind 2022 werd voor het derde jaar op rij de dak- en thuisloosheid in België geteld. Deze tellingen zijn het werk van de onderzoeksteams van LUCAS KU Leuven en UCLouvain CIRTES, met de steun van de Koning Boudewijnstichting en in samenwerking met lokale besturen en middenveldorganisaties. In 2022 werd in Vlaanderen geteld in zes zones: Boom-Mechelen-Lier, Arrondissement Brugge, Midwest, Middenkust, (zorg)regio Kempen en Waasland. Over de verschillende tellingen heen (2020, 2021, 2022) telden de onderzoekers 16.123 dak- en thuisloze personen; 4.394 of 27 procent van het totaal aantal getelde personen zijn kinderen.

Deze kinderen delen de woonsituatie van hun ouder(s) of zijn onrechtstreeks bij de dak- en thuisloosheid van hun ouders betrokken. Ook al slapen ze meestal niet op straat, toch is hun leefsituatie zeer onstabiel. De onderzoekers stellen ook vast dat 20 procent van de dak- en thuisloze personen jongvolwassenen zijn. Een kwart van de volwassen dak- en thuisloze personen heeft een instellingsverleden in de psychiatrie, de gevangenis of de jeugdhulp.

Met het actieplan ter voorkoming en bestrijding van dak- en thuisloosheid 2020-2024 gaat Vlaanderen de strijd aan tegen dak- en thuisloosheid. Het Kinderrechtencommissariaat is lid van het Gemengd Platform Dak- en Thuisloosheid, dat het actieplan opvolgt. We zijn ook lid van het netwerk DAKUZIE. Samen met het netwerk maken we ons zorgen over de beperkte slagkracht van het plan, zeker wanneer Vlaanderen tegen 2030 een einde hoort te maken aan dak- en thuisloosheid. De lidstaten van de Europese Unie hebben een actieplan goedgekeurd dat dakloosheid volledig wil zien verdwijnen uit de Europese straten tegen 2030.

Regionale dynamiek door dak- en thuislozentelling

Het intergemeentelijk samenwerkingsverband W13 in Zuid-West-Vlaanderen nam deel aan de dak- en thuislozentelling van 2021. De onderzoekers telden toen 1.313 dak- en thuislozen in de regio. 834 waren volwassenen, 479 minderjarig. Voor W13 waren deze cijfers het signaal om de koppen bij elkaar te steken en werk te maken van een regionaal actieplan tegen dak- en thuisloosheid. W13 klopte bij het Kinderrechtencommissariaat aan voor suggesties voor een actieplan dat ook rekening houdt met kinderen en jongeren.

Op 20 september 2022 organiseerde W13 een regionale trefdag over dak- en thuisloosheid. Wij kregen de kans om het thema vanuit kindperspectief toe te lichten en beleidssuggesties te geven, waaronder:

- Neem de oorzaken weg met een armoede- en schuldenbeleid dat de protectie-, provisie- en participatierechten van kinderen, jongeren en hun ouders respecteert.
- Houd rekening met het belang van kinderen bij een uithuiszetting en investeer in woonbegeleiding.
- Heb bijzondere aandacht voor jongvolwassenen. Het kantelmoment van minder- naar meerderjarig verhoogt het risico op dak- en thuisloosheid.
- Heb oog voor de noden van kinderen en jongeren in de dak- en thuislozenopvang. Zorg dat ze er zo kort mogelijk verblijven en zo snel mogelijk een duurzame woning vinden.
- Blijf inzetten op een sociaal woonbeleid: bouw extra sociale huurwoningen (met meerdere slaapkamers) en maximaliseer het sociaal potentieel van de private huurmarkt. Stimuleer de woonkwaliteit en schroef recent gewijzigde toewijzingsregels voor sociale huur terug, ze zijn nefast voor kinderen en kwetsbare gezinnen.

10.2. Grondwettelijk Hof verplicht Vlaanderen wijzigingen aan sociaal huurstelstel bij te sturen

In 2021 wijzigde Vlaanderen verschillende elementen van het sociaal huurstelsel. Omdat sommige wijzigingen het recht op wonen extra onder druk zetten, trokken acht organisaties naar het Grondwettelijk Hof.

De organisaties deden dat omdat gemeenten die nu al 15 procent sociale huurwoningen tellen en nog steeds lange wachtlijsten hebben, geen middelen meer

krijgen van Vlaanderen om hun aanbod uit te breiden, ook al heeft de Vlaamse overheid nog middelen.

De acht organisaties vroegen ook dat Vlaanderen de maatregel terugschroeft over de schorsingsduur voor een inschrijving op de wachtlijst voor sociale huurders van wie de huurovereenkomst verbroken werd door de vrederechter omdat ze te veel overlast veroorzaakten.

Ook wij hebben deze maatregel meermaals bekritiseerd. Deze maatregel veroordeelt gezinnen en kinderen tot een lange periode van woononzekerheid. Drie jaar schorsing met daarbovenop een gemiddelde wachttijd van 3 jaar voor een sociale huurwoning voor gezinnen, dat is een zeer lange periode in een kinderleven.

Het Grondwettelijk Hof volgde in juni 2023 de acht organisaties en riep Vlaanderen op om deze drie elementen terug te schroeven. De organisaties bekritiseerden daarnaast de wijziging van de taalkennisvereiste van A1 naar A2 en de verplichte inschrijving bij de VDAB. Omdat deze wijzigingen het beschermingsniveau niet aanzienlijk verminderen, vernietigde het Grondwettelijk Hof deze maatregel niet.

Memorandum 2024

Ga voor een woonbeleid dat woonzekerheid en woonkwaliteit garandeert voor alle kinderen en jongeren

- Zorg voor meer sociale woningen.
- Versterk het sociaal potentieel van de private huurmarkt.
- Maak van het conformiteitsattest een verhuurvergunningsattest.
- Stuur regelgeving bij vanuit kindperspectief.
- Zorg dat geen enkel kind, (alleenstaande) jongere of gezin dak- en thuisloos is.

11. Recht op een gezinsleven

11.1. Hoogconflictueuze scheidingen: snel ingrijpen voorkomt ingesleten breuken

Hoogconflictueuze scheidingen wegen zwaar op de kinderen die er middenin zitten: het continue gebekvecht en getouwtrek, het leven onder hoogspanning, de tegenstrijdige gevoelens van loyaliteit voor beide ouders. Kinderen verdienen bescherming tegen de negatieve gevolgen van de beslissing van hun ouders om uit elkaar te gaan.

Via meldingen van kinderen, ouders en hulpverleners bij onze klachtenlijn zien we hoe de strijd tussen ex-partners de rechten van kinderen onder druk zet: hun recht op ontwikkeling, op contact met beide ouders, op bescherming van hun integriteit en bescherming tegen elke vorm van geweld.

Wij stellen tevreden vast dat beleidsmakers zich bewust zijn van de urgentie van deze situatie. Op 15 november 2022 werd in de Commissie Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding van het Vlaams Parlement een conceptnota ingediend met voorstellen voor beleidsinitiatieven om kinderen in hoogconflictueuze scheidingen te beschermen. We namen deel aan de hoorzitting hierover op 3 mei 2023.

Wij werkten ook mee aan het beleidsadvies dat de dienst Strafrechtelijk Beleid uitwerkte in opdracht van het Platform Kindermishandeling over contactbreuk. Bij contactbreuk is de relatie tussen het kind en een van de ouders zo verstoord dat het kind weigert de ouder te zien. De contactbreuk kan ook het gevolg zijn van een beslissing om de contacten op te schorten, opgelegd door de familierechter of de jeugdrechter. Op die manier wordt soms geprobeerd om een adempauze in de vijandelijkheden in te lassen.

Belang van het kind voorop

In ons advies *'Meer gewicht aan kinderrechten in hoogconflictueuze scheidingen'* benadrukken we wat er vanuit het perspectief van de kinderrechten moet veranderen. We willen vermijden dat de belangen van kinderen ondergesneeuwd geraken wanneer hun ouders in een hardnekkig conflict verwickeld zijn. We geloven dat de overheid nog meer kan doen om het belang van het kind centraal te stellen bij scheidingen. Dit is ook wat het Kinderrechtenverdrag de staten oplegt.

We beseffen dat hoogconflictueuze scheidingen complex zijn. Het is vaak moeilijk om de onderliggende gezinsdynamiek te vatten. De oorzaken zijn gelaagd. Het is belangrijk dat gerechtelijke instanties en hulpverleners problemen met de verblijfsregeling niet te snel wegzetten als een 'vechtscheiding'. Ze kunnen zo onderliggende behoeften van kinderen en jongeren missen. Ze moeten alert blijven voor mogelijke signalen van verwaarlozing, mishandeling of geweld die aan de basis kunnen liggen van de weigering van kinderen om bij een van de ouders te verblijven.

In ons advies verleggen we de focus van het conflict tussen ouders – en het idee dat een scheiding niet kan zonder strijd – naar het belang van de kinderen. Kinderen willen impliciet of expliciet de toelating van de ene ouder om de andere ouder graag te zien. We pleiten ervoor om ouders inzicht te geven in de (onbedoelde) effecten van hun gedrag en hen beter te begeleiden in het zoeken naar consensusgerichte oplossingen.

Enkele kernelementen uit ons advies:

- **Verplichte trajectbegeleiding voor ouders**
Vroeg en snel ingrijpen, voor de situatie uit de hand loopt en het conflict ingesleten geraakt, is cruciaal. Dat kan met een verplichte trajectbegeleiding voor ouders die willen scheiden. Ouders moeten duidelijke informatie krijgen over de verschillende soorten begeleiding en hulpverlening. Ze moeten met een onpartijdige bemiddelaar de opties op een rijtje zetten, de voor- en nadelen afwegen en kiezen voor de begeleiding die het best bij hen past. Deze trajectkeuzebegeleiding moet verplicht, laagdrempelig en gratis zijn, en moet voor de ouders snel toegankelijk zijn.
- **Neutrale bezoekeruimtes versterken en andere plaatsen voor contactherstel reguleren**
De neutrale bezoekeruimtes van de CAW's zijn plaatsen waar de omgangsregeling tussen ouder en kind (opnieuw) kan opgebouwd worden. Bij een contactbreuk is dat de plaats waar ouder en kind een begin kunnen maken met het herstel van hun relatie. Wat tussen die muren gebeurt, is ook van belang voor de manier waarop de verblijfsregeling nadien vorm krijgt. De rechter heeft deze informatie nodig om een goede beslissing te kunnen nemen.

We vragen daarom een wettelijk kader voor de gegevensuitwisseling tussen CAW's en familie-rechtbanken. We vragen ook om de neutrale bezoekerimtes te versterken. Wachtijden van zes maanden tot een jaar zijn geen uitzondering, terwijl tijd de vijand van contactherstel is: hoe langer de breuk aansleept, hoe onherstelbaarder ze wordt. We dringen ook aan op de officiële erkenning, mét kwaliteitsvoorwaarden, van private organisaties die werken rond contactherstel.

- **Herbekijk het gebruik van dwangmaatregelen**

Als conflicten over de verblijfsregeling aanhouden, kan een van de ouders opnieuw naar de familierechter stappen. Die kan een nieuwe beslissing nemen over de verblijfsregeling of een opschorting uitspreken. De rechter kan de ouder die zich niet houdt aan de verblijfsregeling ook een dwangsom opleggen als het kind niet op de afgesproken tijdstippen naar de andere ouder gaat. Soms is zo'n dwangmaatregel wel effectief, maar in meldingen bij onze klachtenlijn stellen wij vast dat dwangmaatregelen ook contraproductief kunnen zijn. De dwangsom neemt immers de voedingsbodem van het conflict niet weg. Voor ons zijn dwangmaatregelen slechts een allerlaatste redmiddel. We vragen om steeds te beginnen met een deskundigen- of maatschappelijk onderzoek om goed te begrijpen wat er aan de hand is. We vragen ook dat de familierechter de mogelijkheid krijgt om ouders te verplichten om mee te werken.

- **Geef de jeugdrechter meer instrumenten**

Als gevreesd wordt dat de fysieke of psychische integriteit van het kind bedreigd is, kan de jeugdrechter ingrijpen wegens verontrusting. De interventie van de jeugdrechter in een hoogconflictueuze scheiding is vooral nuttig als hij kan doorverwijzen naar de hulpverlening, en als die hulpverlening toegankelijk, effectief en snel beschikbaar is. Wij pleiten voor een databank van hulpverleningsmaatregelen en -initiatieven waarvan de effectiviteit en de kwaliteit wetenschappelijk aangetoond zijn. Jeugdrechters of hulpverleners kunnen die raadplegen om de juiste optie voor ouders en kinderen te vinden. We vragen ook om de jeugdrechter bij verontrusting meer hefbomen in handen te geven dan de opschorting van contact en plaatsing om bij vastgelopen echtscheidingen in te grijpen en de kinderen te ondersteunen.

Advies [‘Meer gewicht aan kinderrechten in hoogconflictueuze scheidingen’](#), 2 mei 2023

Jeugdhulp en hoogconflictueuze scheidingen: nog te weinig expertise

Kinderen hebben recht op bescherming tegen elke vorm van geweld. Hoogconflictueuze scheidingen zetten vaak een rem op de ontwikkeling van kinderen en jongeren.

Ouders in hoogconflictueuze scheidingen kunnen zelf aankloppen bij de jeugdhulp voor hulp en ondersteuning. Evengoed kunnen diensten of professionals die zich zorgen maken over de ontwikkeling van de kinderen en jongeren zulke situaties aanmelden. Ouders en jongeren verwachten dat een aanbod uit de jeugdhulp situaties kan ontmijnen en stabiliseren.

Maar jeugdhulpverleners weten zich vaak geen weg met hoogconflictueuze echtscheidingen. Heel wat dynamieken uit het gezinsverleden, de partnerrelatie en de reorganisatie van het ouderschap na de scheiding spelen op elkaar in. Jeugdhulpverleners dreigen ingezet te worden als scheidsrechter. Ze voelen zich een speelbal in het conflict tussen de ouders. Ouders verwachten dat ze met antwoorden en oplossingen komen, maar als die antwoorden niet stroken met wat ze willen horen, krijgen hulpverleners het verwijt dat ze partijdig zijn.

Contact tussen ouder en kind tijdelijk opschorten als oplossing?

De klachtenlijn ontvangt meldingen waarbij de jeugdrechter de omgangsregeling tussen een van de ouders en een kind soms terugschroeft of zelfs tijdelijk opschort om de rust voor het kind te herstellen. Als het belang van het kind aan de basis ligt van deze beslissing, ondersteunen we dat.

Zo'n opschorting van elk contact tussen ouder en kind duurt soms wel erg lang. Via de klachtenlijn horen we over opschortingen van een jaar tot twee jaar. Vanuit de kinderrechten zijn hier vraagtekens bij te plaatsen. In principe heeft een kind recht op contact met beide ouders. Opschorting van contact tussen ouder en kind kan in de meeste situaties slechts een tijdelijke oplossing zijn. Tegelijk moet er intensief met de ouder(s) en/of het kind gewerkt worden – tenzij het contact met de ouder voor het kind nefast en onveilig is. Maar er is hiervoor onvoldoende intensieve hulpverlening voorhanden.

In de meldingen bij onze klachtenlijn horen we dat ouders perspectief missen en vaak niet weten wat er van hen verwacht wordt vooraleer de verblijfsregeling opnieuw wordt opgebouwd. Vanuit onmacht gaan ze zich soms aanklampend en eisend gedragen tegenover de jeugdhulpverlener. Omdat het hulpaanbod te beperkt is, voelen ze zich geen betrokken partij meer. Ze gaan nog meer 'vechten' of ze worden onverschillig en dreigen af te haken.

Memorandum 2024

Ontwikkel een zorgtraject voor hoog-conflictueuze scheidingen en herdenk de regelgeving vanuit het belang van het kind

- Informeer, hoor en help kinderen in scheidingsituaties.
- Voer verplichte trajectbegeleiding in voor ouders die gaan scheiden.
- Onderzoek de systemische oorzaken van contactbreuken tussen ouders en kinderen en bied snel oplossingen want tijd is de grote vijand van contactherstel.
- Versterk de neutrale bezoekeruimtes van de CAW's en houd toezicht op andere plaatsen voor contactherstel.
- Herdenk de dwangmaatregelen die de familierechter kan uitspreken want vaak gaan die voorbij aan de bescherming en het belang van kinderen en jongeren.
- Geef de jeugdrechter de middelen en hulpverleningstools om in te grijpen bij hoogconflictueuze scheidingen.

11.2. Spreekrecht voor kinderen in echtscheidingen: beweegt er iets?

In 2022 presenteerden we, samen met de Orde van de Vlaamse Balies, de Gezinsbond en professor Charlotte Declerck van de UHasselt, een dossier over spreekrecht voor kinderen. Alle bevindingen bundelden we in het dossier 'Het kind weegt te licht'.

Jaarverslag 2021-2022 '[Meer gewicht aan kinderrechten](#)', p. 106-109.

Dossier '[Het kind weegt te licht](#)', 20 mei 2022

We vragen daarin onder andere dat de familierechtbank alle betrokken minderjarigen uitnodigt en de kans geeft om een gesprek te hebben. Ook kinderen die jonger zijn dan 12 jaar en kinderen van wie de ouders onderling een verblijfsregeling uitwerkten. Onze bevraging en onze aanbevelingen hebben dit dossier in beweging gezet. We stellen verheugd vast dat het college van rechtbanken en hoven van beroep een werkgroep heeft opgericht over het spreekrecht voor kinderen en jongeren. Ze werken daarvoor ook samen met het Kinderrechtencommissariaat.

Het Kinderrechtencommissariaat adviseert

Moeder begrijpt niet waarom contactverbod al een jaar duurt

In april 2021 krijgt de mama van Kiara, een meisje van 5, een contactverbod voor haar kind. De jeugdrechtbank en de sociale dienst maken zich zorgen over het functioneren van de moeder. Ze blijft doof voor elk gesprek over de relatie met Kiara, ze stelt afspraken telkens opnieuw ter discussie, ze blijft in het verleden hangen en kan plots heel explosief worden.

De moeder begrijpt niet waarom het contactverbod ook na een jaar gehandhaafd blijft. Ze is immers in begeleiding bij een therapeute om haar emoties beter onder controle te houden. Ze heeft het gevoel dat de rechter nooit tevreden zal zijn. De jeugdrechtbank verwacht dat er een rustig, wederkerig en respectvol gesprek kan plaatsvinden met de hulpverlening. De situatie bij mama schatten ze in als te onveilig voor Kiara.

We contacteren de consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank om meer duidelijkheid te krijgen over de verwachtingen en de perspectieven voor een mogelijk contactherstel. In een schrijven geven we onze bevindingen en overwegingen vanuit de rechten van Kiara.

Zal de contactbreuk de communicatie en het gedrag van de moeder veranderen? Wij schatten deze kans heel laag in. De contactbreuk kan dan nog lang duren. Nog een blinde vlek is welk gedrag van mama in het bijzijn van haar dochter de rechter onveilig vindt, en welke impact dit gedrag heeft op Kiara. Kan een begeleid bezoek daar een oplossing zijn?

We merken op dat de moeder van Kiara door het aanslepende contactverbod geen perspectief meer ziet. Dit kan haar doen volharden in de strijd en doen vervallen in negatief gedrag. In zo'n vicieuze cirkel is vooruitgang niet mogelijk, wat zowel de mama van Kiara als de hulpverleners frustreert.

Vanuit het recht van Kiara op contact met haar ouders vragen wij om het contactverbod zo kort mogelijk te houden. Zeker gezien de jonge leeftijd van Kiara, het feit dat ze haar mama mist, en de noodzaak om een goede ouder-kind relatie te ontwikkelen. Dat is immers een belangrijke bouwsteen voor een gezonde hechting en voor relatieontwikkeling in haar verdere leven.

11.3. Deskundigenonderzoek moet beginpunt van begeleiding en opvolging zijn

Een familierechter kan een deskundige aanstellen om te onderzoeken wat er precies speelt in de dynamiek tussen ouders onderling, en tussen ouders en hun kinderen. Dit deskundigenonderzoek is het werk van erkende deskundigen die zelfstandig werken of die verbonden zijn aan een multidisciplinaire groepspraktijk. De ouders betalen dit deskundigenonderzoek. De rechter kan er ook voor kiezen om een maatschappelijk onderzoek te laten uitvoeren door het Justitiehuis. Dat is gratis.

Wij krijgen meldingen van ouders die niet tevreden zijn over het onderzoek van de deskundige. Ze menen dat deskundigen soms te weinig tijd nemen. Elke deskundige heeft bovendien een eigen aanpak. Zo werken sommigen enkel op basis van 'verhaal en beleving'. Ouders vinden het dan frustrerend dat bewijzen die zij hebben er volgens de deskundige niet toe doen.

Een deskundige kan bij aanvang ook al een bepaalde kijk hebben op de situatie; ouders vrezen dan voor tunnelvisie. Sommigen vertellen hoe hun kinderen bij aanvang van het onderzoek te horen krijgen: "Je hebt twee ouders en dat is ook ons vertrekpunt". Kinderen en jongeren klappen hierdoor dicht, ze durven dan niet meer te zeggen dat ze zich bij een van beide ouders minder goed voelen. Ouders eisen meer kwaliteit bij deze onderzoeken. Er is ook een hoge kostprijs aan verbonden. Omdat het om private initiatieven gaat, is er echter geen zichtbaar kwaliteitskader. De klachtenprocedure bij de Hoge Raad voor Justitie is niet bekend of wordt als ontoereikend ervaren.

Twijfels over visie van deskundige

Een moeder van twee kinderen, 9 en 7 jaar, vraagt advies. Ze is destijds bij haar man weggegaan wegens intrafamiliaal geweld. Hij is ook veroordeeld voor dat geweld. De kinderen verblijven al geruime tijd vijf dagen bij de moeder en twee dagen bij de vader. De vader blijft echter nieuwe rechtszaken starten. Hij spreekt over ouderverstoting. De familierechtbank vroeg een deskundigenonderzoek. De kinderen vertelden daar over de ruwe opvoeding bij de vader, zijn onvoorspelbaarheid en de angst die ze ervaren. Vooral het oudste kind zegt slachtoffer te zijn van geweld.

De moeder heeft nu het tussentijds verslag gezien. In de voorlopige conclusie staat niets over deze bezorgdheid over de opvoeding bij de vader. Integendeel, het verslag stelt dat er geen bezorgdheden zijn. De moeder wordt aangewreven dat ze haar kinderen beïnvloedt. Het feit dat er vroeger intrafamiliaal geweld is geweest, doet er volgens de deskundige niet toe.

De moeder vraagt zich af of wij het multidisciplinair centrum in kwestie kennen. Ze vindt dat ze op hun website een heel enge en achterhaalde visie hanteren op ouder-verstoting. Ze vindt dat de expert de schuld bij de ouder legt die zich zorgen maakt over de leef- en opvoedingssituatie bij de andere ouder. De moeder wil weten of wij de kinderen kunnen horen, omdat we een neutrale instantie zijn.

Als we klachten krijgen over deskundigenonderzoeken van een centrum, adviseren we om de klacht over te maken aan de directie. De vaststelling is dat er bij weinig private initiatieven een expliciet kwaliteitskader met bijhorende interne klachtenprocedure bestaat. Dat is anders als de klacht gaat over een onderzoek door een Justitiehuis. Zij vallen onder de officiële klachtenprocedure van het agentschap Justitie en Handhaving.

Deskundigenonderzoek kan zeer waardevol zijn om de situatie van een gezin in een ruimer kader te bekijken, om ex-partners te helpen kijken naar het ouderschap na de scheiding in plaats van zich te blijven blindstaren op de ex-partner. Dat verslag met aanbevelingen mag echter geen eindpunt zijn. Na een deskundigenonderzoek kan een begeleiding van de ex-partners en de kinderen zinvol zijn. Ze kunnen dan aan de slag met het advies van de deskundige. Die begeleiders kunnen ook rapporteren aan de familierechtbank, zodat het onderzoek en de opvolging ervan één geheel vormen.

12. Kinderrechten internationaal

12.1. ENOC: Vlaams kinderrechtencommissaris verkozen tot voorzitter

Het European Network of Ombudspersons for Children (ENOC) verbindt 44 kinderombudsdiensten uit 34 landen van de Raad van Europa. Ook het Kinderrechtencommissariaat maakt daar deel van uit. Wij zijn sinds 2022 lid van het Bureau van ENOC, samen met de Ierse, Griekse, IJslandse, Georgische, Estse en Kroatische kinderombudspersoon. De Europese Unie ondersteunt het netwerk financieel. Vlaams kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens is in september 2023 verkozen tot voorzitter van ENOC voor het volgende werkjaar.

ENOC moedigt de uitvoering van het Kinderrechtenverdrag aan in Europa en ondersteunt de gezamenlijke behartiging van de kinderrechten. Het netwerk deelt daarnaast ook informatie en strategieën met zijn leden om de effectiviteit en de onafhankelijkheid van kinderombudsdiensten in Europa te bevorderen.

Het netwerk werkt elk jaar rond een specifiek kinderrechtenthema. Dat thema wordt gekozen door de leden; er wordt een jaar lang onderzoek rond gevoerd in samenwerking met experts. Het werkjaar eindigt telkens met een algemene conferentie, waar de leden een gemeenschappelijk standpunt met aanbevelingen over dat thema goedkeuren.

Jaarthema 2022: Rechten van kinderen in de klimaatcrisis beschermen

Europese jongerenadviseurs stellen hun adviezen inzake klimaat voor aan de kinderombudspersonen.

In 2022 was het jaarthema van ENOC de rechten van kinderen in het licht van de klimaatcrisis. Die crisis legt een zware hypotheek op hun recht op een gezonde omgeving en alle andere rechten die daaruit voortvloeien. Tijdens het jaarcongres, in 2022 van 19 tot 21 september in Reykjavik, keurde de Algemene Vergadering het gemeenschappelijk standpunt over 'Climate Justice and Children's Rights' goed. Deze verklaring werd mee geïnspireerd door het werk van de jongerenadviseurs van ENOC – ENYA, het European Network of Young Advisors.

De volledige tekst van de slotverklaring is te vinden op de website van ENOC: www.enoc.eu

Jaarthema 2023: Rol van onafhankelijke kinderrechteninstituten

Regeringen die het VN-Kinderrechtenverdrag ratificeerden, moeten de individuele rechten van kinderen realiseren en mechanismen uitwerken om de vooruitgang te monitoren en hun beleidskeuzes en beleidswerk te verantwoorden. Het VN-Kinderrechtencomité pleit voor onafhankelijke kinderrechteninstituten om toezicht te houden op de uitvoering van het Kinderrechtenverdrag. Ze moeten garanderen dat regeringen in al hun beslissingen de rechten van kinderen beschermen en de belangen van kinderen vooropstellen.

Zo'n onafhankelijk kinderrechteninstituut moet individuele klachten van kinderen en jongeren kunnen onderzoeken en behandelen. In zijn werking moeten de

algemene beginselen van het Kinderrechtenverdrag centraal staan: artikel 2 (non-discriminatie), artikel 3 (belang van het kind) en artikel 12 (participatie).

Hoe slagen de Europese kinderombudsdiensten erin om in hun land de kinderrechten te beschermen en te promoten? Waar liggen hun grote uitdagingen? Waarin kunnen ze versterkt worden om de rechten van kinderen beter te beschermen en de stem van kinderen beter te laten horen? Met deze vragen gingen de kinderrechtenexperten professor Ursula Kilkelly (UCC University, Ierland) en dr. Katrien Klep (Universiteit Leiden, Nederland) aan de slag.

Ze verwerkten de vragen in een onlinebevraging voor alle ENOC-leden; acht leden namen deel aan een diepte-interview. De onderzoekers peilden naar de wijze waarop kinderombudspersonen belangenbehartiging, beleidssuggesties, monitoring, klachten, onderzoek, sensibilisering, participatie van kinderen, zichtbaarheid, toegankelijkheid, communicatie, procesvoering en verantwoording realiseren. Ze bekeken ook welke wettelijke basis en organisatiestructuur deze instituten hebben en welke de beperkingen of bedreigingen zijn voor hun onafhankelijkheid, statuut of middelen.

Koppen bij elkaar tijdens Spring Session in Stockholm

Op 29 en 30 mei 2023 kwamen de Europese kinderombudspersonen in Stockholm samen. Op dag 1 bespraken ze het jaarthema 'de rol van onafhankelijke kinderrechteninstituten in de bescherming en de promotie van kinderrechten'. Chair Elect van ENOC, de Vlaamse kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens, zoomde in op het belang van toegankelijkheid, zichtbaarheid, participatie en onafhankelijkheid van kinderombudspersonen.

De kinderrechtenexperten Ursula Kilkelly en Katrien Klep presenteerden de eerste resultaten van hun onderzoek. Ze lichtten de eerste inhoudelijke stappen toe om te komen tot een gemeenschappelijk standpunt over 'de rol van onafhankelijke kinderrechteninstituten in de bescherming en de promotie van kinderrechten'. In september 2023, tijdens de 'Annual Conference', stemden de leden over de finale versie van het gemeenschappelijk standpunt.

Op dag 2 stond de bescherming van kinderen en hun rechten in crisissituaties op de agenda, met onder meer de situatie van kinderen in Oekraïne, in de buurlanden of in andere Europese landen.

ENYA Malta

Jongerenadviseurs 2023 van ENYA, het Europees Netwerk van jongerenadviseurs

ENYA staat voor European Network of Young Advisors. Het is een jaarlijks terugkerend project met jongeren uit heel Europa, ondersteund door de Europese Commissie. Deze jongeren werken elk in hun eigen land of regio aan aanbevelingen binnen het ENOC-jaarthema.

Vorig jaar werkten we met jongeren aan standpunten over kinderrechten en klimaat. Benjamin Van Bunderen Robberechts (15 jaar) ging in september 2022 mee met ons naar Reykjavik om de voorstellen van de jongeren toe te lichten, samen met 16 jongeren uit andere landen en regio's van Europa. Alle info, een aftermovie en het gezamenlijke rapport met de aanbevelingen van alle jongeren, zijn te vinden op enoc.eu/enya.

ENYA jongerenadviseurs wisselen van gedachten over het jaarthema 2023, 'de rol van onafhankelijke kinderrechteninstituten in de bescherming en promotie van kinderrechten'.

Ook aan het ENYA project van dit jaar, met als thema 'Protecting and promoting children's rights', nemen we deel. Gedurende het voorbije schooljaar werkten we met 12 jonge adviseurs tussen 14 en 18 jaar rond het thema. Ook 2 OKAN-klassen die ons bezochten dachten mee na over wat jongeren nodig hebben van een kinderrechteninstelling.

Op 4 en 5 juli sloten we met een Vlaamse jongere, Batuhan Yalçın, in Malta aan bij een groep van 32 jongeren uit andere Europese landen en regio's om er te werken aan gezamenlijke aanbevelingen. In september werden die op de ENOC-conferentie voorgesteld.

12.2. Europese Unie

Ogen open voor slachtoffers van geweld

Eind januari 2023 lanceerde de Europese Commissie een campagne die de aandacht wil vestigen op slachtoffers van geweld, zowel kinderen als volwassenen. #eyesopen richt zich in de eerste plaats tot de sociale kring van de slachtoffers en spoort hen aan hun ogen open te houden zodat ze slachtoffers van misdrijven kunnen (h)erkennen en helpen. Ook het Kinderrechtencommissariaat schaarde zich achter deze campagne.

12.3. VN-Kinderrechtencomité

Het VN-Kinderrechtencomité houdt toezicht op de naleving van het Kinderrechtenverdrag door de lidstaten die het verdrag en de protocollen ondertekend hebben. Dat stelt het Kinderrechtenverdrag. Het Comité bestudeert de rapportages die het voor elk land ontvangt, gaat daarover in gesprek met de lidstaten en doet aanbevelingen. Daarnaast dringt het VN-Kinderrechtencomité in zijn Algemene Commentaar n° 5 aan op sterke kinderrechteninstrumenten op nationaal niveau, zoals nationale actieplannen kinderrechten, een sterke coördinatie van het kinderrechtenbeleid en een stevige monitoring van het gevoerde kinderrechtenbeleid.

Adviezen van VN-Kinderrechtencomité en het Kinderrechtencommissariaat over de klimaatverandering

In juni 2021 besloot het VN-Kinderrechtencomité een *General Comment* op te stellen over kinderrechten en het milieu met speciale aandacht voor de klimaatverandering. In mei 2023 nam het Comité tijdens zijn 93ste zitting de tekst aan. Met het [General Comment nr. 26](#) geeft het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties lidstaten richtsnoeren voor hoe ze de rechten van kinderen in milieucrisissen, zoals de klimaatcrisis, moeten handhaven.

Advies klimaatverandering: belangrijkste belanghebbenden moeten gehoord worden

Kinderen zijn niet vertegenwoordigd in de vele parlementen van ons land. Nochtans zijn zij de grootste belanghebbenden bij een thema dat hun hele toekomst dreigt te hypothekeren. Ze zijn als kind lichamelijk kwetsbaarder voor de schadelijke gevolgen van een veranderend klimaat, en ze zullen er langer, vaker en heftiger mee geconfronteerd worden dan de volwassenen van nu.

Die kwetsbaarheid is nog groter voor kinderen in een onzekere sociaal-economische situatie, hier of elders. Denk aan kinderen in te kleine flats in de hitte-eilanden die steden in de zomer worden, zonder verkoelend groen of blauw in de buurt.

Er is ook groeiende aandacht voor de impact van een veranderend klimaat op het immuunsysteem van kinderen en op hun longen, voor de schade door allergieën of hittestress. Die gevolgen zijn er nu al. Op mentaal vlak kampen heel wat jongeren met 'klimaatstress' of 'klimaatangst'.

Maar het kan erger, zeker bij ongewijzigd beleid. Het toekomstbeeld dat het International Panel on Climate Change (IPCC) schetst moet ons ernstige zorgen baren en dringend aanzetten tot actie.

Een gezonde en veilige leefomgeving is een voorwaarde voor de realisatie van alle andere rechten. De klimaatcrisis is dus ook een crisis van de kinderrechten. Van het recht op leven en ontwikkeling, dat bedreigd wordt door de slechte luchtkwaliteit en dreigende klimaatrampen zoals aanhoudende droogte, overstromingen of bosbranden. Van het recht op gezondheid, het recht op onderwijs, op een toereikende levensstandaard. En van het recht om gehoord te worden.

Ook de overheden in ons land hebben een zorgplicht om kinderen en jongeren te beschermen. In ons advies *'De klimaatcrisis vanuit kinderrechtenperspectief'* vragen we daarom aan parlementen, regeringen en lokale overheden om de bezorgdheden van kinderen en jongeren over de effecten van de klimaatverandering ernstig te nemen.

Dit advies bouwt verder op de resolutie over klimaat van de jongeren op onze Kinderrechtendag in november 2021 en op werk in 2022 in het kader van ENYA (European Network of Young Advisors), de jongerenadviseurs van het Europese netwerk van kindermobudsdiensten (ENOC) (zie pagina 103).

Jaarverslag 2021-2022 *'Meer gewicht aan kinderrechten'*, p. 30-31.

In ons advies vragen we onder andere:

- Garandeer dat alle beleidsbeslissingen over milieu en leefomgeving rekening houden met de behoeften van kinderen.
- Luister naar de stem van kinderen en jongeren, geef hun meer toegang tot besluitvorming over het klimaatbeleid op lokaal, nationaal en internationaal vlak en houd echt rekening met wat ze aanbrengen. Gebruik participatieve instrumenten als hoorzittingen, burgerbijeenkomsten, debatten en adviesraden.
- Garandeer het recht van jongeren om op straat te komen en te protesteren. Overheden moeten openstaan voor boodschappen van jongeren, ook als ze die liever niet horen. Erken hen als burgers met politieke rechten.
- Geef jongeren toegang tot klimaatrechtspraak, tot klachtenprocedures, rechtsmiddelen die ze kunnen aanspreken als hun recht om gehoord te worden genegeerd wordt.
- Maak een prioriteit van educatie en sensibilisering in alle vormen. Zorg daarbij voor een meer participatieve, interdisciplinaire, creatieve en gedragsgerichte benadering.

Advies *'De klimaatcrisis vanuit kinderrechtenperspectief'*, 27 maart 2023

Memorandum 2024

Garandeer kinderen een gezond leefmilieu

- Garandeer dat milieumaatregelen kindgevoelig zijn.
- Voer een sociaal rechtvaardig klimaatbeleid op basis van wetenschappelijke kennis en van de technologieën die er zijn.
- Neem de zorgen van kinderen over het klimaat en hun toekomst serieus en betrek ze bij het klimaatbeleid.
- Maak een prioriteit van educatie en sensibilisering in al hun vormen en gun elk kind toegang tot groene ruimtes in de buurt.

We vragen ook om in het Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan extra acties toe te voegen. Zo vragen we onder andere om meer ruchtbaarheid te geven aan goede praktijkvoorbeelden tegen pesten of grensoverschrijdend gedrag; om nog meer respect uit te dragen voor diversiteit; om nog meer aandacht te hebben voor de impact van intrafamiliaal geweld op kinderen; om mee werk te maken van de kindtoets voor politiewerk; en om het recht op wonen beter te garanderen.

Daarnaast missen we indicatoren die aantonen dat Vlaanderen de juiste acties koos om zijn doelstellingen te halen. We hoopten dat het Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan zou zorgen voor een strakkere samenhang tussen de verschillende acties. Het tussentijds rapport leest echter als een opsomming van veel verschillende losse projecten.

Tussentijdse rapportage

Vlaanderen stelt bij het begin van elke legislatuur een Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan op en brengt tussentijds verslag uit over de uitvoering van dit beleidsplan. Het Vlaams Parlement en het Kinderrechtencommissariaat krijgen dan de kans om dit beleid te evalueren. Ze kunnen suggesties doen om acties bij te sturen voor de vijf doelstellingen in het plan.

In ons advies '[Tussentijds verslag Jeugd- en Kinderrechtenbeleid 2020-2024: reik verder dan een actieverslag](#)' roepen we de Vlaamse regering op om ambitieuzer te zijn met het tussentijds verslag. Vlaanderen kampt met grote uitdagingen. We vragen de regering om de tussentijdse rapportage te gebruiken om tegemoet te komen aan de noden die het gevolg zijn van die uitdagingen.

Memorandum 2024

Zorg voor sterke Vlaamse, federale en lokale kinderrechteninstrumenten

- **Federaal**
Werk aan een nationaal actieplan kinderrechten met stevige coördinatie.
- **Vlaams**
Het Vlaams Jeugd- en kinderrechtenbeleid kan nog straffer. Zorg voor ondersteuning, netwerking en monitoring.
- **Lokaal**
Ga voor een effectief lokaal jeugd- en kinderrechtenbeleid met inspraak voor kinderen en jongeren.

Kinderen tonen de weg

Miljoenen Vlamingen gaan naar de stembus in 2024. Maar de stem van 1,3 miljoen Vlaamse kinderen en jongeren onder de achttien klinkt niet in het stembokje. Nochtans worden beslissingen genomen vandaag die hen van dichtbij raken, en keuzes gemaakt voor morgen waar zij het langst de gevolgen van zullen voelen.

Ondanks vooruitgang op vele vlakken waren er ook in 2022-2023 nog te veel situaties waarin de belangen van kinderen niet centraal stonden. Te veel situaties waarin hun onrecht werd aangedaan, ondanks de inspanningen van velen die zich het welzijn van kinderen hard aantrekken. Wij blijven er daarom, ook in dit jaarverslag, op hameren om kinderrechten centraal te stellen in elk onderdeel van het beleid.

‘Als de samenleving niet meer tegemoet komt aan de noden en behoeften van kinderen en jongeren, moeten we de samenleving veranderen en aanpassen. Niet andersom.’

Kinderrechtencommissariaat

Leuvenseweg 86
1000 Brussel
02-552 98 00

kinderrechten@vlaamsparlement.be
www.kinderrechten.be
www.youtube.com/user/Kinderrechtencom
www.facebook.com/kinderrechtencommissariaat
www.instagram.com/kinderrechtencommissariaat

**Kinder
rechten
commissariaat**
Geeft kinderen een stem

Kinderrechtencommissariaat,
onafhankelijke instelling
van het Vlaams Parlement

